

”Du skal holde din sti ren...”

En kvalitativ undersøkelse av menns forholdsregler for å unngå mistenkeligjøring for seksuelle overgrep i barnehagen

Anders Menka-Eide

Masteroppgave i pedagogikk

Det utdanningsvitenskaplige fakultet

Pedagogisk forskningsinstitutt

UNIVERSITETET I OSLO

Vår 2011

SAMMENDRAG AV MASTEROPPGAVEN I PEDAGOGIKK

<p><u>TITTEL:</u></p> <p><i>"Du skal holde din sti ren..."</i></p> <p>En kvalitativ undersøkelse av menns forholdsregler for å unngå mistenkeliggjøring for seksuelle overgrep i barnehagen</p>	
<p><u>AV:</u></p> <p>Anders Menka-Eide</p>	
<p><u>Eksamen:</u></p> <p>Master i pedagogikk</p> <p>Allmenn studieretning</p>	<p><u>Semester:</u></p> <p>Vår 2011</p>
<p><u>STIKKORD:</u></p> <p>Menn i barnehage</p> <p>Likestilling</p> <p>Førskolelærerutdanning</p>	

Sammendrag av oppgaven

Problemområde

Denne oppgavens sentrale målsetting er å undersøke om menn i barnehagen blir mistenkeliggjort for seksuelle overgrep mot barn og om de må ta forholdsregler for å unngå dette. Mer spesifikt ønsker jeg å skape mer kunnskap om dette er aktuelle problemstillinger for menn i barnehagen. Det har ikke vært belyst mye tidligere og det finnes lite eller ingen empiri i Norge om dette. Oppgaven tar utgangspunkt i tre operasjonaliserte begreper. *Generalisering av menn, mistenkeliggjøring og forholdsregler*. Dette er tre begreper som har et sammenhengende årsaks-virknings-forhold. Generaliseringen baseres på stereotyp oppfatninger i samfunnet om hvordan noen menn oppfører seg. Dette er kulturelle bilder som generaliserer. Mistenkeliggjøringen vil defineres ut i fra Ulrich Becks og Anthony Giddens sine teorier om risikosamfunnet der en nå tenker innenfor rammer av vurderinger av risiko. Det vil også sees i sammenheng med Howard Beckers stemplingsteori og Erving Goffmans stigmatiseringsbegrep som en bevisst fryktet konsekvens. Forholdsregler vil bli knyttet mot Michel Foucaults teori om den normaliserende sanksjon som en atferds- og disiplineringsdanning som motvirkninger mistenkeliggjøringen. Oppgavens problemstillinger er: Blir menn i barnehagen mistenkeliggjort for seksuelle overgrep? Tar mannlige førskolelærere og førskolelærerstudenter forholdsregler for å unngå mistenkeliggjøring av seksuelle overgrep mot barn? Hva slags forholdsregler tar menn i barnehagen? Hva betyr erfaring for mistenkeliggjøring og forholdsregler?

Metode/ Kilde

Et kritisk blikk på en tematikk som ikke har vært løftet frem om menn i barnehagen danner grunnlaget for den kvalitative data innhentet høsten 2010. Problematikken rundt seksuelle overgrep og menn danner også utgangspunkt for denne oppgavens metodiske og teoretiske grunnlag. Metoden for å innhente kvalitative data om menns forholdsregler er 9 intervjuer med menn i barnehage, hvorav tre har erfaring mer enn 10 år, tre har erfaring mellom 1-2 år og tre er under utdanningen førskolelærere. Dataene det legges vekt på er mennenes fortellinger om opplevde erfaringer om mistenkeliggjøring, hvilke forholdsregler de tar og hvordan de reflekterer rundt problematikken.

Resultater/ hovedkonklusjoner

Virkelighetsbildet denne oppgaven tegner er barnehagen som en kjønnsdiskriminerende institusjon for menn. Menn må ta forholdsregler for ikke å være i risiko for å bli mistenkeliggjort for seksuelle overgrep mot barn. Risikoen er en tenke- og handlemåte som legger føringene om alt som kan skje. Dette dreier seg om hva andre kan tro, misforståelser som kan skje og hva barn kan si. Risikoen er altomfattende og begrensende. Dette definerer jeg som å være bevisst en potensiell stigmatisering. En logisk virkning blir forholdsreglene som reduserer muligheten for merkelappen. Forholdsreglene normaliserer og gjør det mulig for menn å arbeide i barnehagen. Bevisstgjøringen her er helt sentral og kommer fra personlige erfaringer om mistenkeliggjøring.

Bjugn-saken har lagt noen av føringene for hvordan menn i barnehagen i dag må oppføre seg for ikke å bli mistenkeliggjort. Den kommende generasjonen førskolelærere viser nemlig til historier hvor de må tilpasse seg kjønnsdiskriminerende regler i barnehagen. Regler som de mer rutinerne førskolelærerne forteller at de tok på grunn av en moralsk panikk etter Bjugn-saken. Før Bjugn-saken var ikke forholdsregler nødvendig. Erfaringsvariabelen viser at tematikken gjelder alle menn i barnehagen. De nyansatte har ikke noe annet valg enn å ta forholdsregler. Dette er de pent nødt til om de skal unngå sanksjonering og stigmatisering. Dette er ikke ubegrunnet. Det vises til personlige historier hvor en har blitt mistenkeliggjort for å ha gått utenfor de aksepterte rammene for oppførsel. En har blitt bevisst hvilken utsatt posisjon en kan befinnes seg i, og stigmatiseringen har blitt satt på dagsorden. Menns handlingsrom i barnehagen vil dermed begrense seg.

Forholdsreglene handler spesielt om stellerrommet fordi det er et rom hvor barn er nakne. Beskyttelsen skjer ved å være gjøre seg synlig slik at ingen kan tro at du gjør noe galt. Jeg viser også at institusjonen barnehagen, har utstyrt seg med systematiske forholdsregler som skal avdekke overgripere. Dette er underordnet en større risikovurdering i barnehagen og fungerer som normative retningslinjer.

Undersøkelsen har en irrasjonell side ved seg. Problemstillingene jeg løfter frem hører ikke hjemme i barnehagen. Noe litteraturen om seksuelle overgrep, statistikk, empiriske undersøkelser er enige om. Mennene er klar over dobbelheten, men de har ikke noe annet valg. Konsekvensen av å bli mistenkeliggjort blir ansett som det verst tenkelige og traumatiske en mann kan oppleve. Dette er en risiko som ikke er verdt å ta. Dermed blir forholdsreglene rasjonelle, virker betryggende og blir utelukkende pragmatiske. Dette er en

ond spiral. Når menn i barnehagen tar forholdsregler så "innrømmes" muligheten for at seksuelle overgrep kan skje. Uten forholdsreglene kan en ikke garantere og utelukke seksuelle overgrep. Mennene selv er med på å opprettholde mistenkeliggjøringen de prøver å fjerne. Dette er paradokset.

ABSTRACT

This thesis' main objective is to examine whether men in the Early Childhood Education (ECE) profession are under a suspicion of sexual abuse against children and therefore take precautions. More specifically, I want to create more knowledge whether this is a particular problem for men in ECE. The topic has not been previously researched and there are no empirical studies about this in Norway. The thesis is based on three conceptualized definitions: Generalization of men, suspicions, and precautions. These are three terms that have a continuous cause-effect relationship. Generalization is based on cultural images and stereotypical perceptions in society about how some men behave. Suspicion will be defined using Ulrich Beck and Anthony Giddens' theories of risk society. The theory on suspicion is used in conjunction with Howard Becker 's labeling theory and Erving Goffman's concept of stigma as a feared consequence. Precautions taken to avoid suspicion will be linked to Michel Foucault's theory of the normalizing sanction creating behavioral change.

My research questions are: Are men in Early Childhood Education under suspicion of sexual assault? Do male ECE teachers and ECE students take precautions to avoid suspicion of sexual abuse against children? What kind of precautions do men in ECE take? Does experience affect perceived suspicion and precautions taken?

The perceived problem of sexual abuse and men forms the methodological and theoretical basis for this thesis. Nine interviews were collected in Fall 2010 with men in the ECE field, three of whom have experience more than ten years, three have one to two years of experience, and three are pursuing their ECE degree. The narratives include perceived experiences of suspicion, the precautions they take, and how they reflect on these issues.

This study identifies discrimination against men in the ECE field. Men are forced to take precautions and are at risk of being suspected sexual abusers against children. Thinking in terms of risk sets guidelines for anything that could happen. This concerns what others may think, misunderstandings can happen and what kids can say. The risk is all-encompassing and limiting. I define it as being conscious of a potential stigmatization. Logically, precautions that reduce the likelihood of being labeled are taken. They normalize behavior and make it possible for men to work in the ECE field. The consciousness is the essential trigger and comes from personal experience when dealing with suspicion.

The Bjugn-case (similar to the U.S. child abuse cases: Kern County and McMartin preschool) has shaped regulations on how men in the ECE field today must behave to avoid suspicion. The up and coming generations of ECE teachers all have stories where they must adapt to the discriminating rules in the ECE field. Rules that the more experienced teachers follow because of the moral panic that occurred after the Bjugn-case. Before the Bjugn-case precautions were not a necessary option. The experience variable that is studied shows how this applies to all men in ECE field. New employees have no other choice but to take precautions to avoid sanctions and stigmatization. This is not based on assumptions as the men have personal experiences where they have been treated with suspicion for going beyond the scope of accepted behavior that have made them conscious of how vulnerable their position is and the risk of potential stigma has been placed on the agenda. The actions of men in the ECE field are therefore limited by suspicion and risk.

Precautions are especially strong in the diaper changing room because this is a room where children are naked. Protection is provided by visibility, i.e. windows or open doors so suspicion and risk are minimized. I also show how the ECE institution has equipped itself with systematic measures to detect predators. This is subordinate to larger risk assessment measures in ECE and works as a normative guideline.

This study has an irrational element to it. The issues addressed do not actually belong in the ECE field. Literature on sexual abuse of children, statistics, empirical studies all agree on this fact. The men are aware of this dual situation, but they have no choice. The consequences of being seen with suspicion are considered the worst and most traumatic experience a man can be in. This is a risk not worth taking. Thus, the precautions seem rational, reassuring and entirely pragmatic. This forms a vicious spiral. When men in the ECE field take precautions they "admit" the possibility that sexual abuse can be going on. Without the precautions no one can guarantee and exclude sexual abuse. The men themselves therefore maintain the suspicion they try to remove. This is the paradox.

Forord

Å skrive masteroppgave har vært en spennende og lærerik prosess. Det er mange jeg må rette en stor takk til.

Først og fremst vil jeg takke mine informanter som har delt sine erfaringer og refleksjoner om et vanskelig tema. Uten dere ville det ikke blitt noen oppgave.

Takk til alle som har hjulpet meg med oppgaven. Det har vært en lang og kronglete prosess. Takk til prøveinformantene, diskusjonspartnere, inspirasjonskildene og ikke minst korrekturleserne. Takk til Eirik, Endre, Håvard, Kenneth, Lars, Maiken, Magnus, Mamma, Marianne, Pappa og Tore.

En stor takk til min veileder, Jørgen Lorentzen. Du har vært utelukkende positiv og vist et stort engasjement for min oppgave. Du har kommet med gode innspill, vist mye tålmodig og stor fleksibilitet. Jeg vil også rette en stor takk til Leif Askland for å ha satt meg på de riktige sporene i oppstartsfasen.

Last, but not least I want to thank my wife for all the support, inspiration and love you have given me throughout this process. During the last two years apart you showed patience, understanding and strength. Thank you Nazune, I love you. Baasee'.

Oslo, Mai 2011

Anders Menka-Eide

INNHold

1. Innledning	5
1.1 Personlig bakgrunn for valg av tema.....	7
1.2 Mine problemstillinger.....	8
1.3 Nøkkeltall.....	10
1.4 Oppgavens oppbygning.....	11
2. Tidligere forskning på feltet	13
2.1 Mannsforskning generelt.....	13
2.2 Tidligere forskning på menn i tradisjonelle kvinneyrker.....	14
2.3 Oppsummering.....	17
TEORETISK RAMMEVERK	18
3. Generalisering av menn	18
3.1 Overgrep mot barn er knyttet til menn.....	18
3.2 Oppsummering.....	23
4. Mistenkeliggjøring	24
4.1 Risikoteori.....	25
4.2 Stigmatisering og stempingsteori.....	29
4.3 Oppsummering.....	30
5. Forholdsregler	31
5.1 Den normaliserende sanksjon.....	31
5.2 Ratchet effect.....	36
5.3 Profesjonelle forholdsregler.....	38
5.4 Oppsummering.....	41
METODEDEL	42
6. Metode	42
6.1 Valg av problemstillinger.....	42
6.2 Undersøkelsesopplegg.....	43
6.3 Forberedelse før datainnsamling.....	46
6.4 Selve intervjuet.....	51
6.5 Analyseteknikk.....	55
6.6 Oppgavens gyldighet.....	58
Kort presentasjon av informantene	60

ANALYSEDEL	63
7. Generalisering av menn.....	63
7.1 "Det er vi som er den store stygge ulven."	64
7.2 Oppsummering	72
8. Mistenkeliggjøring og menn	73
8.1 Mistenkeliggjøring og misforståelser	73
8.2 Mannens omsorg og nærhet mistenkeliggjort.....	79
8.3 Mannens atferd er avvikende	81
8.4 Oppsummering	83
9. Forholdsregler	85
9.1 Forholdsregler og stellerom.....	85
9.2 Synlighet (panoptikon)	90
9.3 Fire systematiske forholdsregler	96
9.4 Den normaliserende sanksjon.....	106
9.5 Refleksjoner om forholdsregler.....	108
9.6 "Derfor skal man holde sin sti ren"	110
9.7 Oppsummering	112
10. Avsluttende refleksjoner	115
10.1 Forholdsregler internalisert.....	118
10.2 Andre mulige årsaker til mistenkeliggjøring.....	119
10.3 Stien må tråkkes opp videre	121
10.4 Veien videre.....	121
Litteraturliste	123
Vedlegg 1. Informasjonsskriv	132
Vedlegg 2. Intervjuguide	134
Vedlegg 3. Tabell 6.2, kategorisk analyse av datamaterialet	136
Vedlegg 4. Respondentvalidering.	137
Vedlegg 5. Godkjennelsesbrev fra NSD	138

Figur og tabell oversikt

Figur 5.1: <i>Den normaliserende sanksjon</i>	32
Figur 5.2: <i>Skralleffekt</i>	37
Tabell 6.1: <i>Demografisk informasjon om informantene</i>	51
Figur 6.1: <i>Analyseprosessen</i>	56
Figur 9.1: <i>Normalisering (tvang) av Svein:</i>	107

1. Innledning

Jeg ønsker i denne oppgaven å skrive om menn i barnehage, fortrinnsvis de med en førskolelærerutdannelse eller som er i ferd med å skaffe seg en. Mitt fokus vil være på mennene selv. Jeg ønsker å finne ut om de føler at deres omgang og nærhet med barn i barnehagen mistenkeliggjøres og om dette medfører forholdsregler.

I første del av undersøkelsen ønsker jeg å se nærmere på hva som er de bakenforliggende årsakene til at menn i barnehage kan føle seg mistenkeliggjort. Deretter vil jeg gå nærmere inn på selve problemet rundt mistenkeliggjøring og undersøke mennenes bevissthet i forhold til dette. Til slutt vil jeg drøfte hva en slik bevissthet fører til og hva dette betyr for menn i barnehagen.

Menn i barnehage

Sven Ole Satøens (2008) undersøkelse av mannlige førskolelærere fant at 51 % av 96 spurte førskolelærerstudenter som hadde gått ut fra Høgskulen i Sogn og Fjordane mellom 1977-2006 fortsatt jobbet i barnehage. De som hadde sluttet begrunnet dette med mindretallsproblematikk, opplevelsen av mannsrollen som et fengsel, kvinnelig modell og definisjonsmakt, vingeklipping, og mangel på mannlige omsorgsidealer. Det er ikke noen tvil om at menn i barnehagen er en minoritet. Bare 9.3 % av barnehageansatte er menn (SSB 2010) og kun 6.2 % arbeider som pedagogiske ledere (som regel med førskolelærerutdanning).

Øystein Gullvåg Holther (1998) sier at menn i barnehagen er en gjenstand for en større diskusjon. ”Spørsmålet om menn i barnehager er ikke bare et detaljspørsmål eller et spørsmål om kjønnsandeler. Det åpner opp for en mye større debatt.” (1998:41). Marie Nordberg hevder at samfunnets forståelse av barnehagen hviler på et tradisjonelt bilde av å jobbe i barnehage som forbindes med kvinnelighet, moderlighet, empati og trygghet (Nordberg 2005:69). Det er også bred enighet om at barnehagen er et kjønnet yrke (Sargent 2005, King 1998, 2000).

Barnehagepolitikken og menn i Norge

Menn i barnehager har vært et offentlig fokusområde siden begynnelsen av 1990-tallet. Diskursen har dreid seg om stereotype kjønnsroller, utradisjonelle yrkesvalg, menn og barn, maskulinitet og omsorg, kjønnsgrenser, arbeidsmarked, rekruttering, barns rettigheter, yrkesstatus, karriere og lønn (se KDs statusrapport for likestillingsarbeidet i norske barnehager 2010:50).

Det har vært et sterkt fokus på å øke antallet menn i barnehagene, jamfør likestillingsperspektivet (se Stortingsmelding nr. 39 fra 2001-2002). Regjeringen har som mål å øke andelen menn til 20 % og ønsket om flere mannlige lærere nevnes som et av hovedmålene i handlingsplanen for likestilling i barnehage og grunnopplæring for 2008–2010 fra Kunnskapsdepartementet, i stortingsmeldingene nr. 53 fra 1992 og nr. 16 fra 2001-2002, samt stortingsproposisjon nr. 1 fra 2004 og i temaheftet om menn i barnehage. (se KD; 2006). De nevnte rapportene og handlingsplanene fokuserer på kvinnedominans, lav status og lav lønn som de viktigste årsakene til at det er lite menn i barnehagen.¹

Manglende empirisk forskning om menn i barnehagen

I både handlingsplanene og debattene foreslås det en rekke gode tiltak for å rekruttere flere menn og det tas opp viktige rekrutteringsproblemer. Det som derimot mangler er fokus på de dypereliggende årsakene til rekrutteringsproblemer. Altså et problemorientert perspektivet (se Kap.2). James King (2000:3) mener dette er bevis for at det er en manglende bevissthet eller en vilje til å se på det problemfylte forholdet mellom de sosialt konstruerte kategoriene ”mann” og ”lærer” (se også Skelton 2001:125). King (2000) mener dette er kritiske spørsmål i forståelsen om hvorfor menn ikke ønsker seg inn i læreryrket. En vurdering av disse spørsmålene er totalt fraværende i de norske strategiene og handlingsplanene. King (ibid) fremholder at når man overser dette tabubelagte området, så vil en ikke renske opp i fordommene som opererer rundt menn. Rekrutteringen av menn til barnehagen blir da vanskelig.

---

¹ Det nevnes også at man må jobbe mot å lage barnehagen til et mer maskulint miljø. Noe som finnes i handlingsplanen for likestilling i barnehage og grunnopplæring 2008–2010 fra kunnskapsdepartementet, samt i Ærø (1998) og Langfeldt (1998). Dette for å veie opp for lærerprofesjonen som antas å være feminin da spesielt barnehagen er assosiert med feminine attributter som for eksempel omsorg (Lillemyr 2006).

De fordommene og problemene knyttet til menn i barnehage som King (ibid) referer til er som mange andre forskere peker på en av årsakene til at det blir stilt spørsmålsteget til menns motiver for å begynne i barnehagen. (King, 2000, p. 9; Murray, 1996; Smedley, 1998; Sumsion, 1999). Noen av grunnene til dette er, hevder forfatterne (ibid), at profesjonen blir oppfattet som feminin. Den blir relatert til uønskede stereotyper som ”lite mandig, eller pedofil”, som følgelig gjør at profesjonen blir vurdert som uattraktiv eller ikke et aktuelt alternativ for menn. (Mills & Martino & Lingard 2004; King 1998, 2000; Sargent 2005).

1.1 Personlig bakgrunn for valg av tema

Mangelen på forskning rundt dette er en stor motivasjonsfaktor for denne oppgaven. Jeg er selv utdannet førskolelærer og valget av temaet mitt kommer først og fremst fra egne erfaringer. Jeg opplevde selv som student, under praksisopplæringen, mistenkeliggjøring fra øvingslæreren min. Dette er min historie:

I det andre året av førskolelærerutdanningen var jeg i et praksisopphold på åtte uker. Under disse ukene fikk jeg et godt forhold til ei jente på 4 år. Hun var midt i mellom to ”jentegjenger” hvor den ene var nærmere hennes egen alder og den andre besto av de eldste jentene (året eldre enn henne). Problemet var imidlertid at hun ikke følte seg komfortabel i noen av disse grupperingene. Hun gikk ut og inn av samsillet mellom dem hele tiden. Etter som de kjedet henne eller at de avviste henne. Dette gjorde at hun, etter min mening, søkte mye voksen kontakt, spesielt til meg. Underveis i praksisoppholdet kom hun opp som et barn vi hadde litt diskusjon rundt for å prøve å innlemme henne mer med barna og mindre med de voksne som hun ofte ”klynget” seg til. En dag i ute-tiden satt jenta på kneet mitt og hoppet opp og ned mens vi pratet. Da kom øvingslæreren litt hysterisk og småløpende bort til meg og sa at hun måtte snakke med oss begge (studentkollega som også er mann). Hun ba meg (oss) holde avstand til jenta og avvise en hver kontakt med henne slik at hun ikke ble for nært knyttet. Hun antydde også at jenta hadde en seksuell tilfredsstillelse når hun satt på kneet mitt.

At dette dreide seg om mistenkeliggjøring ble jeg først bevisst noen måneder senere. Selv om jeg allerede da følte et sterkt ubehag knyttet til hendelsen. Å møte en slik påstand var både tøft og uvirkelig. Hvorfor jeg reagerte slik jeg gjorde har skapt mye spekulasjon. Jeg tror nok at jeg gikk i en slags forsvarsposisjon og stengte det hele ute for ikke å ta innover meg hva øvingslæreren egentlig mente. Å skyve det hele bort ble en unngåelsesstrategi

for å ikke ta innover meg det jeg fryktet mest; å være assosiert som en overgriper. Jeg tror ikke at øvingslærerens intensjoner på noen måte var å mistenkeliggjøre meg eller anklage meg. Tvert imot tror jeg at hun ville gi meg et godt råd selv om det var litt klønete utført. Det var først i ettertid at jeg så hvor forskjellig vi antageligvis oppfattet situasjonen og hvor min reaksjon antageligvis ville ha overrasket henne. Jeg tok kommentaren som at jeg, som mann, skulle være nødt til å ta sikkerhetsforordninger fordi noen kunne anta at jeg hadde en overgrepintensjon. Dette følte diskriminerende og stigmatiserende. Men, det gjorde meg nysgjerrig fordi hvis jeg tenkte på den måten, så antok jeg at andre kunne tenke på samme måte. Samtaler med mannlige studentkollegaer bekreftet at andre også hadde lignende historier og tanker. Så hvorfor var det da ikke mer på dagsorden? Hvorfor hadde vi ikke diskutert dette under utdanningen, og hvorfor fant jeg svært lite litteratur om menn i barnehage og problematikken rundt mistenkeliggjøring? Dette ble bakgrunnen for å skrive en oppgave om problematikken knyttet til mistenkeliggjøring for seksuelle overgrep og menn i barnehagen som først resulterte i en bacheloroppgave (Høgskolen i Oslo 2008). Derfor er dette på mange måter en videreutvikling av bacheloroppgaven, men hvor jeg nå vil få mitt eget datamateriale. Slik kan jeg bidra til å belyse noen problemstillinger jeg ser som lite behandlet i dag.

1.2 Mine problemstillinger

For å belyse dette temaet har jeg valgt følgende hovedproblemstilling:

”Tar mannlige førskolelærere og førskolelærerstudenter forholdsregler for å unngå mistenkeliggjøring av seksuelle overgrep mot barn?”

Jeg nevnte i innledningen at jeg ønsker å fokusere på om menn i barnehagen føler seg mistenkeliggjort for seksuelle overgrep mot barn. Samt, om de tar forholdsregler for å unngå en mistenkeliggjøring. Mitt hovedfokus vil ligge her og jeg vil ikke fokusere på om det er forskjeller eller ulikheter mellom menn og kvinner. En av premissene for hovedproblemstillingen er at menn i barnehager tar forholdsregler for å unngå mistenkeliggjøring. Derfor må jeg først undersøke:

”Blir menn i barnehagen mistenkeliggjort for seksuelle overgrep?”

Dette vil være et grunnleggende premiss for forholdsholder og disse vil assosieres med hverandre. Videre vil det nødvendig å se på:

“Hva slags forholdsregler tar menn i barnehagen?”.

Det vil være viktig å kartlegge hva slags type og i hvilke situasjoner forholdsregler tas. Jeg har i denne oppgaven derfor valgt å avgrense til noen få enheter; menn som har en førskolelærerutdannelse eller er i ferd med å skaffe seg denne.

Hva betyr erfaring for mistenkeliggjøring og forholdsregler?

På bakgrunn av bacheloroppgaven (ibid) så antyder jeg at erfarne førskolelærerne var mindre bevisst problematikken rundt mistenkeliggjøring og tok mindre forholdsregler enn studentene. Av denne grunn vil jeg operere med tre varianter av erfaring for å få frem et mer helhetlig inntrykk av menns situasjon i barnehagen. 1. Studentene for å få de aspirerende førskolelærerens tanker, inntrykk, holdninger og meninger om problematikken. 2. De nyutdannede for å få tak i den samme informasjonen, men fra en annen virkelighet. Samt, 3. de erfarne som skaper en tredje virkelighetsforståelse av problematikken oppgaven skal undersøke. Dette gir mulighet for et bredt utgangspunkt i en så ellers marginal gruppe, som menn i barnehagen utgjør. Gruppene de tre representerer vil gi et konstruktivt bilde av ulikheter og likheter på tvers av gruppene. Samtidig er det viktig å understreke at informantenes individuelle stemmer vil bli tillagt vekt i denne oppgaven.

For å belyse oppgavens problemstillinger på en best mulig måte har jeg valgt å bygge oppgavens struktur ved hjelp av tre begreper som jeg operasjonaliserer. Jeg gir begrepene en viss form for innhold og funksjon. Begrepene er dannet på grunnlag av problemstillingene og danner et logisk oppsett av oppgaven. Begrepene er *”generalisering av menn”, ”mistenkeliggjøring”* og *”forholdsregler”*. Begrepene avhenger av hverandre for å gi et meningsfylt innhold. Logikken er at å generalisere menn vil det danne et grunnlag for å mistenkeliggjøre alle menn. Dette leder så til selvbeskyttende praksiser som forholdsregler.

1.3 Nøkkeltall

Det finnes heller ingen norske empiriske undersøkelser eller statistiske tall som ser på omfanget av seksuelle overgrep av barn i barnehagen.² Det finnes derimot noen danske undersøkelser. En undersøkelse av fem tusen 15-årige skolelever viste at 0,3 % av elevene erindret å ha opplevd et seksuelt overgrep før de fylte 6 år. Kun en enkelt elev opplyser at overgriperen var pedagog (Helweg-Larsen & Larsen 2002). I en annen dansk undersøkelse fra Socialforskningsinstituttets børneforløpsundersøgelse spurte de mødre om de har hatt mistanke om overgrep i barnehagen. Til dette svarte 2 % (93 fra 4971 familier) at de har hatt mistanke, og i 12 av de 93 tilfellene endte det med en siktelse. Konklusjonen på undersøkelsen er at tallene er så lave at det ikke gir mening å lage statistiske analyser og at seksuelle overgrep i barnehagen ikke er et stort problem (Christensen 2004).

For å se nærmere på situasjonen i Norge har jeg ved hjelp av søk i de største nyhetsbyråene funnet fire overgrepssaker som dreier seg om barnehageansatte (alle menn) fra 2005-2006 til i dag.³ Av disse fire har en blitt siktet, en fikk saken henlagt, en blitt tiltalt og en har blitt dømt.⁴ Det er viktig å merke seg at to av disse sakene ikke er avsluttet og derfor kan man ikke konkludere om skyldspørsmål.⁵ Men, dette viser imidlertid hvor lite omfanget av problematikken er på bakgrunn av hva som fremkommer i media og det jeg klarte å finne.

Når en ser på tallene kan en regne ut hvor mange menn i barnehagen som er involvert i seksuelle overgrepssaker. Hvis vi sier at dette har vært disse fire sakene de siste 5-6 årene, er antall mannlige ansatte (N) omtrent på 5 år ≈ 44000 (Antall menn i barnehagen,

---

² Kriminalstatistikk fra 2005 (SSB) viser at antall anmeldte tilfeller av seksuell omgang med barn under 10 år gjaldt 153 personer, av disse ble 94 etterforsket og 69 siktet. Av de siktede var 33 personer over 18 år hvorav 16 ble domfelt. Statistikken viser ikke hvor de seksuelle overgrepene finner sted.

³ Søk i de største avisene, søkemotorene og barnehagesider; vg.no, dagbladet.no, aftenposten.no, nrk.no, dagsavisen.no, google nyheter, barnehage.no, barnehageforum.no. Nedlastet 15.4.2010

⁴ Barnehageansatt siktet for overgrep; <http://www.barnehage.no/no/Nyheter/3480/Mars/Barnehageansatt-suspendert-og-siktet-for-overgrep/>. Nedlastet 15.4.2010

Henlagt sak mot barnehageansatt; <http://www.barnehage.no/no/Nyheter/3480/Januar/38-aringen-Vil-aldri-jobbe-med-barn-igjen/>. Nedlastet 15.4.2010

Barnehageassistent tiltalt for overgrep; <http://www.barnehage.no/no/Nyheter/2011/Januar/Barnehageassistent-tiltalt-for-overgrep-/>. Nedlastet 15.4.2010

Barnehageassistent dømt for overgrep mot flere barn i barnehagen; <http://www.moss-avis.no/nyheter/domt-for-overgrep-i-moss-tingrett-1.3987002>. Nedlastet 15.4.2010

⁵ Fra <http://www.domstol.no>; En person mistenkt for å ha begått lovbrudd kan få en juridisk status som siktet. Når etterforskningen av en sak er ferdig, tar påtalemyndigheten ut tiltale i de tilfeller der de mener den siktede skal dømmes for den handling han er siktet for. Personen får da status som tiltalt i saken. Nedlastet 15.4.2010

SSB; 2005: 5715 menn, 2006: 6202 menn, 2007: 7013 menn, 2008: 7596 menn, 2009: 8373 menn, 2010≈ 9200 [estimert]. $N \approx 44000$ menn på 5 år). En mannlig ansatt i barnehagen har blitt dømt for overgrep i barnehagen på disse årene. Regnestykket blir $P = 1/44000(100) = 0,002 \%$ av menn i barnehagen har blitt funnet skyldig og dømt for seksuelle overgrep mot barn over en tidsperiode på 5-6 år.⁶ Som tallene viser har sannsynligheten så mange nuller etter kommaet at de begynner å ligne på dem man finner når man beregner sjansen for å vinne i lotto. Til sammenligning er det 0.01 % sjanse for å dø i en flyulykke.

Dette er realiteten. Seksuelle overgrep er ikke en hendelse knyttet til barnehagen, noe litteraturen rundt seksuelle overgrep viser. Majoriteten av overgrep skjer i hjemmet og av mennesker som står nært til barnet (Buckingham 2000). Seksuelle overgrep altså ikke ansett som et problem i barnehagene. Dermed er noe av oppgavens ramme allerede fastsatt.

1.4 Oppgavens oppbygning

Etter å ha presentert min problemstilling og bakgrunnen for avgrensingen av denne, vil jeg her gi et kort sammendrag av oppgavens videre oppbygning. Kapittel 2 omhandler mannsforskningen rundt menn i tradisjonelle kvinneyrker i Norge, samt fra land hvor problematikken rundt seksuelle overgrep og menn i barnehagen har vært mer i fokus. Jeg vil også underbygge påstanden om den manglende forskningen rundt de aktuelle problemstillinger oppgaven bygger på. Deretter følger det tre teoretiske kapitler som operasjonaliserer de tre begrepene jeg har valgt som gjennomgående for oppgaven. Kapittel 3 vil forklare hva jeg vil legge i begrepet ”generalisering av menn”, hvor jeg ser på den historiske konteksten menn befinner seg i og hvordan dette danner forestillinger om menn. Deretter vil jeg i kapittel 4 definere "mistenkiggjøring" som styrt av bevisstheten for risiko og å bli stigmatisert. For så å se følgene av de foregående begrepene i Kapittel 5, hvordan forholdsregler virker normaliserende og disiplinerende. I

---

⁶ Med fire involvert i en politietterforskning. $P = 4/43899(100) \approx 0.009 \%$ av mennene i barnehagen involvert i en politietterforskning på 5 år.

kapitel 6 vil jeg ta for meg oppgavens metodologiske tilnærming. Her presenterer og begrunner jeg mine valg av metode. Dette kapitlet tar for seg selve intervjuet. Så vil jeg presentere mine ni informanter som jeg har anonymisert og gitt tilfeldige navn, de brukes gjennomgående i oppgaven. De neste tre kapitlene er analytiske og tar for seg de operasjonaliserte begrepene i tur og orden. Kapitel 7 tar utgangspunkt i hvordan informantene oppfatter seg som generaliserte menn. I kapittel 8 ser jeg på mistenkeliggjøring som en virkning av at informantene tar opp i seg en bevissthet om at de kan utgjøre en potensiell trussel som “overgripere” i barnehagen. Deretter går jeg over i kapittel 9 hvor jeg ser på informantenes forholdsregler som løsningen på den trusselen stigmatiseringen av menn og mistenkeliggjøring utgjør. I et siste reflekterende kapittel 10 prøver jeg å dra egne logiske slutninger på bakgrunn av analysen.

2. Tidligere forskning på feltet.

For å få en god forståelse av tematikken for oppgavens innhold vil jeg i dette kapittelet se nærmere på den tidligere forskningen som er aktuell for min problemstilling om menn i barnehage og overgrepssproblematikk. Jeg skal også belyse at denne forskningen er mangelfull i Norge, selv om barnehagepolitikken har fokusert mye på rekruttering av menn. Derfor blir det blant annet nødvendig å trekke inn teorier spesielt fra engelskspråklige land hvor overgrepssproblematikken og menn i barnehage har vært mer i fokus. Det gir mulighet til å knytte min oppgave til noe forskning som har store likhetstrekk til denne oppgaven.

2.1 Mannsforskning generelt

Oppgaven tar utgangspunkt i mannlige førskolelærere og førskolelærerstudenter. Derfor er det aktuelt å belyse hva det vil si å studere menn. Sosiolog og mannsforsker Jeff Hearn sier at det meste av kjønnsforskningen har vært skrevet om kvinner, mens forskning på menn har hatt andre betegnelser:

”Studying men is in itself neither new nor radical. It all depends on how it is done. Men have been studying men for a long time, and calling it ‘History’, ‘Sociology’, or whatever. These, usually unnamed, ‘men’s studies’, in the simple sense of studies by men, may or may not be explicitly about men” (Hearn 2004:49).

Fra 1990-tallet og 2000-tallet har det derimot vokst opp et forskningsfelt rundt maskulinitetsforskning eller mannsforskning.⁷ Denne ser på de kjønnede forestillingene, idealene og forventningene menn møter i samfunnet (Slottemo 2000:35). Jørgen Lorentzen deler mannsforskningen i tre ut fra et tematisk og tverrvitenskaplig perspektiv. Det er likestillingsorientert forskning hvor temaer som farskap, arbeids- og familieproblematikk, maktfordelig, seksualitet og etnisitet har stått sentralt. Det andre perspektivet kaller Lorentzen problemorientert forskning hvor vold, kriminalitet og alkoholisme er eksempler på temaer. Og det tredje er historisk orientert forskning hvor vi

---

⁷ Jeff Hearn vil blant annet erstatte betegnelsen maskulinitetsforskning med forskning på menn. (Jeff Hearn i Jørgen Lorentzen 2006).

blant annet finner forskning knyttet til patriarkatsteorier, maskulinitetens historie og fremveksten av mannlige stereotyper (Lorentzen 2005:12). I denne oppgaven vil jeg bruke samtlige av disse perspektivene, men vil legge mest vekt på et problemorientert perspektiv slik jeg skisserte i innledningen. Dette fordi problemstillingen handler om å studere om mannlige førskolelærere tar forholdsregler for å unngå mistenkeliggjøring for seksuelle overgrep.

2.2 Tidligere forskning på menn i tradisjonelle kvinneyrker

Det er enighet om at det finnes relativt lite forskning på menn som arbeider på kvinnedominerte arbeidsplasser som barnehager (Lillemyr et al 2006, Glaser og Storli 2006). Men, her følger en liten oversikt over de viktigste i en norsk (nordisk) sammenheng. Forskning på menn i barnehagen er nytt og går minst 30 år tilbake til Sverdrup (1980) som utførte en studie av menn i barnehagen på 80-tallet som så på utfordringene i et kvinnedominert yrke. Hun fant at menn måtte innta maskuline roller og at de ikke fikk muligheten til å gjøre oppgaver som var definert som tradisjonelt kvinnelige, som å ta seg av de minste barna (se Glaser og Storli 2006).

I forskning fra de siste 10-15 årene har Marie Nordberg (2001) blant annet gjennom sitt doktorgradsarbeid forsket på menn i tradisjonelle kvinneyrker, som sykepleiere og førskolelærere. Nordberg viser at mennene både fremhever viktigheten av likhet og forskjell mellom kjønn. Nordberg tolker dette som at mennene har flere ulike forestillinger om maskulinitet og at disse virker sammen (Nordberg 2001:249). De mannlige førskolelærerne møter mange ulike og motsetningsfulle krav hevder Nordberg. Hun skriver at menn forventes å være rollemodeller for guttene. Samtidig skal de stå for et ”mannlig perspektiv” og være en type rollemodell som står for et kjønnsoverskridende alternativ (Nordberg 2005:83).

Christine Williams (1995) bruker begrepet glassheiseeffekten for menn i tradisjonelle kvinneyrker. Dette fordi de rykker opp i fremtredende posisjoner raskere. Dette fant også

Marit Hoel (1997) på 90-tallet hvor andelen av menn var signifikant større i administrative stillinger (Glaser og Storli 2006). Berg (2006) finner at kjønn var viktigere enn alder, stilling og erfaring hos de ansatte. Noe flere forskere er enige om at den ansattes kjønn har en betydning i barnehagen. (Lillemyr et al 2006, Svaleryd 2004).

Stundals (2000) kartlegging av hvordan mannlige førskolelærere definerte omsorg, viste at de la vekt på evne til innlevelse og empati og anerkjennelse av barnet. Ole Bredesens (2000) hovedfagsoppgave dreier seg rundt tre menn som driver en barnehageavdeling sammen. Bredesen kaller oppgaven sin “Kule, analytiske og rå” fordi det er de beskrivende adjektivene for hvordan mennene kommer til uttrykk gjennom måten de prater med barna (kule), pedagogisk dyktighet (analytisk) og den praktiske arbeidsmåten med barn (rå). Bredesen sin tolkning er at mennene med disse “ordene” distanserer seg fra en mer kvinnelig form for arbeidsmåte med barn (ibid:121). Bredesen (2004) skriver at menn som mindretall i barnehagen blir plassert i kjønnsstereotype posisjoner som for eksempel vaktmestere og klatrestativ. Dette mener han innskrenker menns handlingsregister.

Runar Bakkens bok ”Modermordet (2001)”, beskriver sin egen erfaring med det å være mann i sykepleieryrket som “ingenmannsland”. Sykepleieryrket uten (andre) menn blir et uutholdelig sted å være hevder han (ibid:15). Dette begrunner han i den sterke forbindelsen mellom det ”kvinnelige” og ”husmoderlige”, og sykepleieryrkets kultur og historie. Han kaller denne forbindelsen det tause båndet mellom kvinner og omsorg (ibid:2001).

Mangelfull forskning på et problemorientert perspektiv

Samtlige av studiene ovenfor danner et representativt bilde av forskningen som omhandler menn i tradisjonelle kvinneyrker. Lorentzen (2005) hevder at mannforskningen har vært infiltrert av likestilling og utvikling av demokrati. Eksempler på dette er forskning på fraværende fedre og fedre og omsorg (ibid:12). Dette er et felles trekk for Norden hevder Slottemo (2000:37), som sier forskningen på menn har vært om menns forhold til kvinner, omsorg, barn og egen helse (Slottemo 2000:37). Forskning på det problemorienterte perspektivet har handlet mest om menn og voldsproblematikk. Det har vært lite om menn i barnehagen og problematikken rundt seksuelle overgrep. Det som

finnes er som regel noen setninger eller et avsnitt i et kapittel (se Nordberg 2005:206-210, Wiede Aasland 2004:33-34, Baagøe Nilsen 2003:35-36 og 2005:38-39). Her er det referert til et teoretisk arbeid med opphav i England, USA, Australia eller New Zealand (Anglo-land) om hvordan menn i barnehagen kan føle seg mistenkeliggjort. Like rask er man til å påpeke at situasjonen i Norden er annerledes og bedre enn situasjonen i disse landene. Jytte Juul Jensen (1998) hevder at England har en sykkelig mistenkeliggjøring av menn som potensielle barnemisbrukere. Dette brukes som et eksempel på hvor bra de nordiske mennene i barnehagen har det:

”Den nordiske innfallsvinkelen har vært at det er viktig å øke antall menn i barnehagene. Menn blir akseptert som ansatte på det samme grunnlaget som kvinnene. Diskusjonene har dreiet seg om hvordan antallet menn kan økes. I England derimot (...) har man fokusert på risikoen for misbruk av barn i barnehagene, og hvorvidt ansettelse av menn vil føre til at denne risikoen blir større.” (ibid.:88-89).

Anglo-tradisjon vs. nordisk

Fra de landene det refereres til foreligger det en del problemorientert forskning rundt menn og overgrepssproblematikk i barnehagen. Avstanden vi tar fra Anglo-landenes fokus på menn som en risiko er utelukkende bra. Som Juul Jensen er inne på foreligger det en moralsk panikk rundt overgrep mot barn som blant annet har resultert i en ”no-touch” pedagogikk. Samt, tiltak som video-overvåking av barnehagene og spesifikke retningslinjer for lærere (mest menn) (Piper & Stronach 2008:1). Moralsk panikk vil jeg komme tilbake til i neste kapittel og no-touch pedagogikken vil jeg beskrive mer i kapittel 5. Selv om virkeligheten ser ut til å være så forskjellig fra Norden så vil jeg bruke noe av denne forskningen. Den er veldig aktuell på bakgrunn av min problemstilling om menn og overgrepssproblematikk. I tillegg er min erfaring at forskningen i Norge (Norden) har oversett en problematikk som gjelder menn i norske barnehager. Selv om det sannsynligvis ikke har hatt like drastiske virkninger som allerede nevnte land. Baagøe Nielsen (2003:16) hevder at ”de problemer menn i barnehagen har i omsorgsutøvelsen har sjelden blitt tematisert”. Derfor vil jeg bruke noe av teorien fra disse landene, men det vil gjøres med den ytterste bevissthet og forsiktighet.

2.3 Oppsummering

I dette kapitlet har jeg påvist mangelfull empirisk forskning på områder som omhandler et problemorientert perspektiv og menns i barnehagen. Disse områdene anser jeg som viktige for å forstå menns situasjon i barnehagen og er noe av bakgrunnen for at jeg ønsker å bidra til å belyse denne tematikken ytterligere.

TEORETISK RAMMEVERK

I denne oppgaven er det tre begreper som er de viktigste for meg; generalisering av menn, mistenkeliggjøring og forholdsregler. I de neste tre kapitlene vil jeg operasjonalisere disse begrepene inn i et teoretisk rammeverk som jeg mener er sentrale og viktige for oppgaven. Kapitlene vil også ha en direkte sammenheng med de analytiske kapitlene.

3. Generalisering av menn

I de forrige kapitlene viste jeg mangler på forskning omkring menn i barnehagen. I dette kapitlet vil jeg vise at det er festet noen negative merkelapper på menn i barnehagen. Disse omhandler blant annet seksuelle overgrep mot barn. Denne merkelappen er et resultat av nettopp å kunne sette alle menn i samme kategori, altså å stereotypisere alle menn likt. Dette kaller jeg en generalisert måte å tenke på. Dette vil jeg vil bruke i den empiriske analysen som en ramme for å kategorisere handlingsmåter og eventuelle forholdsregler. De vil fungere som et forsvar mot en stereotypisering og kategorisering av alle menn som potensielle overgripere. I dette kapitlet skal jeg ta for meg hvordan begrepet legger føringen for mistenkeliggjøring (som blir beskrevet i neste kapittel) og danner sannheten om at menn er potensielle overgripere. Jeg skal vise generaliserte måter å tenke om menn på som gjør seksuelle overgrep mot barn til alle menns problem. Her er blant annet menns seksualitet helt sentral og avgjørende. Dette skal jeg belyse ut i fra et historisk og perspektiv.

3.1 Overgrep mot barn er knyttet til menn

Historisk perspektiv; kjønn og likestillingskamp

I det følgende tas det utgangspunkt i en historisk orientert forskning for å forstå synet på hvorfor alle menn holdes ansvarlig for seksuelle overgrep. I følge Steven Angelides (2005) er kjønns- og likestillingskampen på 70 og 80-tallet sentral fordi den utfordret

patriarkalske skiller mellom rase, kjønn og seksualitet. Angelides beskriver det som en tid med seksuelt anarki, hvor definisjonene av maskulinitet og femininitet ble satt på alvorlige prøver. Balansen mellom kjønn var under angrep og den borgelige maskuliniteten var i en alvorlig legitimitetskrise (se også: Elaine Showalter 1992). Dette førte til at den hegemoniske maskuliniteten ble stilt ovenfor massiv kritikk. Jeg vil ikke i denne sammenheng bruke Connell (1995) sitt hegemoni-begrep i oppgave. Dette handler om hvordan ulike maskuliniteter står i relasjon til hverandre i et hierarkisk system, hvor den ledende er den dominerende formen som kan legitimt kan dominere over kvinner.

Angelides (2005) ser blant annet på utviklingen av definisjon av pedofili. Analysen hans mener jeg er viktig for å forstå forholdet mellom menn og barn i dag. Han mener de historiske utviklingene, henholdsvis avkriminalisering av homofili og synet på seksualitet er begge med på å skape de forestillingene som kretser rundt menn. De gjør det mulig å skape en generalisering av menn. Han hevder at likestillingsbevegelsen gjorde at seksuelle overgrep mot barn nå for alvor ble flyttet opp på agendaen.⁸ Fokuseringen ble spesielt knyttet opp mot den patriarkalske og hegemoniske kjernefamilien isteden for avvikende former for seksualitet. Det kritiske søkelyset ble plassert på stereotypiske ideer, roller og oppfatninger av menn, i stedet for en isolert og avvikende form for oppførsel, slik det var tidligere i århundret (ibid:281).

For det andre førte likestillingskampen med seg en avseksualisering av barndommen hevder Angelides (ibid). Dette var i sterk kontrast til tidligere tider, hvor Freuds teorier om spedbarnets seksualitet (ødipuskomplekset) gav en forståelse av barn som seksuelt modne og aktivt forførende. Angelides (ibid:283) hevder likestillingen førte til at barn i en økende grad ble sett på som seksuelt uskyldige og sårbare. Freudiske psykoanalytiske teorier hadde mistet fotfestet hos den medisinske profesjonelle. De ble nå holdt ansvarlig av feminister og utnevnte barnebeskyttende grupper for å undertrykke realiteten av overgrep mot barn i årene opp mot 1980. Dette selv om Freud definerte seksuell kontakt mellom voksne og barn som et avvik. Angelides sier at dette utgjorde et paradigmeskifte hvor alle nå avblåste muligheten for at barn kunne utøve makt og selvbestemmelse i en

---

⁸ Buckingham (2000) sier økningen av overgrep mot barn er en debatt mellom økt misbruk eller økt sensitivitet mot misbruk. Uansett så er dette en av de sterkeste moralske panikkene i dag (ibid:66). (se mer om moralsk panikk i Kap. 3).

hver seksuell situasjon med voksne. Endringen i forståelsen av seksualitet og maktstrukturer i seksuelle interaksjoner og overgrep mot barn gjorde at menns adgang til kvinner og barn ble stilt under alvorlig kritikk. Skiftet av fokuset fra marginale grupper til hegemoniske grupper av maskulinitet har skapt de ledende diskurser rundt menn og barn i dag hevder Angelides (ibid). Jeg vil bruke endringen Angelides (ibid) referer til som en forståelse av at seksuelle overgrep mot barn tidligere ble knyttet til noen menn og nå til alle menn (mannen). Dette vil jeg hevde er med på å skape forståelsen av menn som generalisert. Jeg vil ikke bruke det Angelides nevner om menns maktforhold til barn. Dette kunne ha vært en av rammene i teorien hvor menn og barn representere en skjev maktfordeling. Dette har jeg ikke valgt å fokusere for å begrense oppgaven.

Norge i en særposisjon

Steven Angelides kommer fra Australia og hevder å kommentere den helhetlige situasjonen i den vestlige verden. Likevel har Norge og Norden (Nordberg 2005) et annet historisk utgangspunkt enn mange andre land. Forskjellen kan en se i boken om menn og omsorg til Ole Fredrik Lillemyr et al (2006). Her viser forfatterne hvordan omsorg for barn ble et mannsannliggende. Likestillingsdebatten som ble startet på 70-tallet utviklet seg til å handle om mennenes plass i samfunnet, vilkår og deltakelse i familieliv og samliv. ”Kjønnsrollene ble satt opp mot hverandre, og en interessant debatt blusset opp omkring menn som omsorgspersoner” (Lillemyr 2006:64). Debatten handlet om menns omsorgsevner. Noe som førte til at oppfatningen av omsorg som biologisk betinget og som kvinner i så henseende var best til, endret seg. ”I takt med at denne oppfatningen endret seg, gikk menn i økende grad inn i privat og profesjonell barneomsorg” (ibid).

Dette danner et annet virkelighetsbilde av situasjonen i Norge, men også enkelte norske forskere støtter opp om Angelides (2005) teori. Helge Svare (2009) hevder at en manns berøring har en annen potensiell betydning for den som blir berørt enn kvinnelige berøringer. Han viser til eksempler hvor mannen ikke får pleie alle på et sykehjem fordi pasienter nekter å la en mann vaske og stelle dem. Samtidig forteller Maria Nordberg (2005) om mannlige førskolelærere som hadde det psykisk dårlig etter avsløringer om en overgrepssak i nærområdet. Mennene ble redd fysisk kontakt med barn (klemming), de ble nå overvåket i hvilestunden og når de byttet bleier. Det viste seg også at en

overgrepssak i Sverige, førte til at antall ansatte i området gikk ned fra 67 til 18 ansatte i perioden fra 1994 til 1998 (ibid:206-207). Eksemplene fra Svare og Nordberg viser altså at den teoretiske forankringen om at alle menn homogent generaliseres er tilstede i Norden; Når en mann har blitt tatt for overgrep i en barnehage rammer det alle menn i nærområdet. Når eldrehjemmets beboere ikke ønsker stell fra mannlige sykepleiere er dette fordi en generalisert måte å tenke om menn på legger en føring for hvordan man definerer menn. Jeg har lyktes i å finne en sjelden stemme i Norden som løfter frem et problemorientert perspektiv (se Kap. 2) rundt mistenkeliggjøring av menn i barnehage som et hinder for rekruttering. Leif Ærø (1998) skriver:

”En rekke myter og generaliseringer skremmer bort menn, kanskje hjulpet av holdninger som kvinner har: Pedofili, homoseksualitet og incest, samt hele industrien rundt barnesex og barneporno er hete emner som ubønhørlig knyttes til menn. De er tabubelagte, de er mytologiserte og det blir generalisert: Slik er menn!” (ibid:105).

En snakker om menn i flertallsform, ikke mann som et individ, en forståelse av menn basert på generalisering.

Mannens kropp mistenkeliggjort

Langfeldt (ibid) og Eide-Midtsand (1992) hevder at menn er under mistanke (stigmatisert) på bakgrunn av deres kropp. Eide-Midtsand skriver at vår kultur ser menns seksuelle organer som ukontrollerbare og knyttet opp til en mer dyrisk natur:

”I mange kulturer er det erigerte mannlige kjønnsorgan et guddommeliggjort symbol på fruktbarhet, livsglede og fornyelse; hos oss ensbetydende med uhemmet, obscøn og aggressiv mannlige seksualitet.” (ibid:21).

Langfeldt (1998:166) poengterer at menn i motsetning til kvinner har et kjønn som lett avslører kåthet. Ingen er i tvil om at hvis en mann får ereksjon, så er han kåt. Ereksjonen er både synlig og lett å kjenne gjennom stoffer og klær. Slik er det ikke med kvinner. Deres kåthet er usynlig, og kan derfor ikke så lett underlegges sosiale sanksjoner. Menns kåthet lettere sanksjoneres, og gjøres derfor sårbar. (se mer om sanksjonering i Kap. 5). Når ereksjonen har blitt selve symbolet på den direkte seksualiteten, blir den sanksjonert og det settes en grense ved synliggjøringen av kjønnnet. Dette skaper en ikke-uttalt bevissthet som alle er klar over: ”Vi er alle klar over kjønnets eksistens, men later som

om det ikke finnes” (Langfeldt 1998:167). Eller som Foucault (1999) sier i sin bok om seksualitetens historie:

“Det som er særegent ved de moderne samfunn, er ikke at de har henvist kjønnet til å forbli i skyggen, men at de har hengitt seg til å snakke om det bestandig, ved å la det fremstå som hemmeligheten” (Foucault 1995 i Langfeldt 1998:167).

Denne dobbeltheten (stillheten og bevisstheten) av menns seksualitet i en tid med fokus på overgrep mot barn gjør spesielt menn veldig bevisste på hvordan de omgår barn:

”Det snakkes i dag mer enn noen gang tidligere om seksuelle overgrep mot barn (...) og siden mannen er mest utsatt gjennom sitt åpenbarte kjønn, blir han reddest for den fysiske kontakten med barna.” (Langfeldt 1998:166-167).

Overgrepsproblematikken angår menn

Blumenthal (1992) hevder overgreps- og incest problematikken som oppsto på 80-90 tallet spredde en forsiktighet rundt fysisk kontakt og nærhet med barn. Dette førte til at ”mange flere menn er utrygge i dag enn de var for 10 år siden.” (1992:6-8). Langfeldt (2000) er enig i dette og hevder det i hovedsak var mannen som pekte seg ut som den hovedmistenkte i denne perioden. Dette har også resultert i at ”de fryktbildene som innprentes i barn, er ikke lenger av troll og hekser, men snarere av pedofile (mannlige) overgripere” (Svendsen 2007:60). Dette skapte en sosial usikkerhet rundt barn og seksualitet, barn og nakenhet, barn og omsorg.

Nils Eide Midtsand (1992) og Langfeldt (2000) mener debatten skapte en usikkerhet rundt hva normal seksualitet var og ikke minst hva som kunne være tegn på overgrep. Dette medførte en rekke preventive tiltak og omfattende mengder med litteratur om forebygging mot seksuelle overgrep og undersøkelser på omfanget av seksuelle overgrep (ibid). Menn ble bevisste sin egen potensielle farlige seksualitet. Samtidig hevder Langfeldt (2000) at det er nesten heller ingen debatt om at ideen om seksuelle overgrep som hovedregel er knyttet til menn. Han påpeker at det er farlig å generalisere basert på kjønn, fordi det vil skape en sannhet om “menn som overgripere”.

3.2 Oppsummering

Jeg har i dette første teorikapitlet operasjonalisert hva jeg legger i en generalisert måte å tenke om menn. For det første har jeg vist hvordan den historiske forståelsen av seksuelle overgripere har skiftet fra ”noen menn” til ”alle menn”. Skiftet i fokus gjør at de kulturelle bildene om seksuelle overgripere mot barn handler generelt om menn. Dette kan en se på eksempler fra tidligere forskning. Menn i nærområdet reagerer kollektivt når noen menn ble tatt for seksuelle overgrep. Dette kapitlet danner føringene for neste kapittel som skal avklare mistenkeliggjøring som skjer på bakgrunn av menn som generaliserte.

4. Mistenkeliggjøring

I det første teoretiske kapittelet viste jeg at den generaliseringen av menn jeg vil benytte, handler om hvordan alle menn forstås som potensielle seksuelle overgripere av barn. I dette kapittelet vil jeg bygge videre på det første kapitelet. Jeg vil hevde at generaliseringen av menn medfører at mannen oppfatter en risiko for å stigmatiseres og mistenkeliggjøres.

Avklaring

Det er det andre viktige begrepet for oppgaven. Bokmålsordboken (2005) definerer å mistenkeliggjøre som: *gjøre/ vekke mistanke mot*. I oppgaven forbindes mistenkeliggjøring med bevisstheten for å bli mistenkt for seksuelle overgrep i barnehagen. Det er bevisstheten som setter premissene for oppgavens definisjon av mistenkeliggjøringen og ikke frykt. Oppgaven vil se på informantenes bevissthet for å være forbundet med seksuelle overgrep mot barn. Ordet bevissthet er et mer passende og dekkende ord. Bruken av ordet frykt legger en subjektiv føring som automatisk forbindes med en farlig situasjon. Det blir dermed et negativt ladet ord som legger premisset for at temaet seksuelle overgrep er forbundet med en uro, engstelse eller redsel for informantene (definisjon av ”frykt” fra bokmålsordboka 2005). Dette er også tatt med i metodekapittelet hvor ordet bevisst ikke blir brukt av undertegnede i intervjuet. Jeg kunne ha benyttet meg av teorier rundt skam (se Kaufman 1992) og frykt (se Svendsen 2007). Dette for å se om mistenkeliggjøring av menn i barnehagen handler om frykten for skam, eller skammen menn føler over at menn blir stigmatisert som overgripere. Jeg har valgt å ikke gjøre det. Dels fordi jeg ikke har noen forutsetning for si at skammen legger noen føringer for menn i barnehagen og i tillegg har det vært viktig å begrense det teoretiske omfanget.

Begrepet

Mistenkeliggjøring er mitt begrep som blir knyttet til ulike fenomener som danner det teoretiske rammeverket for oppgaven. Mistenkeliggjøringsbegrepet i oppgaven vil dreie seg ut ifra en analytisk tolkning av det empiriske materialet. Det vil på mange måter fungere som et overordnet begrep som legger seg som en rød tråd gjennom hele

oppgaven. Mistenkeliggjøringsbegrepet vil i dette kapittelet defineres ut i fra Beck (1992) og Giddens (1991) sine teorier om risikosamfunnet der en nå tenker innenfor rammer av vurderinger av risiko. Det vil også sees i sammenheng med Beckers (1963) stemplingsteori og Goffmans (1963) stigmatiseringsbegrep som en bevisst fryktet konsekvens, samt mot de stereotype oppfatninger av menns (som forrige kapittel tok opp) og ikke minst den atferds- og disiplineringsdannede teorien som legger grunnlaget for en generalisering av menn. Nemlig Foucault (1977) med sin normaliserende sanksjon hvor bruddet av en regel kan gi grunn til mistenkeliggjøring og der panoptikonet fungerer som en forsikring som eliminerer muligheten for mistanke (se kapittel 5). Mistenkeliggjøring som begrep tar disse som utgangspunkt og vil defineres i et årsaks-virknings-forhold.

Disse teoriene gir tilgang til en analytisk tilnærming til begrepet, men det har hele tiden vært en følelse av at begrepet er stort, omfattende og uklart. Noe også bruken av mange teorier muligens belyser. Det er slik jeg tolker Jan Brøgger sr. (2003) syn på mistenkeliggjøring for å innse. Brøgger sier mistenkeliggjøring har en side som det ikke finnes noen god definisjon på, men ideen er klar:

"I en test som er blitt brukt ved rekruttering av kandidater til etterretningstjenesten, fikk kandidaten en spesiell oppgave. I en planlagt rute fra sted A til B skulle kandidaten notere om det var noen som observerte ham, eventuelt spanet på ham. Noe av kandidatene oppdaget både seks og syv mistenkelige personer. De besto ikke prøven. I virkeligheten hadde det ikke vært en eneste person å mistenke." (Wiig og Brøgger ibid:126-127).

Det Brøgger viser er at mistenkeliggjøring har en type 'confirmation bias' over seg. Begrepet som er brukt i psykologien er en definisjon av menneskers tendens til å favorisere informasjon som bekrefter den informasjonen som samsvarer med egne forutinntatte holdninger eller hypoteser uavhengig om informasjonen er riktig (Oswald og Grosjean 2004). Man forsøker å finne bekreftelser på at en er mistenkeliggjort. Det gjør mistenkeliggjøringen litt paranoid og irrasjonelt.

4.1 Risikoteori

Mistenkeliggjøring handler om å tenke innenfor risikoens termer. I følge Ulrich Beck (1992) har det moderne samfunnet risikoen som sin viktigste drivkraft i det han kaller risikosamfunnet. Risikoen har på mange måter blitt byttet ut med de mer tradisjonelle

skillelinjene som arv, miljø og klasse. Beck (ibid) sier at de tradisjonelle skillelinjene utgjorde et system hvor ansvaret ble skjøvet opp i et hierarkisk system, men nå i moderniteten blir alle stilt ovenfor de samme utfordringene. Når det moderne samfunnet har risikoen som basis, mener Beck (ibid), at det vil innlemme samtlige medlemmer uavhengig av klasse, posisjon eller tilhørighet. For å illustrere dette trekker Beck (ibid) frem tre områder som konkret beskriver risikosamfunnets grunnleggende kjennetegn; klassesamfunnet har mistet sin relevans, arbeidslivet sine forutsigbare hierarkier og arbeidet må som en følge av dette tillegges en ny betydning.

Tapet av autoriteter, tapet av tillitt

Anthony Giddens (1991), i likhet med Beck (1992), definerer det moderne samfunnet som et risikosamfunn. Risikoen i moderniteten kan karakteriseres som et dikotomisk forhold mellom risikotagelse og risikounngåelse: investeringer og spekulasjoner i aksjemarkedet som har en høy risiko, mot forsikringer og immunisering som har en høy unngåelse (i Scott et al 2001:15-16). I denne sammenhengen blir det lagt vekt på den sistnevnte. Giddens (1991) mener at risikounngåelsen blir til en angst for risiko (mistenkeligjøring) som kommer fra en redusert tillit til moderniteten. Han sier at samfunnets syn på fremtiden er usikker og åpen for risikoanalyser. Det er ingen enkle løsninger, forskjellige eksperter forteller forskjellige historier. Dette skaper en tendens der vi ikke stoler på noen og blir våre egne eksperter, som baserer seg på de kilder som er tilgjengelig for oss, for eksempel media. Dette, hevder Giddens (ibid), har gjort at angsten nå har blitt konseptualisert som en sosial tilstand. Angsten for risiko er et konstant, gjennomsyret trekk ved hverdagslivet som er opprettholdt gjennom daglige praksiser.

I en veileder fra 2003 for krisehåndtering i barnehager og skoler, ”*mistanke om ansattes seksuelle overgrep mot barn*”⁹ står det: ”*det finnes ikke nøyaktige beregninger av (mistanker om) seksuelle overgrep begått av ansatte (...) vi vil sterkt oppfordre barnehager til å forberede seg på 'det utenkelige'*” (Utdannings og

---

⁹ http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/dok/veiledninger_brosjyrer/2002/mistanke-om-ansattes-seksuelle-overgrep-.html?id=275370. Nedlastet 28.04.2010

forskningsdepartementet og Barne- og familiedepartementet 2002:5)¹⁰. Veilederen referer altså til et problem som omtrent ikke er eksisterende (se Kap 1; *Nøkkeltall*). Det er et eksempel på det Giddens (1991) hevder; mennesket er ikke mer utsatt for farer i dag, men de har en større bevissthet rundt de farene de kan være utsatt for. Beck (1992) hevder at når moderniteten økte risikoen, gjorde det at mennesker ble mer bevisst på å være i risiko og at dette ikke bare er basert på egne erfaringer. Det er på andrehånds ikke-informasjon: "dvs. at risikobevisstheten ikke bare er basert på noe som faktisk har skjedd noen, men vel så mye på forestillinger om alt som kan skje" (Svendsen 2007:54).

Moralsk panikk

Kenneth Thompson (1998) mener Beck sin karakteristikk av risiko og bevissthet av å være i risiko i det moderne samfunnet samsvarer med tilfeller av angsten i moralske panikker. Dette er mistenkeliggjøringens dagsaktuelle form. Moralsk panikk ble introdusert av Stanley Cohens (1972) undersøkelser av overreaksjoner som skjedde i samfunnet. Fenomenet moralsk panikk kan defineres som en veldig forenklet problemforståelse der det etableres et tydelig skille mellom "vi" og "dem", og der "dem" konstrueres som en slags "folk devils" som Cohen sier. Formålet med kategoriseringen er å sette opp klare skiller for både å forenkle kompliserte problemstillinger og finne raske og enkle løsninger på et problem. Cohen forstår moralsk panikk som når et fenomen defineres som en trussel mot samfunnsmessige verdier og interesser. Når fenomenets karakter presenteres på en stilisert og stereotyp måte av massemedia, og når de moralske barrikadene er bemannet av redaktører, politikere og andre rett-tenkende mennesker, som autoriserte eksperter som uttaler seg om diagnoser og løsninger (Cohen 1972:9). Media og moralsk panikk blir uløselig knyttet sammen i det moderne samfunn og kalles "media amplification". Media er selve drivkraften bak moralsk panikk som er med på og skape en panikk rundt fenomenet (Cohen 1972). I denne oppgaven derimot vil jeg ikke legge vekt på medias rolle da det ikke er relevant for min problemstilling.

Moralsk panikk i Norge

Moralsk panikk i Norge blir assosiert med Bjugn-saken (Wiig og Brøgger 2003). Saken

---

¹⁰ Danmark også kom med en veileder som skulle følges ved mistanke om seksuelle overgrep (*Regeringens handlingsplan om bekæmpelse af seksuelt misbrug af børn* 2003) <http://www.sm.dk/Publikationer/Sider/VisPublikation.aspx?Publication=374>. Nedlastet 28.04.2010

fikk stor oppmerksomhet i media, hvor 30 personer ble mistenkt for overgrep mot 36 barn. Saken endte med tiltale mot en person, men han ble ikke dømt (ibid). Gustav Henningsen som har forsket på et av de beste eksemplene på moralsk panikk, hekseforfølgelsesene i middelalderen, påviste "en rekke felles trekk mellom heksepanikken og panikken i Bjugn." (ibid:111). Jan Brøgger sr. i (ibid) nevner store likhetstrekk mellom Bjugn-saken og andre lignende saker, spesielt USA og seksuelle overgrep mot barn. Han hevder at mottagelsen i Norge, noen år senere, kan forklares med at "mange nordmenn er på svært god talefot med den amerikanske kristne høyrefløy. Det kan forklare Norges mottagelighet for de amerikanske varianter av moralsk panikk" (ibid:88). Men, en må også huske på at den sterke likestillingen Norge har hatt, har motvirket disse kreftene (jmfør; Nordberg 2005 og Lillemyr et. al 2006).

Risiko i samvær med barn

Scott et. al (Backett-Milburn, Jackson, Scott 2001) hevder Giddens konseptualisering av angsten for risiko skiller seg fra teorier om moralske panikker selv om konseptene er nært forbundet. Forskjellen er, hevder Scott et. al, at moralsk panikk har kort levetid, mens angsten for risiko er et mer konstant, gjennomsyrende trekk ved hverdagslivet som er opprettholdt gjennom daglige praksiser.

The point... is not that day to day life is inherently more risky than was the case in prior eras. It is that, in conditions of modernity, for lay actors as well as for experts in specific fields, thinking in terms of risk and risk assessments is a more or less ever-present exercise, of a partly imponderable character. (Giddens 1991:123-124)

Mistenkeliggjøring dreier seg mer om risiko enn moralsk panikk. Scott et. al (2001) påpeker den manglende praktiske bruken av Giddens konseptualiserte angst for risiko. Hun hevder den mangler empirisk bakgrunn og at den tar lite hensyn til variabler som kjønn og alder. De bruker Giddens teori i forholdet mellom voksen-barn og konkluderer med at barn blir sett på som kategorisk uskyldig som trenger beskyttelse og separasjon fra den voksne verden.

Children are the object of a great deal of social concern: increasing anxiety about risk has been superimposed upon a 'protective discourse' within which children are located as vulnerable innocents to be shielded from the dangers of the wider social (implicitly adult) world. (Thomson og Scott 1990 i Jones

2001:16).

Risiko for mistenkeliggjøringen vokser når en omgås barn (Buckingham 2000:70). Dette er begrunnet i at barn må beskyttes: “it is almost beyond debate that we should protect children.” (Jones 2001:17).

Nå er alle mistenkt

Risikoen for mistenkeliggjøring er et resultat av at, i følge Scott (2003) gjorde moderniteten frihet til det optimale målet (jf Beck 1992 og Giddens 1991). Alle autoriteter begynte å utfordres (Piper & Stronach 2008:16) samtidig som de i maktposisjoner, ansvar og autoritet ble avmaskert og de ble uverdige tillitten de var betrodd med når "avsløringen" ble et faktum. Tapet av tilliten, skapte “vi er alle under mistanke” og “vi mistenker alle” (ibid).

4.2 Stigmatisering og stemplingsteori.

Risikoteorien kan kobles opp mot stemplingsteori, fordi det har å gjøre med hva som kan skje dersom en person eller en sosial gruppe utsettes for negativ oppmerksomhet. Goffman (1963) sitt stigmatiseringsbegrep viser til hvordan noen egenskaper blir sett på som mindre fordelaktige. Goffman forklarer hvordan et stigma fremtrer ved å vise til at samfunnet bygges på sosiale spilleregler som deler individene inn i ulike kategorier. Innen hver kategori er spillereglene ulike, og disse oppfattes som riktige av medlemmene av gruppen. Til grunn for disse spillereglene ligger det krav, som igjen bygger på normative forventninger til oppførsel. Hvis noen bryter reglene eller når andre får kjennskap til at et individ har diskrediterte egenskaper, blir personen gjort om i deres øyne fra å være en alminnelig person til å bli en avviker og bli mistenkeliggjort (stigmatisert). Stigmaet til Goffman (1963) som er aktuell i denne sammenhengen er å være en (potensiell) seksuell overgriper mot et barn. Analysen av det empiriske materialet vil ta utgangspunkt i bevisstheten til informantene. Forvandlingen fra normal til stigmatisert. Det er forvandlingen i seg selv som forbindes med mistenkeliggjøring. Man ønsker ikke å komme i en situasjon hvor en kan risikere å bli stigmatisert (mistenkeliggjort).

Howard Becker (1963) definerer avviksbegrepet relativistisk. Altså som et produkt av en prosess mer enn en individuell egenskap. Becker (1963) forklarer at avvik skapes gjennom andres reaksjoner og det er ikke objektivt gitt hva som er avvikende. Samme atferd kan oppfattes som normal i en sammenheng (for eksempel mann skifter bleie på sine barn), men avvikende i en annen (mann skifter bleie på barn i barnehage). Dette kan potensielt mistenkeliggjøre mannen og legger føringen for at en gitt type atferd aksepteres når den utføres av en bestemt person, men ikke av en annen (ibid:11-13). Å utfordre dette, ved å ha ”feil” atferd, vil være forbundet med stempeling. Becker sier at prosesser der noen bryter normer og ikke etterlever grupperegler, medfører sanksjoner og stempeling (stigma).

Becker sin avviksteori (stempelingsteori) knytter jeg sammen med Goffman sin stigmatiseringsteori. Begge teoriene merker individer som viser en annen oppførsel enn hva som er forstått som det normale. Det normale tar i begge teoriene utgangspunkt fra en gruppes definerte regler.

Et annet sentralt fenomen i stempelingsteorien handler om at ved å utsette den stemplede for et så omfattende press kan det føre til at de tar opp i seg et stempel og identifiserer seg som en overgriper og utfører overgrep. Stempelet internaliseres av personen og tar opp i seg en stemplet identitet og utfører de handlingene stempelet medfører. Dette vil jeg ikke gå inn på i denne oppgaven, siden det ligger utenfor problemstillingens område da dette dreier seg mer om overgrepstyper.

4.3 Oppsummering

I dette kapitlet har jeg vist at risikoens termer er gjennomtrengende og alt en foretar seg blir vurdert gjennom en risiko. Risikoens språk gjør en bevisst den stigmatiseringen mistenkeliggjøring kan forårsake. Risikoens menn representerer kommer til uttrykk gjennom en generalisering av menn. Dette gjør spesielt omgang med barn til en risikofylt situasjon. Mistenkeliggjøring er altså et begrep som på bakgrunn av en generalisert måte å tenke om menn på som blir oppfattet som en potensiell virkelighet. Dette kan derimot unngås ved å ta forholdsregler slik neste kapittel skal handle om.

5. Forholdsregler

Dette kapitlet bygger på de to første teoretiske kapitlene som tok for seg begrepene ”generalisering av menn” og mistenkeliggjøring. Dette kapitlet skal dreie seg om konsekvensen av disse begrepene og skal dreie seg rundt det siste begrepet; forholdsregler. Jeg viste i de to første teoretiske kapitlene at internaliseringen av en generalisering av menn er årsaken til at mistenkeliggjøring blir ansett som en risiko. Jeg skal i lys av disse kapitlene se hvordan forholdsregler gjøres nødvendig og se nærmere på den disiplinerende funksjonen forholdsregler har.

I dette kapitlet vil jeg bruke Foucault (1977) sitt begrep om den normaliserende funksjon der regler (forholdsregler) fungerer som en internalisering av normal oppførsel. Deretter vil jeg se på den panoptiske disiplineringsmetoden. Denne vil jeg begrense til å gjelde innefor en barnehagesammenheng. Dette vil jeg også drøfte i et kritisk lys som tar for seg det paradokset panoptikonet frembringer. Så vil jeg se hvordan reglene gjør det normale strengere, gjennom en skralleffekt.

Begrepet

Et viktig begrep ved oppgaven er forholdsregler. Ordet forholdsregel defineres som en: *sikkerhetsforanstaltning, det å forberede seg på og sikre seg mot et mulig utfall* (Bokmålsordboka 2005). Definisjonen av begrepet korrelerer med ordets intensjon i oppgaven. Den skal avdekke om forholdsreglene har en preventiv funksjon.

5.1 Den normaliserende sanksjon

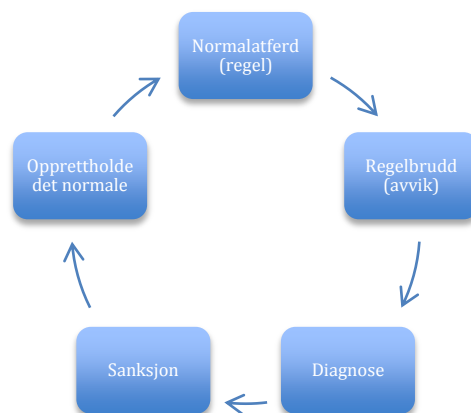
Michel Foucault er opptatt av den skjulte institusjons praksis og han definerer gjeldende språk, kommunikasjon og symboler som utøvelse av makt i institusjoner. Her ser han på institusjonenes disiplinering av befolkningen. Mennesket legger ikke merke til denne omfattende disiplinen fordi den veves inn og nærmest usynliggjøres i samfunnet, Foucault (1977) skriver:

”Disiplinenes suksess skyldes utvilsomt at dens virkemidler er så enkle: Det

hierarkiske blikk, den normaliserende sanksjon og deres kombinasjon til en særskilt metode, nemlig eksaminasjonen. For å holde disiplin må man kunne tvinge med blikket. Man trenger et apparat hvor muligheten for å se seg selv utgjør en maktfaktor.” (ibid:151-152)

Arbeidet hans gir en teori om de skjulte negative konsekvensene av institusjonene. Foucault (ibid:157-162) ser på disiplinens kontroll av virksomhet, og disiplineringens mål og metode. (ibid). Målet med disiplineringen er en nytte og effektivitet for samfunnet som den normaliserende sanksjonen fungerer som en opprettholder av. Figur 5.1 illustrerer den normaliserende sanksjon hvor disiplineringen tar utgangspunktet i regelen og har en repeterende atferd som normaliserer.

Figur 5.1: Den normaliserende sanksjon;¹¹

Regelbruddet er ansett som et avvik fra normalatferden som gir en diagnose. Diagnosens funksjon fungerer spesielt disiplinerende ved at de observerer og kartlegger menneskets atferd. For deretter å behandle uønskede avvik, samt gi trening i den atferden som er ønsket eller normal. Den opprettholder dermed institusjonene ved å sette merkelapper. På bakgrunn av diagnosen gis en sanksjon som skal korrigere og redusere avviket som samlet sett fungerer som en opprettholdelse av det normale, i form av en regel. Det er viktig å påpeke at man ikke blir tvunget inn i ønskede atferdsmønstre, men styres gjennom et observerende blikk.

¹¹ Figur 3.1: Illustrasjonen er hentet og inspirert fra forelesning med Christian Beck, Universitet i Oslo 3.9.2009 og er basert på Michel Foucault (1977) sin bok: Overvåkning og straff fra kapitelet "Den normaliserende sanksjon" s. 157-162.

Mine valg

Generalisering av menn og mistenkeliggjøringen av menn danner bakteppet for forholdsregler. Forholdsreglene blir i Foucault (1977) sine termer regler som skal opprettholde en etablert normalatferd, se figur 5.1. Årsaken til at regler fungerer disiplinerende, er nettopp slik Foucault (ibid) hevder at et avvik blir sett som et brudd med det normale (konformitetsbrudd). Dette vil medføre en diagnose og en sanksjon en ikke ønsker.

Jeg vil både benytte meg av den normaliserende sanksjon på to måter. Den ene som en systematisk disiplineringsfunksjon hvor jeg vil se direkte på sanksjoneringen som skjer ved et regelbrudd. Den andre hvordan menn tar opp i seg reglene og disiplinerer seg selv for å ikke bli mistenkeliggjort. I begge tilfeller vil sanksjoneringen bli ansett som en risiko en ikke ønsker å ta. Dette gjør at en tar forholdsregler for å unngå å bli definert som en avviker (mistenkeliggjort = stigmatisert; Goffman 1963).

Panoptikon og disiplinering

Den institusjonelle disiplineringens mål og metodes produksjon er et resultat av serier av maktstrategier som er knyttet til kunnskap, teknikker for eksperimentering, klassifisering og observasjon. Panoptikon eller maktens arkitektur gjør at straffen (sanksjonen) blir pedagogisk. Dette er ment for å forandre individet (Foucault 1977).

Panoptikonets disiplinering kommer fra Foucault (ibid:171-195) sin analyse av Jeremy Bentham sitt panoptikon (1791). Opprinnelig var det en konstruksjon av et fengsel som er sentrert rundt et punkt som observerer fangene til en hver tid. Konstruksjonen er rundformet med et utkikkstårn ved senteret og er gjennomsyret med vinduer mot innsiden av sirkelen. Fangene er plassert i individuelle celler, hver med et vindu som ligger mot vaktårnet. Utformingen utelukker at de innsatte har noe kontakt med hverandre, men fengselsvakten har mulighet til å se samtlige innsatte til en hver tid under den konstante synligheten. Følgelig er den innsatte ute av stand til å vite når han blir observert (ibid:1977). Av den grunn er den innsatte forpliktet til å følge institusjonens lov og orden. Dette, hevder Foucault gav ideen om en institusjonell overvåkning som spredde seg som et tankesett integrert i arkitekturen. Overvåkningen var basert på kontroll og overvåkning

over kropper i tid og rom. Dette førte til en panoptisk disiplinering som gav en ny maktform; disiplinering av kroppen. Den panoptiske makt betyr en disiplinering av kroppen. Foucault mente at dette spredte om seg i samfunnet hvor den panoptiske institusjon skulle opprettholde disiplinen ved hjelp av selve bygningen. Ideen om overvåkning er ikke skjult i panoptikonet, poenget og dets virkning hviler på åpenheten.

”At den innsatte stadig skal være og vite seg synbar - for dermed fungerer makten automatisk. Bevokningens virkninger er permanente, selv om den handling betraktet ikke går uavbrutt. Maktens fullkommenhet gjør at det nærmest blir overflødig å bruke den. Dette arkitektoniske apparat skal bli en maskin som skaper og opererer et herredømme som er uavhengig av den som utøver det” (ibid:175).

Her kommer det essensielle ved panoptikonet i denne oppgaven. Grunntanken i panoptikonet er at vår atferd vil bli påvirket av kunnskapen om at vi er synlige. Panoptikonet fungerer som en implementert disiplinierende moral hvor det foreligger en automatikk hvor disiplinen opprettholdes av seg selv uten strev, altså selvdisciplinering. En internaliserer disiplinen fordi subjektene i institusjonene overvåker seg selv. Dette er et system hvor det ikke er avgjørende at maktinnehaveren følger med og håndhever makten, "nesten hvem som helst kan få denne maskinen til å virke" (ibid:176). Den bestemmer hva som er normal atferd.

I en barnehagesammenheng

Spesielt i institusjoner som bygger på likhet, som barnehagen, fungerer normaliseringen enklere fordi avvikene er enklere å avdekke:

”Man forstår at normens makt fungerer med letthet i et system der det formelt sett rår likhet: For innenfor den påbudte ensartet innfører den som ganglig fordring og måleresultat – de individuelle forskjellers nyanser.” (ibid:162).

Foucault (1977) hevder at samfunnets institusjoner, som skolen, har en arkitektur som fungerer som observasjonsmaskiner. Han kaller fenomenet: ”det seende øyet” som alltid observerer og registrerer alt som blir foretatt.

Schools were originally designed, he argued, so that their inhabitants could be constantly observed. Teachers taught from raised platforms; prefects were selected to observe their classmates in the teacher's absence; desks were arranged so that teachers could see everyone; long corridors ensured clear views

of movement; names, aptitudes and activities were recorded in registers so that each individual could be monitored (Foucault 1982:173ff i Jones 2004:196).

Foucault prater her om skolene, men denne overføringen er vel så synlig i barnehagen. Gunnhild Vassdal (2007) presenterer i sin hovedoppgave en historisk analyse av barnehagens fysiske miljø. Hun finner panoptikonet i barnehagen representert fordi det er et behov for kontroll og oversikt, ikke bare på grunn av makt, men fordi man må se at barna har det bra og trygt (ibid:17-18). Barnehagekulturen tillegger panoptikonet mer enn opprettholdelsen av makthaverens intensjoner og avdekkelsen av avvik. I barnehagen handler det mer om en sikring av en overordnet trygghet som alle medlemmene er ansvarlige for. Alle blir hverandres og egen observatør, som Foucault også sier det "jo flere anonyme og forbigående observatører, jo større risiko løper fangen for å bli overrasket, og jo mer engstelig vil han være for å bli iaktatt. (1977:176)

”Trygge-lærere”

Alison Jones (2004) hevder at panoptikonet hjelper lærere slik at de unngår situasjoner hvor det kan bli stilt spørsmålstegn til intensjonen. Jones (ibid) hevder med utgangspunkt i Beck (1992) og Furedi (2002) at:

”In the suspicious and anxious present, the traditional demands for the policing of teachers via 'top-down' inspection have become matched by demands for surveillance from teachers themselves. Lines of sight in place throughout the architecture and the social network of the school have come to be considered a political and practical necessity.” (Jones 2004:54).

Lærerne selv internaliserer panoptikonet fordi risikoen for mistenkeliggjøring påtvinger at lærerne har gode, risikobeviste praksiser. Disse legger til rette for synlighet som en del av den normale daglige profesjonelle praksisen (ibid). En kan se det som at lærerne prøver å beskytte seg mot stigmatiserte typer (Goffman 1963, Beck 1992). Jones sier at risikoen for å bli beskyldt for overgrep har skapt det profesjonelle subjektet den ”trygge-læreren”.

Paradokset den ”trygge-læreren” frembringer

Ut ifra oppgavens problemstilling sees panoptikonet som en normaliserings- og disiplineringsfunksjon som rammer menn i barnehagen. Alison Jones (2004) hevder at

bakgrunnen for at panoptikonet ble aktuelt i barnehagen var intensjonene om å observere og kartlegge barn. Det medførte også at lærerne ble observert. I en tid med mye fokus på overgrep mot barn og tendenser til moralsk panikk hevder hun at kravet om overvåkning for barna sin skyld, kanskje ubevisst dekker lærernes uskyldighet (her foregår det ikke noe). Jones (ibid) hever at dette skaper et paradoks. Behovet for alltid å være på den sikre siden er en antagelse av at de ansatte allerede er potensielle overgripere.

Tension between teachers' innocence (there is nothing going on) and their demands for surveillance (see! There is nothing going on) that forms the basis for the serious paradox. (Jones 2004:58).

Jones viser hvordan det blir stilt tvil om lærerens rykte. Når læreren ”trenger” å bli observert blir det å innrømme at lærerne allerede trenger å være synlige fordi noe kan komme til å skje (ibid). Lærerens uskyldighet er ikke gitt i det panoptiske systemet. Logisk sett er nok ikke intensjonen til overvåkingen å mistenke enhver. En ønsker kun å avdekke hvem som begår overtredelser. Jones sier dette derimot stempler lærerne som potensielle forbrytere og er med på å opprettholde og skape en sosial angst i samfunnet.

To require visibility is to tacitly admit that teachers need to be seen because something could be going on. Demands for surveillance mark teachers' bodies as always-ready objects of suspicion and thereby engage teachers in the reproduction of the wider, crippling social anxiety. (ibid).

Bruken av panoptikonet i oppgaven vil ikke være en kartlegging av om barnehagens utseende og arkitektur fungerer som et panoptikon. Panoptikonet i oppgaven blir brukt som en strukturell ide som fungerer som en potensiell sikkerhets- og trygghetsanordning for de ansatte. Det er mulighetene for og alltid å være sett som må være tilstede, og medlemmene stiller seg tilgjengelig for synlighetens renvaskende virkning.

5.2 Ratchet effect

Ratchet effect, eller skralleeffekt som en kan oversette det til, er en definisjon brukt i økonomisk teori om en tendens for en variabel som blir påvirket av sin egen tidligere største verdi. En skralleeffekt er en forekomst av den beherskede menneskelige evne til å reversere prosesser når visse ting har skjedd, analogt med den mekaniske skralle som

holder fjæren stram som en oppskrudd klokke (definisjon fra The Oxford Dictionary of Economics).

Piper og Stronach (2008) bruker skralleeffekten for å illustrere stadige innskjerpinger av muligheten for at lærere kan begå overgrep mot barn. De hevder dette skjer gjennom uformelle og formelle retningslinjer:

There is an interesting phenomenon whereby the panic is also fed from the bottom up by (...) schools that strengthen the precautions in what we have called the ratchet effect. (ibid:46)

I norsk sammenheng blir det mer naturlig å se på eventuelle retningslinjer og forholdsregler som fenomenen siden England, som Piper og Stronach (ibid) tar utgangspunkt i, har spesifikke (skriftlige) retningslinjer om det fysiske forholdet mellom lærer og barn. Skalleteorien, illustrert i figur 5.2, vil jeg sette sammen med den normaliserende sanksjonen for å analysere det empiriske grunnlaget for oppgaven.

Figur 5.2; *skralleeffekt*,

Figuren illustrerer samspillet mellom den normaliserende funksjon (1) som avdekker et avvik for å redusere fjerner dette (2). Dette vil føre til en regelendring; altså en strengere norm (3). Her blir den ”nye” normaliserte formen løftet opp på et nivå som gjør det strengere (sikrere) og umulig å reversere. Den normaliserende funksjon er den aktive opprettholderen. Den angriper avvikende atferd i et panoptisk system, men det blir ikke normalisert i den forstand at ting blir som før. Tvert imot har skralleeffekten en

innstramningseffekt som gjør den normaliserende sanksjon det normale et hakk strengere. Strengere regler skal fungere slik at en unngår avvik på nytt. Noe innføring av vandelsattest i barnehagen etter Bjugn-saken viser (Nordberg 2005).¹² I 2008 kom justisdepartementet ut med et høringsnotat som foreslo å gjøre vandelsattesten strengere i barnehagen¹³. Det er forslag om å innføre internasjonal vandelsattest, utvide den til å gjelde andre former for kriminalitet og å sette en grense på å bo 5 år i Norge før innvandrere kan jobbe i barnehage.¹⁴

5.3 Profesjonelle forholdsregler

Som Jones (2004) hevder er den ”trygge-læreren” skapt av profesjonaliteten lærere defineres som. Profesjonalitet vil i denne sammenheng bli forstått som en del av erfaringsbegrepet som oppgavens problemstilling hviler på. Først trengs det en avklaring av hva som ligger i profesjonalitetsbegrepet.

Avklaring

Profesjonell blir definert på to måter av bokmålsordboka (2005), den ene som noe “*som hører til arbeidet, yrkesmessig dyktighet*” og den andre med noe “*som har en virksomhet som yrke*”. I synonymordboka (Berulfsen 1999)¹⁵ er synonymene til profesjonell knyttet til ord som: “*erfaren, kompetent og utdannet*”. Det som stiger frem er et helhetlig bilde av at profesjonalitet har noe å gjøre med en tilegnet og lært kunnskap som ser ut til å være knyttet til et yrke, altså en fagkunnskap. Hoem (2000) hevder fagkunnskap krever ekspertkunnskap og spesialiserte ferdigheter som mindretallet åpenbart besitter innenfor hver felt. Hoem sier at dette øker troen og avhengigheten av eksperter og spesialister, som er et kjennetegn på det komplekse samfunn. Dette skaper også et skille mellom dem

---

¹² Bestemmelsen om politiattest ble innført med barnehageloven som ble vedtatt 5. mai 1995, og som trådte i kraft 1. januar 1996. I denne loven var bestemmelsen i § 20, mens den nå er § 20. Loven erstattet barnehageloven fra 1975, der det ikke var satt krav til vandel.

¹³http://www.regjeringen.no/upload/JD/H%C3%B8ringsuttalelser/PIA/Politiattest/Hoeringsnotat_politiattest.pdf. Nedlastet 5.5.2011.

¹⁴ Forslag om boplikt på 5 år før man kan arbeide i barnehage; <http://www.barnehage.no/no/Nyheter/2010/August/-Vandelsattest-krav-utestenger-innvandrere/>. Nedlastet 5.5.2011

Gjøre vandelsattesten generelt strengere;

<http://www.barnehage.no/no/Nyheter/2010/Februar/--Ikke-en-menneskerett-a-jobbe-i-barnehage/>. Nedlastet 5.5.2011

¹⁵ Synonymer for profesjonell: begavet, behendig, dreven, driftig, dugelig, dyktig, erfaren, evnerik, fagkyndig, flink, framtreddende, fremmelig, genial, ha anlegg for noe, kan sine ting, kompetent, kunnskapsrik, kyndig, lovende, mesterlig, overlegen, overmenneskelig, proff, talentfull, virtuos, beleven, dyktig, erfaren, med mange år på baken, moden, renommert, ringrev, utdannet, utlært, verdensvant, voksen, fagutdannet, mester, proff.

som innehar kunnskap (vi = ekspertene) og de som ikke gjør det (dem = amatørerne). Noe som blant annet er et av Foucault (1980) mest sentrale poenger, at makt og kunnskap er uløselig sammenknyttet. Den profesjonelle (vi) har makt i form av muligheter og tilgang til å ta beslutninger som andre (dem) ikke kan ta.

Barnehagen

En profesjonalitet av omsorg gjorde at barnehagen fikk en mer strukturert (=profesjonell) måte å tenke rundt barn på (Jensen 1999:10). Vi fikk spesialister til arbeidet og profesjonaliteten oppsto slik vi kjenner den i barnehagen i dag. Profesjonaliteten sikres også gjennom lover og regelverk. Barnehageloven og rammeplanen for barnehager fastsetter at barnehagen skal være en pedagogisk virksomhet med en pedagogisk ledelse.¹⁶ Pedagogisk ledelse er et altså et krav som sikrer profesjonalitet, og noe som vanligvis oppnås med graden førskolelærer. Utdannelsen gir fagkunnskap og profesjonalitet. Profesjonaliteten inkluderer, av natur, alle aspekter ved barnehagepraksisen.

Profesjonelle forholdsregler og risiko

Alison Jones (2004) mener at profesjonaliteten gjør lærerne mer bevisst om risiko. Dette blir et krav i profesjonaliteten hvor alle lærere tilegner seg en kunnskap og bevissthet som skal forebygge potensielle risikosituasjoner. Jones (ibid) kommenterer hovedsaklig om situasjonen i Australia hvor frykten for overgrep mot barn har et sterkt fotfeste. I motsetning til den nordiske pedagogiske modellen som ser berøring og fysisk kontakt som en viktig og naturlig del av barns oppvekst. Men også i Norge er barnehagen forpliktet, i følge blant annet Barnehageloven og Plan og bygningsloven til å fokusere på sikkerheten i barnehagen. Det gjennomføres sikkerhetsanalyser av barnehagearealet inne og ute som skal sikre at barnets og den ansattes sikkerhet ivaretas. (se KD 2006: *Veileder for utforming av barnehagens utearealer*, Sosial og Helsedirektoratet 2006: *veileder om helse, miljø og trivsel i barnehagen*)¹⁷. Lærerne selv står også for fortløpende

---

¹⁶ Barnehageloven § 2 om barnehagens innhold og rammeplanen for barnehager pkt 1.7.

¹⁷http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd/dok/veiledninger_brosjyrer/2007/veileder-for-utforming-av-barnehagens-ut.html?id=467115. Nedlastet 15.4.2011

http://www.helsedirektoratet.no/publikasjoner/veiledere/helse_milj_og_trivsel_i_barnehagen__62410. Nedlastet 15.4.2011

Det finnes også en egen nettside som tar for seg hvordan HMS kan implementeres i barnehagen. (se; <http://www.aktivhms.no/barnehager/>)

sikkerhetsvurderinger i løpet av en arbeidsdag. Disse er forbundet med risikoen blant annet ulykker, sykdom, ekspedisjoner, solfylte lekeplasser og kulde. Jones (2004) mener at dette gjør at lærerne tar opp i seg en profesjonell arbeidsmetode rundt en vurdering av risiko. Dette sikres så av egenkontroll og selvovervåking. Poenget er at når det foreligger slike førende dokumenter blir det i følge, Michel Foucault (1977), mer enn bare retningslinjer. De vil fungere som normative tekster (se også Kap. 4.2) som sikrer at individet blir mer profesjonelt orientert.

”No-touch” pedagogikk

Et godt eksempel på normative og profesjonelle forholdsreglene er ”no-touch” pedagogikk. Det er som ordet antyder, en offisiell arbeidsmåte nedfelt i dokumenter som fungerer som retningslinjer for fysisk kontakt mellom voksne og barn. ”No-touch” pedagogikken dekker regler om synlighetskrav hvor en aldri skal være alene med barn. Dette er sikkerhetstiltak som skal forsikre at barn ikke blir misbrukt. Pedagogikken startet i USA og England etter avsløringer om lærere som ble beskyldt for overgrep på 80 og 90-tallet. Hysteriet rundt fysisk kontakt definerer tiden som preget av en moralsk panikk knyttet til overgrep mot barn. Dette spredde seg videre til land som Australia og New Zealand som fikk lignende tilfeller. (Se: Cameron & Moss 1998, 1999, Cameron 2001, Cooney & Bitter 2001, King et al 1998, King 2000, Jones 2001 og 2004, McWilliam 1996, 2005, Mills & Martino & Lingard 2004, Murray 1996, Piper & Stronach 2008, Pringle 1998, Skelton 2009, Tobin et al 1997). Det finnes også indikasjoner på at Danmark er i ferd med å innføre den samme pedagogikken eller lignende arbeidsmåter. Mange barnehager tillater ikke at menn i barnehagen følger barn på toalettet. Dette har blitt gjenstand for et forskningsprosjekt ved Universitet i København i 2010-2011.¹⁸

”No-touch” pedagogikk og Norge

Situasjonen i Norge kan ikke automatisk sidestilles med situasjonen i Anglo-landene. Den norske (nordiske) modellen er fundamentert på et annet grunnsyn og andre verdier (se også Kap. 2.2 og 4.1). Den nordiske pedagogiske modellen ser berøring og fysisk kontakt som en viktig og naturlig del av barns oppvekst (Rammeplanen for barnehager;

---

¹⁸ <http://www.kristeligt-dagblad.dk/artikel/363278:Danmark--Nye-paedofili-regler-skader-maends-samvaer-med-boern>
<http://www.barnehage.no/no/Nyheter/2010/Mai/Menn-far-ikke-folge-barn-pa-do/>. Begge nedlastet 10.10.2011

2.1 Omsorg og oppdragelse). Jeg vil ikke legge noe vekt på de forholdsregler rundt fysiske berøring i denne oppgaven.

Det finnes ikke spesifikke (offisielle) retningslinjer for fysisk kontakt mellom voksne og barn. Selv om både Sverige og Norge har hatt lignende saker i barnehagen så har det ikke fått den samme virkningen her (Norge: Bjugn-saken i 1992, beskrevet i Wiig & Brøgger 2003; Sverige: Ørebro avsløringen i 1994, beskrevet i Nordberg 2005:207).¹⁹ Nordberg (2005) mener dette skyldes at likestilingspolitikken på mange måter har motvirket en moralsk panikk. Dette har opprettholdt menn som viktige hvor de oppmuntres både til yrket og nye roller (ibid). Debatten som utviklet seg her dreide seg også om sikkerhet og trygghet knyttet til menns arbeidsoppgaver og videoovervåkning, men resulterte i et krav om vandelsattest (ibid:208), (se også barnehageloven § 19; politiattest).

5.4 Oppsummering

På bakgrunn av kapittel 3 og 4 ble dette kapittelet et logisk resultat av hvordan en generalisert måte å tenke om menn på fungerer som normaliserende og disiplinerende for å unngå mistenkeliggjøring (stigmatisering: Goffman 1963). Det var også en kartlegging av hvordan jeg vil benytte meg av panoptikonet i oppgaven. I tillegg så jeg på hvordan profesjonelle forholdsregler gjør lærerne mer bevisste om risiko.

---

¹⁹ Danmark hadde også en overgrepssak i barnehagen i 1998 (se Baagøe Nisen 2003 og Rantorp 2000).

METODEDEL

I de forestående kapitlene har jeg lagt grunnlaget for intensjonen og bakgrunnen for oppgaven, og avklart hvordan jeg har operasjonalisert mine tre begreper. I dette kapitelet skal jeg begrunne og drøfte de metodiske valgene jeg har foretatt i denne oppgaven.

6. Metode

Hensikten med en undersøkelse er å utforske en problemstilling. Her fungerer metoden som et verktøy for å innhente empiri, data om virkeligheten. Dette skal danne grunnlag for å beskrive den virkeligheten en er interessert i. Metoden i en empirisk undersøkelse inneholder flere ulike faser som blir utgangspunktet for hvilken form oppgaven skal ha (Jacobsen 2000). En må først lage en problemstilling som i stor grad legger føringer for type undersøkelsesdesign en vil benytte. Deretter velger en hva slags datainnsamlingsmetode som gir problemstillingen det beste datamaterialet. Så må en analysere dataene for å trekke konklusjonene oppgavens undersøkelser skal gi svar på. Dette må en også vurdere påliteligheten og gyldigheten av. I kvalitativ forskning er ikke de ulike fasene like klart separate. Dette er fordi kvalitativ forskning er en lang prosess som kan sammenlignes med en mengde sløyfer. Feltarbeid, analyse og tolkning blir derfor en runddans, ikke en rekke påfølgende stadier (Ryen 2002:145).

6.1 Valg av problemstillinger

En vellykket oppgave begynner med en god problemstilling (Ryen 2002). Dette betyr at valg av metode styres ut i fra problemstillingen og ikke ut fra hvilken metode en foretrekker. I startfasen dekket problemstillingen både kvinner og menn i barnehager og grunnskoler. Denne ble for vid for oppgavens omfang og ble derfor begrenset til å dekke menn i barnehagen. ”Målet bør være å si mye om lite, ikke omvendt” (ibid:76). I så måte kan samme problemstilling i en annen oppgave ta for seg kvinner og grunnskolen. Jeg

brukte mye tid på utformingen av problemstillingene og etter hvert ble dette til: *Tar mannlige førskolelærere og førskolelærerstudenter forholdsregler for å unngå mistenkeliggjøring av seksuelle overgrep mot barn?* Utformingen av problemstillingen skal kunne formuleres i en setning (ibid) ”Hva skal du skrive om?”, jeg skal skrive om menn i barnehagen. ”Hva er det egentlig du skal gjøre da?”, jeg skal undersøke om menn i barnehagen tar forholdsregler for å unngå mistenkeliggjøring om seksuelle overgrep mot barn. Derfor føler jeg at problemstillingen min dekker det jeg vil vite mer om. Jeg stiller også andre spørsmål (underspørsmål). Disse prøver jeg å belyse ytterligere fordi problemstillingen min legger opp til en undersøkelse av; om menn i barnehagen blir mistenkeliggjort, hva slags forholdsregler de tar.

Utformingen av problemstillingen samt å ha denne i bakhodet til en hver tid har vært til god hjelp. Dette har vært viktig for å begrense det teoretiske omfanget i oppgaven. En kan ikke utforske nye teoretiske vendinger hver gang man kommer over et nytt fenomen for å unngå å forsette i det uendelige (ibid). Derfor har det vært viktig i dette arbeidet å bestemme seg raskt for hva jeg ønsket å fokusere på. Ikke minst hva som lar seg utelukke. Problemstillingen i oppgaven er beskrivende. Jeg ønsker å beskrive om informantene føler at de må ta forholdsregler for å unngå mistenkeliggjøring for seksuelle overgrep. Problemstillingen vil ofte være formulert ”hvordan ser tilstanden ut?” (Jacobsen 2000). Jeg ser på om erfaring i så måte har forskjellige utslag mellom informantene. Videre vil jeg gjennom eventuelle funn av forholdsregler prøve å forklare hvorfor. Samt, se etter likheter og forskjeller i begrunnelsene mellom grupperingene og samlet som en helhet.

6.2 Undersøkelsesopplegg

Undersøkelsens gyldighet og pålitelighet henger sammen med undersøkelsesopplegget. En skal derfor alltid stille seg spørsmålene: ”er det undersøkelsesopplegget en velger egnet til å belyse den problemstillingen en ønsker å belyse? og ”kan det undersøkelsesopplegget en har valgt påvirke de resultatene en vil komme frem til?” (Jacobsen 2003). Undersøkelsesopplegg kan klassifiseres etter tre dimensjoner (ibid)

Skal studiet gå i bredden (ekstensivt) eller i dybden (intensivt)?

Skal studiene baseres på kvalitative eller kvantitative data?

Er studiene beskrivende, forklarende (kausal) eller fortolkende?

Intensivt design

I denne oppgaven har jeg valgt et intensivt design som betyr at jeg ønsker å utforske dybden av et fenomen (mange variabler, få enheter). Dette er naturlig siden min problemstilling er en begrensning i seg selv av få enheter, menn i barnehagen. Intensjonen er å gå i dybden for å avdekke om menn i barnehagen føler de må ta forholdsregler for å unngå mistenkeliggjøring. Samt, hvordan de begrunner dette. Oppgaven fokuserer ikke på alle aspekter rundt menn i barnehagen, men på et spesifikt område innenfor det å være mann i barnehagen. Dette er styrken ved intensive design. Det gir en god forståelse av det enkelte individ og den konteksten som inngår. Den interne gyldigheten er derfor gjerne ganske stor (Jacobsen 2000). På en annen side kan ikke de konklusjonene jeg slutter, brukes til å si noe generelt om alle menn i barnehagen. Den kan muligens være en indikasjon om et fenomen som kan forekomme. Det jeg kan si mye om er hvordan mine informanter opplever tematikken og jeg kan få en god forståelse av hvordan de opplever situasjonen. De kan svare slik de oppfatter situasjonen og dette er en viktig styrke ved kvalitativ forskning. Særlig ved intervju får en frem aktørens perspektiv om risikoen for overgrepssanklager i barnehagen (Ryen 2002). Ved å velge få enheter gir det muligheten til å gå i dybden noe som er essensielt i forhold til min problemstilling. Kjennetegnet ved denne type studier er at den fokuserer på et bestemt fenomen, i mitt tilfelle menn i barnehagen.

Datainnhentningen består av å hente informantenes egne beskrivelser og fremstillinger av seg selv. Samt, den livsverden han må forholde seg til (ibid). Mitt intensive design er basert på små utvalg (små N-studier) som er best for å få frem mest mulig nyanser og belyse flest mulige sider av hvordan ulike mennesker opplever en konkret situasjon (ibid).

Kvalitativ metode

Oppgaven er en kvalitativ metode. Metoden kjennetegnes ved at den er induktiv, altså at den trekker slutninger fra observasjoner til generelle sammenhenger. En er også opptatt av å utvikle hypoteser, men har ingen formening om hvordan et fenomen er på forhånd. I tillegg er kvalitativ metode ideografisk. Den sikter til noe individuelt og enkeltstående og viser ofte til inkompatible paradigmer; paradigmer som ikke kan sammenlignes eller rangeres. Denne oppgaven fokuserer på å få frem hver enkelt informants mening og holdning og prøve å forklare hvordan han oppfatter situasjonen. Metoden forutsetter at en har et åpent sinn, uten noen stor formening om hva en skal finne. En skal forsøke å unngå at egne meninger eller forforståelsen av et fenomen påvirker den som intervjues. Dette er omtrent umulig siden en alltid vil ha en viss før- forståelse av hvordan noe er. Det er vanskelig å unngå at det påvirker hvilke spørsmål en stiller og hvordan de stilles (Jacobsen 2003). Spesielt i denne oppgaven hvor undertegnede selv kommer fra samme bakgrunn og utdanning som informantene. Desto viktigere har det vært i datainnsamlingen å forsøke å være så objektiv som overhodet mulig. Dette er et viktig poeng å være klar over i analysedelen. Noen av funnene kan være skapt av intervjuerens forforståelse som kan påvirke informantene til å gi de svarene de gir.

Begrunnelse av valg

Oppgavens undersøkelser er kun interessert i informantenes meninger, holdninger og tanker. I tillegg til dette har oppgavens tema et tabu knyttet til seg og det kan være et sensitivt område som kan være vanskelig å snakke om. Derfor vil det, etter min vurdering, utelukke andre metoder enn et intervju som gir en åpen tilnærming. En kunne ha tenkt seg en observasjonsstudie hvor informantene ble observert i potensielle situasjoner hvor de tar forholdsregler. Dette kunne vært supplert med et intervju for å høre om bevisstheten av den eventuelle forholdsregelen og begrunnelsen (noe som kan være en oppfølgingsstudie av denne om den avdekker forholdsregler). Men, på grunn av oppgavens omfang, tid og kapasitet valgte jeg intervju for å få frem holdninger, tanker, følelser og meninger hos informanten Dette hadde ikke latt seg gjøre like godt av en ren observasjonsstudie eller med et spørreskjema. Jeg vurderer derfor intervju som det beste verktøyet for å innhente informasjon som er relevant for min problemstilling.

Intervjuet vil være basert på en strukturering av informasjonen til en viss grad før selve intervjuet. Det er sentrale spørsmål jeg ønsker svar på. Dette er særdeles viktig i denne oppgaven da vanskelig temaer av en personlig art kan være lettere å snakke om hvis det foreligger konkrete spørsmål om tema. Men samtidig vil jeg ikke strukturere for mye siden det kan utelukke informantens personlige mening. Det åpner opp for at en kan komme inn på temaer som er viktige for informanten og ikke bare de svarene en kan få fra en intervjuguide. Jacobsen (2000) hevder at åpenhet og nyanserikdom, nærhet og fleksibilitet gjør at kvalitative tilnærminger ofte har høy intern gyldighet. De får frem den ”riktige” forståelsen av et fenomen eller en situasjon, det vil si den undersøktes konstruksjon av virkeligheten (ibid).

6.3 Forberedelse før datainnsamling

Intervjuguide

Prosessen med å lage intervjuguiden startet da jeg begynte å interessere meg for tematikken. Videre når jeg studerte aktuell teori for å få en forståelse av hva andre hadde skrevet om det fra før. Det teoretiske rammeverket gjorde meg kjent med noen teoretiske begreper jeg ønsket å utforske. Det er viktig å skaffe seg en begrepsmessig og teoretisk forståelse av et fenomen som skal undersøkes. Dette for at intervjuet skal gi grunnlag for tilførsel og integrasjon av ny kunnskap (Kvale 1997). Jeg er klar over at intervjuets kvalitet avhenger av intervjuers kompetanse om emnet (Ryen 2002). Etter som jeg fikk mer kunnskap om teorien begynte jeg å skrive ned noen spørsmål som var aktuell for min problemstilling og ting jeg var nysgjerrig på. Dette baserte jeg på teoretiske rammer, men også min kjennskap til å være mann i barnehage. Samt, mine egne tanker rundt og antagelser av hvordan virkeligheten var satt sammen. Intervjuguiden ble laget på bakgrunn av problemstillingen hvor hovedintensjon var å avdekke om informantene tok forholdsregler eller ikke. Og om de har følt eller føler seg mistenkeliggjort. Siden tematikken er et sensitivt tema som kan være potensielt vanskelig å snakke om virket direkte spørsmål relevante. De går rett i kjernen av tematikken. Jeg anslo at faren for å ”gå rundt grøten” med for mange åpne spørsmål, som ikke var konkrete i denne

sammenheng er for stor. Allikevel forsøkte jeg så langt det var mulig å unngå dikotomiske spørsmål. Samt, ha setningsoppbygning som inviterte til samtale. Derfor benytter jeg meg av spørreordene hva og hvordan; ”hva betyr det for deg...?”, ”hvordan reagerer du...?”, ”hvordan forholder du deg til...?”. Oppsettet av spørsmålene var i utgangspunktet ikke i en rangert rekkefølge, men da jeg lagde den hadde den nummerering. Dette tok jeg bort slik at hver samtale (intervju) hadde en mer naturlig vending hvor jeg sørget for å komme inn på alle spørsmålene underveis i samtalen. Jeg hadde to spørsmål som jeg som regel brukte som innledning og to som avslutningsspørsmål. Innledningsspørsmålene sammen med en hyggelig tone skulle innby til tillitt og unngå å kaste seg ut i de mest sensitive temaene med engang. Avslutningsspørsmålene var ment som en fin avslutning på samtalen. Her fikk de mulighet til å reflektere over om de hadde snakket om dette før og hvordan det var å snakke om dette nå, såkalte metaspørsmål. Hovedspørsmålene i oppgaven er konstruert slik at jeg forsøker så godt det er mulig å ikke bruke ladede eller ledende ord. Blant annet blir ikke ordet forholdsregler benyttet i intervjuguiden. Det blir brukt om informantene bruker ordet eller om han har historier som handler om å avstå eller tilpasse seg visse aktiviteter. Ordet er nevnt i informasjonsskrivet som ble sendt til informantene før intervjuet for å illustrere hva oppgaven dreier seg om. Dette kunne vært gjort annerledes, og kan være en feilkilde i denne sammenheng.

Spørsmålet ”hvordan ville du ha reagert på å ha blitt anklaget for et seksuelt overgrep mot et barn?” er et kontrafaktisk spørsmål, altså hva kunne ha skjedd? Dette er en metode ofte benyttet av historikere. Jeg fant denne relevant for å avdekke informantenes vurdering av hvor sannsynlig dette kunne være og hvordan de ser for seg følgende av et slikt utfall.

Spørsmålet ”hvordan skal man unngå at seksuelle overgrep skjer i barnehagen?” er også viktig for å snu på problemet. Slik at informanten nå må se tematikken i et større bilde, fra en annen vinkel og med et annet utgangspunkt. Spørsmålet legger opp til at overgrep skjer i barnehagen, altså førende. Jeg tror det er viktig for å få frem om forholdsregler er en unngåelsestaktikk som skal sørge for at overgrep ikke kan skje i barnehagen.

Spørsmålet jeg stiller som en oppfølging når informantene tar forholdsregler er ledende.

Her spør jeg om de føler seg som en dårligere pedagog. Intensjonen er å få frem om de tar forholdsregler mot deres vilje og fornuft. Dette er et ledende dikotomisk spørsmål om hvordan de oppfatter seg selv og kan gi et enten eller svar. Jeg vurderer bevisstheten av naturen av spørsmålene til å være det viktige her, slik at en kan være kritisk til de svarene som foreligger av hvert spørsmål.

Pilotering

Etter å ha utformet en rekke spørsmål testet jeg disse på tre menn med førskolelærerutdanning. To jobber i barnehage og en i forsatt studiegang. Intensjonen med disse intervjuene var å få en følelse av om spørsmålene var gode. Få trening i intervjuteknikk og hva jeg kunne forvente av svar fra informantene. Instruksjonen prøveinformantene fikk var å svare på spørsmålene og kommentere hele intervjusituasjonen underveis hvis det var noe de følte på. Dette skjedde ikke i noen av intervjuene, men i etterkant. Vi gikk da igjennom hvert enkelt spørsmål for å høre deres mening om kvalitet og relevans, men også hvordan de følte å svare på spørsmålene. Dette var til stor hjelp. I denne prosessen omformet jeg mange spørsmål i setningsoppbygning, åpenhet og presisjon. Generelt fikk jeg en følelse av om spørsmålene fungerte. Til slutt sto jeg igjen med 9 spørsmål som jeg kjente en tillitt til, og som var konkrete og presise i forhold til problemstillingen.

Datainnsamlingen

I denne oppgaven har jeg benyttet meg av den kvalitative metoden det åpne halv-strukturerte intervjuet (Ryen 2002). Dette er fordi oppgavens problemstilling er slik at den er ute etter informantens personlige erfaringer og holdninger. Fordelene med et intervju er førstehåndsinformasjonen og en rik tilgang til data. Samtidig som en har god kontroll over data og informanten. Ulempene med et intervju er at det avhenger om intervjueren stiller de riktige og gode spørsmålene. Under et intervju skapes det en relasjon mellom intervjuer og informanten. Desto tryggere den som blir intervjuet er, jo mer åpen og ærlig vil han antakeligvis være. Åpenhet er nettopp det største fortrinnet til det kvalitative intervjuet, men det finnes ingen standardmodell eller regler for intervjuet (Kvale 1997). Det finnes derimot standardiserte metodevalg for de ulike stadiene i undersøkelsen og blant disse dukker spørsmålene opp. Hvor mange informanter trenger

en å intervjuer for å få et tiltrekkelig datamateriale? Bør det brukes lydopptak og bør man transkribere etterpå? Hvordan skal intervjuet analyseres? Bør informanten lese tolkningene av intervjuet? Steinar Kvale (1997) har i denne sammenheng satt opp syv stadier som skal sikre validisering av intervjuet. Disse har jeg fulgt. *Tematisering*: Formulere og beskrive formålet med undersøkelsen. Her ble prosjektbeskrivelsen en viktig refleksjonsfaktor hvor en måtte sette seg dypere inn i et spørsmål og stille seg spørsmålene ”hvorfors?” og ”hva?”. *Planlegging*: Planlegg studien, ta hensyn til alle syv stadiene, dette ble gjort før jeg startet. *Intervjuing*: Intervjuene ble utført på grunnlag av en intervjuguide, og med en reflektert tilnærming til kunnskapen som søkes. *Transkribering*: intervjumaterialet ble klargjort for en analyse, hvor den muntlige tale ble til skriftlig tekst. *Analysering*: på grunnlag av undersøkelsens formål og emneområde ble analysemetoden som var best egnet bestemt. *Verifisering*: undersøk intervjufunnenes generaliserbarhet, reabilitet og validitet. Kan andre gå ut å gjøre det samme? Hva sier informantene? *Rapportering*: undersøkelsesfunnene og metodebruken formidles i en form som overholder vitenskapelige kriterier, tar hensyn til undersøkelsens etiske sider, og resulterer i et lesbart produkt.

Utvalg av informanter

Som en del av tematisering og planleggingsfasen må en bestemme seg for hvem som skal intervjues og hvilket miljø en skal fokusere på (ibid). I kvalitativ forskning er ikke hensikten å generalisere funnene, derfor stilles ikke et krav om et sannsynlighetsutvalg. Man prøver ikke å lage et ”miniunivers” eller komprimerte kopier av populasjonen (Hellevik 1980). Det er forskeren selv som velger respondenter, og utvalgene er små (Ryen 2002). Men å velge ut betyr likevel å foreta noen valg, enn bare bestemme hvem som skal delta i oppgaven. I denne oppgaven komponerte jeg en sammensetning etter kriterier, henholdsvis mannlige førskolelærerstudenter og førskolelærere. Allikevel var det et bevisst forsøk på å ha informanter i en større geografisk gyldighet. Det var også ønskelig at majoriteten av førskolelærerne arbeidet på avdeling og ikke i administrative stillinger som styrer. Fordi arbeidsoppgavene her er veldig annerledes og sier ikke noe om det oppgavens problemstilling vil utforske. En av de erfarne arbeider i en

styrerposisjon, noe som kan gjøre svarene forskjellige fra de andre, men ble valgt fordi han også har bakgrunn fra avdelingsarbeid.

En viss variasjon skal man ha i utvalget med informanter som dekker problemstillingen så bredt som mulig. Hovedkriteriet er altså å velge de mest informasjonsrike informantene (ibid). For denne oppgaven blir det naturligvis menn som førskolelærere, jamfør tabell 4.1.

Ut i fra oppgavens problemstilling og hypotese ble erfaringsaspektet vektlagt som en viktig brikke i utvelgelsen av informanter. Jeg satte kravet for hver gruppe der nyutdannede ikke skal ha mer en to års erfaring og erfarne skal ha mer enn ti år. Dette er ikke krav basert på empiri om når en kvalifiseres som nyutdannet eller erfaren. Tidsrammene er satt som en sannsynlig vurdering ut fra skjønn og egen vurdering om når man sannsynligvis befinner seg i disse gruppene. Poenget er ikke om de definerer seg slik jeg har kategorisert dem. Det er mine vurderinger basert på antall år de har vært yrkesutøvere i barnehagen som danner gruppene som jeg setter en definisjon på. Det ble også bestemt at oppgaven skulle bruke ni informanter slik at en kunne ha tre fra hver gruppe basert på erfaring. Det var viktig å ha et synkronisert antall i hver gruppe og et høyt nok antall til å kunne si noe generelt om hver gruppe. Siden menn er underrepresentert i barnehagen gjorde dette at funnene av informanter var en krevende prosess som begrenset seg selv. To av de erfarne informantene fikk jeg av en kontakt i en barnehage i en mindre by. Etter å ha sendt en anmodning per e-post til alle barnehageseksjonene i en større by, for få kontaktinformasjonen til de barnehagene som hadde menn, fikk jeg en erfaren og en nyutdannet person. Responsen var overveldende og jeg sendte ut en rekke e-poster til barnehager med menn. Jeg forklarte oppgavens formål og tematikk uten å gå i for mye detalj. Også her var responsen enorm, men mest fra lærere med erfaring. De nyutdannede var den vanskeligste gruppen å få tak i, siden de representerer en marginalisert gruppe i en marginalisert gruppe. De resterende nyutdannede ble funnet gjennom mitt eget nettverk i barnehagen. Dette gav nyutdannede førskolelærere fra en større by med store variasjoner av erfaring. Det var ikke det beste utgangspunktet siden gruppene helst skulle ha hatt dette som en felles variabel. Studentene ble kontaktet gjennom flere utdanningsinstitusjoner i en større og i en mindre

by for førskolelærere, der jeg kontaktet institusjonene direkte. Jeg har valgt å bruke strenge anonymiseringer for å unngå at noen av informantene kan gjenkjennes. Som beskrevet tidligere er menn i barnehagen en minoritet. Dette gjør det ekstra viktig å anonymisere skikkelig. Derfor gjengir jeg ingen presise opplysninger om informantene som kan bidra til gjenkjennelse.

Tabell 6.1, *demografisk informasjon om informantene:*

	Alder	Erfaring
<u>Erfarne</u>		
<i>Espen</i>	55-60	Ca. 30 år
<i>Erik</i>	40-45	Over 10 år
<i>Endre</i>	40-45	Over 10 år
<u>Nyutdannet</u>		
<i>Nils</i>	20-25	3-5 måneder
<i>Nikolai</i>	25-30	2-3 år
<i>Noah</i>	25-30	2-3 år
<u>Student</u>		
<i>Svein</i>	25-30	Fullført over 50% av studiene
<i>Sigurd</i>	20-25	Fullført over 50% av studiene
<i>Ståle</i>	20-25	Fullført over 50% av studiene

Navn på E= Erfarne, N= Nyutdannede og S= Studenter.

Det er viktig å presisere at jeg aldri har hatt noe kjennskap til noen av informantene. All kontakt har foregått individuelt og i sammenheng med denne oppgaven. Det er også viktig å presisere at alle navn er fiktive som er anonymisert etter hvilken gruppe de tilhører.

6.4 Selve intervjuet

Før intervjuet fant sted sendte jeg et informasjonsskriv (se vedlegg: *Informasjonsskriv*) per e-post minst en uke i forveien. Her var det en kort presentasjon av meg selv, tema for oppgaven, detaljer rundt gjennomføring av intervjuet og et skjema for utfylling av noen få demografiske opplysninger. I e-posten sendte jeg også en oppfordring om å reflektere

rundt tematikken og ta med historier eller lignende de har opplevd eller hørt som de tror er interessante. Bakgrunnen for dette var at jeg ønsket å forberede informantene før intervjuet. Tematikken og emnene som oppgavens problemstilling dekker er personlige opplevelser. Erfaringer som en trenger litt tid til å tenke gjennom å reflektere rundt. Dette er et bevisst valg slik at en kan få mer interessant data ut ifra intervjuet hvor informanten har hatt litt tid til å forberede seg. Samtidig var jeg bevisst på en balansegang med å ikke si for mye slik at mye potensielt interessant førstegangsrefleksjon kunne bli borte i en forberedelsesprosess.

Intervju tar utgangspunkt i at det er en type hverdagssamtale. For at det skal kunne være et forskningsintervju må det være en systematisk samtale som søker kunnskap om et fenomen. Jeg nevnte tidligere at jeg benyttet meg av et halv-strukturert intervju, dette betyr en blanding av en uformell samtale og et strukturert intervju. Intervjuguiden min var en løs ramme for hva vi skulle gå gjennom i løpet av intervjuet, men den ble ikke fulgt slavisk. Dette forutså at jeg kjente intervjuguiden godt, noe jeg også gjorde. Jeg merket en merkelig forskjell fra de første intervjuene til de siste intervjuene. Her trengte jeg nesten ikke å ta opp intervjuguiden og samtalen gled mer naturlig. Dette kan være en potensiell feilkilde ved kvalitativ metode. Hvor intervjuer gjennomfører intervjuene forskjellig etter hvert som en får mer erfaring. Noe som kan fremskaffe ulike resultater. Dersom viktige fenomener ikke er inkludert i intervjuguiden kan det være en fare for at det de heller ikke vil fanges opp underveis. Det uformelle var viktig for å gi informantene frihet til å komme med andre synspunkter, holdninger og tanker som er relevant for dem i forhold til tematikken. Slik at det ikke binder meg til å ikke se ting. En enkel struktur kan til en viss grad gjøre det mulig å sammenligne på tvers av studier (Ryen 2002). Som nevnt tidligere kan en av fordelene ved kvalitativ forskning være dens fleksibilitet under datainnsamlingen. Dette kan gi muligheten for å endre på intervjuguiden underveis, noe jeg også gjorde. Etter de første intervjuene merket jeg at spørsmålene rundt barn og seksualitet ble en avsporing. Det dreide seg mer om en diskusjon om hvordan en kan legge til rette for at dette kan skje. Eller om en er fortrolig med det eller ikke, eller en refleksjon om hva det var. Intensjonen var å avdekke om barn og seksualitet kunne være en arena der menn tok ekstra forholdsregler, men det ble dekket av spørsmålene om

nærhet og fysisk kontakt med barn. Derfor ble ikke spørsmålet tatt opp i alle intervjuene, men vurdert som oppfølgingsspørsmål hvis informanten selv kom inn på temaet.

Gjennomføring av intervjuet

Jeg er klar over at intervjuets kvalitet avhenger av hvorvidt intervjuer er god på menneskelig interaksjon (ibid). Derfor var innledningsrunder med dagligdagse spørsmål og tema lurt for å danne et fortrolig bånd med informanten (ibid). Samt, å varme opp informanten med en del ukontroversielle spørsmål før jeg beveget meg over på hovedtemaene. Dette var intensjonen i alle intervjuene hvor jeg gjerne startet med å fortelle om meg selv og hensikten med oppgaven. Spesielt viktig var det å knytte et fortrolig bånd med informantene da tematikken hadde et vanskeligere, muligens tabubelagt preg over seg. Dette merket jeg ikke noe til. Samtlige viste etter min mening en stor interesse av å snakke om temaet. I veldig mange tilfeller kom de med kommentarer eller innspill over hvor aktuell denne oppgaven var for dem. Derfra startet intervjuet rett på sak med oppfølgingsspørsmål som ”kan du beskrive det nærmere” eller ”hvordan er det aktuelt for deg” (Kvale 1997:80). Vurderingen var løpende hvor jeg ikke så hensikten med å avbryte informanten med en innledningssamtale når vi allerede hadde kommet inn på tematikken. Dette skjedde i de aller fleste intervjuene, men ble ikke en bevisst handling før jeg hadde gjennomført noen intervjuer. I de første var jeg veldig innstilt på innledningssamtalen for en hver pris, men etter hvert forsto jeg at en må tilpasse seg en hver situasjon fra hvordan den utarter seg. Dette var en meget lærerik erfaring som jeg tok med meg videre inn i datainnsamlingen. Noen ganger fikk jeg ikke nevnt at jeg hadde satt på båndopptakeren på grunn av informantens iver etter å komme i gang. Det ble forøvrig nevnt i et informasjonsskriv som jeg sendte dem en uke i forveien og senere i samtalen når det passet.

Intervjuene pågikk på forskjellige steder etter informantenes ønsker. Jeg stilte et krav om et lukket rom eller en skjermet tilværelse fordi tematikken kan være vanskelig å snakke om. De erfarne ble alle intervjuet på et møterom/ pauserom i de barnehagene der de jobbet i arbeidstiden. De nyutdannede ble intervjuet enten på et grupperom på et bibliotek eller i barnehagen på et møterom etter arbeidstid. Studentene ble intervjuet ved sin egen utdanningsinstitusjon. Hvor en har intervjuet er viktig siden det kan være med å påvirke

de resultatene en får inn. Dette er ikke til å unngå og er viktig å ha i bakhodet under analysen (Jacobsen 2000). Det er derfor viktig å nevne at ytre omstendigheter hadde en påvirkning i seks av de ni intervjuene. Dette regnes som en feilkilde i kvalitative intervju (Kruuse 1996). For to av de erfarne var dette avbrytelser hvor deres tilstedeværelse var nødvendig. De måtte forlate rommet for noen minutter. For to av de nyutdannede var det mer udramatiske avbrytelser. Noen kom inn i rommet når intervjuet omtrent var ferdig for å informere om at lokalene stengte om 15 minutter. For to av studentene ble vi også avbrutt av at det kom utenforstående inn. Så derfor kan jeg ikke hevde at majoriteten av stedene der intervjuene foregikk var optimale. Dette er ulempene ved å ha intervju i arbeidstid eller på steder der det er mulighet for at utenforstående kan komme inn. Men, det var viktig for meg at intervjuer tilpasset seg informantens behov og ikke omvendt. Så langt det lot seg strekke valgte jeg det best egnet sted, men informantens tid og vilje var overstyrende i den sammenheng. Når det er sagt så følte jeg at samtlige av intervjuene var preget av en åpenhet og trygghet. Informantene følte seg komfortable i intervjuomgivelsene og jeg tror ikke avbrytelsene påvirket dem i noen særlig stor grad. Allikevel er det noe jeg måtte ta hensyn til når jeg analyserte datamaterialet.

Samtlige av intervjuene ble tatt opp på ved hjelp av en båndopptaker. Dette var til stor hjelp. Jeg kunne da konsentrere meg mer om oppfølgingsspørsmål. Disse var satt opp på forhånd som underpunkter jeg ville følge opp som alternativer på forskjellige svar. Disse var spesielt basert på svar fra prøveintervjuene. Det ble også en hel del improviserte spørsmål hvor jeg måtte ta tak i utsagn som kom der og da. Noe som viser fordelene av et halv-strukturert intervju. Det var også viktig for meg å ta notater i løp av intervjuet slik at det var lettere å gå tilbake på noe de hadde sagt, noe jeg gjorde på slutten av intervjuet.

Oppklaringsspørsmål var hensiktsmessig der noe ble uklart underveis eller der jeg ønsket et mer utfyllende svar. Her viste jeg stor forsiktighet ved å ikke presse for mye eller for lite da det kan påvirke resultatene en får. Som regel så gjentok jeg en sentral uttalelse og spurte om jeg hadde forstått det riktig (Kvale 1997). Notatene var også en forsikring i tilfellet båndopptakeren skulle slutte å fungere. Dette skjedde en gang med en erfaren førskolelærer hvor 10-15 minutter på slutten av samtalen ikke ble tatt opp. Det ble derimot oppdaget rett etter at intervjuet var ferdig. Jeg satt meg umiddelbart ned og skrev

et referat fra hukommelsen og notatene jeg hadde tatt. Resultatet av hendelsen var en tekst basert på mine tolkninger av det informantene hadde sagt. Denne skiller seg markant ut fra den transkriberte dataen. Allikevel var det hell i uhell at det skjedde så sent i intervjuet og at vi hadde kommet oss gjennom de viktigste spørsmålene i intervjuet.

Intervjuene samlet sett er som allerede indikert en stor utviklings- og læreprosess. Fra å være veldig fokusert og redd for å glemme metodiske retningslinjer til å bli mer dreven, avslappet og ha metoden i ryggmargen. Fra første intervju var jeg veldig fokusert på å være tålmodig og la pausene henge litt. Jeg brukte oppfølgingsspørsmål og bekreftende strategier som ”mm”, ”ja” (Kvale 1997:80). Etter hvert som jeg ble sikrere i intervjueteknikken fikk jeg bedre kontroll på dette. Her er det særlig kvaliteten av oppfølgingsspørsmål som varierer fra de første intervjuene til de siste. Dette henger nøye sammen med kvaliteten på intervjuet og om intervjuer tar raske valg i forhold til hva det skal spørres om og når (Ryen 2002). Man blir en god intervjuer gjennom å intervjuer – ikke gjennom å lese intervjubøker, de gir retningslinjer (Kvale 1997).

Det var viktig for meg å ha i bakhodet at informantene skal ha muligheten til å fortelle sin historie på sin måte (Ryen 2002). Informanten er ekspert på seg selv, sin kunnskap, sin forståelse og sine følelser ”Intervjuerens jobb er å få tilgang til dette, ikke påtvinge andre sine egne tolkninger. Jeg ønsket å få frem informantens egen oppfatning av den sosiale verden jeg skulle undersøke (ibid:106). Når jeg nærmet meg slutten av intervjuet var det i en rolig og ukontroversielt fase (ibid). Her kom oppfølgingsspørsmålene og metaspørsmålene til god nytte. De fungerte som en naturlig slutt på samtalen. Etter råd fra veileder passet jeg også på å ikke slå av båndopptakeren før informantene hadde forlatt. Slik sikret jeg at verdifull informasjon ikke skulle gå tapt ved at informantene føler det formelle intervjuet er over og nå kan kommentere mer fritt (”off the record”).

6.5 Analyseteknikk

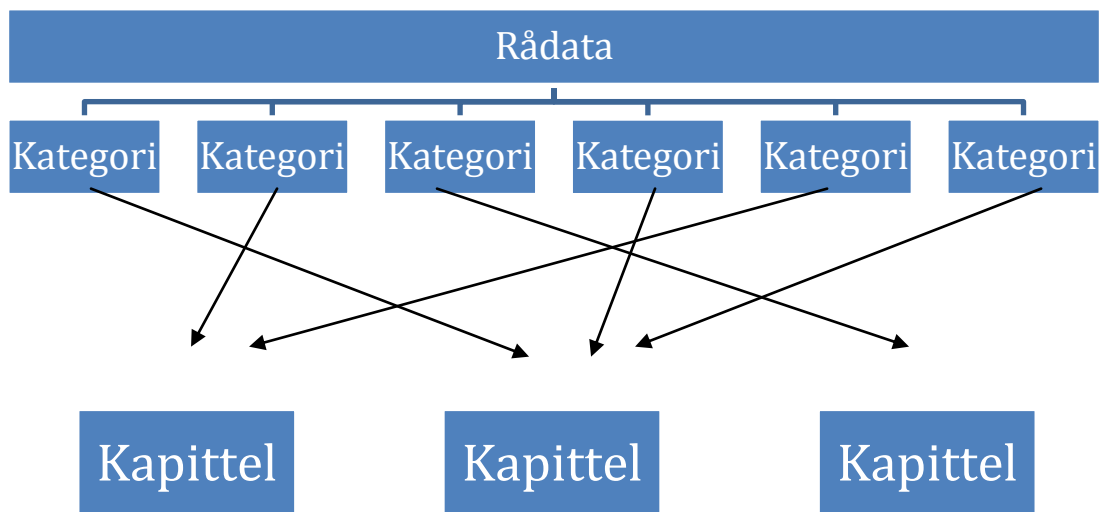
Når intervjuene var fullført satt jeg igjen med mange notater og flere timer med lydopptak. Herfra begynte en systematisering og kategoriseringsprosess som skulle samle intervjuene. Her sto to spørsmål sentralt (Jacobsen 2000).

- Hvordan skal jeg forstå og fortolke det som har blitt sagt i intervjuene?
- Hvordan skal jeg systematisere og ordne det som fremstår som svært mange og uoversiktlige data?

Første steg var å klargjøre intervjumaterialet for en analyse. Dette ble gjort ved transkribering, altså hvor den muntlige talen ble til skriftlig tekst. Dette ble gjort i etterkant av alle intervjuene på grunn av tidsperspektivet. Jeg ønsket også å se helheten av alle intervjuene og ikke la meg bli påvirket av det forrige intervjuet. I ettertid ser jeg de mange fordelene med å transkribere intervjuet fortløpende siden en kan stille bedre utrustet til neste intervju og se fenomener som stiger frem og utforske disse enda mer. Det ville igjen ha hatt en effekt på innholdene utover i intervjuene.

Informantene ble anonymisert og gitt navn etter et system som angir hvilken gruppe de tilhører. Navn som begynner på E=erfarne, N=nyutdannede og S=studenter. Hensikten er å gjøre forståelsen enklere og mer oversiktlig for leseren enn det vilkårlige navn ville ha hatt. Den transkriberte teksten ble nummerert slik at det ble mer håndterlig og oversiktlig for fremtidig analyse. Dette var en del av min innholdsanalyse hvor jeg hovedsaklig fulgte en fast oppskrift som hele tiden reduserte datamengden.

Figur 6.1: *Analyseprosessen*

Den øverste boksen i figur 6.1 illustrerer det transkriberte materialet som ikke er bearbeidet. Deretter følger første prosess i analysedelen hvor dataene blir oppstykket i små kategorier som tilfredsstillende visse krav. Størrelsen på disse varierer. I neste omgang blir kategoriene sammenfattet i mer helhetlige bokser. I mitt tilfelle illustrerer disse begrepene (kapitlene) jeg ville bruke (Ryen 2002:148-149). Det er viktig å påpeke at figur 6.1 ikke er et nøyaktig bilde på hvordan analyseprosessen fungerte, men det er et representativt bilde. Når man kategoriserer data, betyr det samtidig at man begynner tolkningsarbeidet (Ryen 2002:147). Transkriberingsprosessen var starten på en analyseprosess. Underveis begynte jeg en forsiktig systematisering og kategorisering som jeg også knyttet til teori underveis. Dette var til stor hjelp når transkriberingen var ferdig. Slik kunne jeg lettere trekke ut de viktigste hovedtrendene fra den ustrukturerte teksten. For sikkerhetsskyld studerte jeg alle intervjutranskripsjonene mange ganger for å trekke ut det viktigste og mest relevante for problemstillingene. Den kvalitative dataen ble delt i kategoriene basert på hva informantene har svart på spørsmålene. Samt, interessante fenomener som var relevant for oppgaven, disse var: *forholdsregler, menn som gruppe, panoptikon, historier, unngåelse, media, hypotetisk anklage, mistenkeliggjøring, ikke-rasjonelt, menn og kvinner, bevissthet*. Dette var en nyttig metode. Det fikk innskrenket det transkriberte materialet til et mer oversiktlig materiale, men det var også en rotete og tidkrevende prosess. Omsider førte det fram til en stor kjennskap til materialet som gav orden, struktur og mening (Ryen 2002:145). Jeg begynte å fylle inn kategoriene med mer innhold og systematisk å gå igjennom hvert transkriberte intervju for å trekke ut det som var relevant for problemstillingen. Dette systematiserte jeg med nummererte utsagn fra hvert intervju. Dette var en fleksibel prosess hvor utsagn og data ble plassert i mange kategorier og det gikk inn i hverandre, jamfør figur 6.1. Jeg valgte å gjøre dette i en trinnviss prosess for hver gruppe. Disse sammenfattet jeg i korte sammendrag hvor ulikheter og forskjeller mellom gruppene ble beskrevet. Etter hvert som de andre gruppene gjennomgikk den samme prosessen ble sammendragene justert og gjort om for å tilpasses nye vinklinger og tolkninger. Noen forsvant og noen inngikk under mer generelle titler (Ryen 2002). Det var også viktig å få frem enkeltindividene og forskjellene her. Alt ble satt i forskjellige skjemaer som ble kategorisert bestående av begreper som ble dannet ut ifra funnene. Et eksempel på dette er vedlegg: *Tabell 6.2*

kategorisk analyse av datamaterialet, som er en del av det andre nivået (kategoriene) illustrert i figur 6.1. Dette var matnyttig for å få frem likheter og ulikheter blant individene.

Deretter begynte jeg å reflektere rundt forklaringer på forskjellene. Her ble alle opplysningene om informanten brukt for å forsøke å forklare signifikante forskjeller. Til slutt satt jeg igjen med en redusert datamengde som besto av ulike kategorier som var mine hovedfunn. Dette gjorde at jeg hadde dataene i små enheter som var mer preget av funn enn av en analytisk tekst. Derfor koblet jeg sammen kategoriene i samsvar med det teoretiske rammeverket og løftet teksten til et større analytisk nivå. Deretter reduserte jeg antall enheter ved at flere enheter tilordnes samme kategori. Altså en reduksjon av datamengden (ibid). Ut ifra dette kom begrepene mine; *generalisering av menn, forholdsregler og mistenkeliggjøring* frem.

6.6 Oppgavens gyldighet

Undersøkelsens kvalitet og gyldighet avhenger av undersøkelsens pålitelighet (reabilitet), begrepsmessige gyldighet (validitet), samt intern- og ekstern gyldighet (Jacobsen 2000).

Den interne gyldigheten gjelder rasjonaliteten i oppgaven, om jeg har dekning for å trekke de konklusjonene jeg gjør basert på den dataen som foreligger (ibid). Dette kan gjøres ved hjelp av respondentvalidering; hvor en konfronterer informantene med de funnene en har kommet frem til. Validering gjennom kontroll mot andre fagfolk, annen teori og empiri; hvordan andre fagfolks konklusjoner står i forhold til den vi har kommet frem til (Jacobsen 2000). I informasjonsskrivet til informantene, og i etterkant av intervjuene, tegner jeg en uformell kontrakt om ettersending av det transkriberte intervjuet og oppgaven når den foreligger per e-post (se vedlegg 4: *Respondentvalidering*). Jeg ønsket med dette at informantene tok del i det som metodeteorien kaller medlemsvalidering (en svak utgave, Ryen 2002). Jeg oppfordret de til å lese gjennom og bekrefte validiteten av gjentakelsen. Den ettersendte transkripsjonen var anonymisert.

Ekstern gyldighet handler om i hvilken grad en har mulighet til å generalisere funnene (ibid). Dette er som oftest ikke målet til kvalitative studier hvor fokuset er beskrivelsen og forståelsen (Ryen 2002). Utvalget av informantene har blitt trukket ut fra relevansen for problemstillingen. Siden jeg søkte meg til de med mest informasjon, og i mange tilfeller de som hadde lyst til å delta i prosessen, er ikke muligheten for å generalisere det relevante her. Undersøkelsens pålitelighet er sikret ved å ta opp intervjuene på lydopptak. Dette ble til tekst og ble sjekket opp mot notatene som ble tatt underveis. I tillegg har jeg delt intervjuene opp i dataenheter og sjekket dem grundig, for å sikre rettsmessig plassering og videre konklusjoner.

Kort presentasjon av informantene

Espen er 55-60 år og den meste erfarne informanten. Han har jobbet som førskolelærer i nesten 30 år. Han er ikke gift, har ingen barn eller annen erfaring med barn. Espen har jobbet sammen med andre menn tidligere, men jobber nå som eneste mann i barnehagen. Espen har aldri pratet om tematikken med kollegaer på arbeidsplassen. Han fremstår for meg som en mann som har tenkt mye på tematikken om mistenkeliggjøring av menn i barnehage. Han er bevisst og klar på at han tar forholdsregler om synlighet på stellerrommet, og tar aldri initiativ til fysisk kontakt med barn. Espen har selv aldri opplevd noen direkte anklage, men har fått kritiske spørsmål fra foreldre om hva som hadde skjedd når han viste barna i barnehagen et sår han hadde på låret.

Erik er 40-45 år og har jobbet i barnehagen i over 10 år. Erik er gift og har barn. I tillegg har han trenererfaring med barn. Før jobbet han i et annet mannstradisjonelt yrke. I barnehagen han jobber er det noen menn. Erik viser mye refleksjon og han har snakket om dette med kollegaene på arbeidsplassen. Erik har opplevd to historier som beskriver ulike former av en mer direkte mistenkeliggjøring, men han aldri fått noen anklage på seg. Den ene opplevde han som student da foreldrene i barnehagen var skeptiske til ham som mann. Den andre noen år senere hvor ei jente hadde sagt at han hadde tatt henne på tissen. Saken ble aldri noen sak fordi jenta nevnte andre kvinner kort tid etter. Dette er bakgrunnen for Erik sine forholdsregler om synlighet på stellerrommet.

Endre er 40-45 år og har jobbet i barnehage i over 10 år. Mesteparten har vært som styrer. Han har barn og er gift. Endre jobbet i et mannstradisjonelt yrke tidligere. I barnehagen hvor han jobber er det noen menn. Endre har ikke opplevd noen form for anklage eller mistenkeliggjøring. Han er veldig bevisst og reflektert om tematikken og har snakket om dette blant annet med de mennene han arbeider sammen med. Endre tar forholdsregler om generell synlighet.

Nils er 20-25 år og er den nyutdannede førskolelæreren med minst erfaring, 3-5 måneder. Nils har samboer, men ingen barn. På avdelingen han jobber på er de fleste menn. Nils har ikke opplevd noen form for anklage eller mistenkeliggjøring, men er bevisst på tematikken. Han tror menn blir sett annerledes på i barnehagen og dette har blant annet

ført til at han tar forholdsregler hvor han unngår situasjoner som kan misforstås. Nils har aldri snakket eller reflektert over tematikken før og er skeptisk til å gjøre det fordi det kan lede folk til å feiltolke hans intensjoner.

Nikolai er 25-30 år og har arbeidet i barnehagen i omtrent to år. Nikolai har samboer, men ikke barn. Han har jobbet over ett år i barnehage før han begynte på utdanningen. I barnehagen hvor han arbeider er nesten halvparten menn. Nikolai er den eneste av informantene som forteller om en direkte anklage, ikke mot seg selv, men mot en mannlig kollega. Anklagen ble oppfattet av Nikolai som en beskyldning mot en vilkårlig mann i barnehagen. Dette medførte at han begynte å ta forholdsregler som å ha åpen dør til stellerrommet og ikke være alene med barn. Nikolai har snakket mye om tematikken etter anklagen, men hadde ikke tenkt mye over dette før.

Noah er 25-30 år og har jobbet i barnehage i nesten et år. Han har samboer, men ingen barn. Noah har jobbet i flere skoler, SFO og barnehager før og under utdanningen. Det er ingen andre menn i barnehagen hvor han arbeider. Noah har ikke opplevd noen form for mistenkeliggjøring og er den eneste av informantene som ikke tar forholdsregler. Dette er et bevisst valg for å ikke å mistenkeliggjøre seg selv som mann. Noah er reflektert over tematikken og har snakket med mannlige venner i barnehagemiljøet om dette før.

Svein er 25-30 år og fullført over 50% av førskolelærerutdanningen. Han er ugift og har ikke barn. Fra før har Svein arbeidet i barnehage i omtrent to år. I klassen til Svein er det mange menn. Svein opplevde mistenkeliggjøring når han var ganske fersk i barnehagen. En ansatt gav ham tilsnakk for å ha lukket døren til stellerrommet når han byttet bleie (sanksjonering). Dette gjorde at Svein ble bevisst tematikken og begynte å være synlig på stellerrommet (forholdsregel). Svein har tenkt i disse banene før, men har aldri snakket med andre om tematikken. Noe han skulle ønske han hadde muligheten til.

Sigurd er 20-25 år og har fullført over 50% av førskolelærerutdanningen. Han er ugift og har ikke barn. Tidligere har han arbeidet over fire år i barnehage. I klassen hans er det noen menn. Sigurd har to historier som beskriver en form for mistenkeliggjøring. Den ene da han arbeidet på en ferieleir. Der hadde de en regel om at menn ikke skulle være alene med jenter. Den andre hvor foreldre til et barn i barnehagen ikke ønsket at han og

kollegaen (også mann) skulle skifte bleie på deres datter. Sigurd tar forholdsregel på stellerrommet hvor han er synlig. Sigurd er ikke bevisst sine forholdsregler og har ikke snakket med noen andre om dette før. Det er heller ikke noe han tror de fleste menn tenker noe særlig på.

Ståle er 20-25 år og har fullført over 50% av førskolelærerutdanningen. Ståle har jobbet i barnehage fra en ung alder og er den mest erfarne av studentene. Ståle er ugift og har ikke barn. Han studerer i en klasse med noen menn. Ståle har opplevd mistenkeliggjøring og han tar forholdsregler. I siviltenesten (barnehagen) møtte han noe han kaller et krav om å være synlig og ikke være alene med barn. Han er også bevisst om å være synlig på stellerrommet. Ståle har reflektert mest over problematikken blant studentene, men han har aldri pratet om dette med noen andre. Det er noe han ønsker han kunne.

ANALYSEDEL

I de neste tre kapitlene skal jeg ta for meg mine tre operasjonaliserte begreper. Forøvrig er kapitlene konstruert kumulativt slik at begrepene blir tatt med inn som en årsak eller premiss for de påfølgende begrepene (kapitlene). Ideen er at generaliseringen av menn er grunnlaget for mistenkeliggjøring som forårsaker forholdsregler. Analysekapitelene har derfor en direkte sammenheng med teorikapittelet under samme navn, men har også elementer beskrevet i andre teoretiske kapitler. Virkeligheten her er sammensatt og det er viktig å ha flere tanker i hodet på en gang. Men for å dra analytiske slutninger har jeg valgt å bygge oppgaven rundt tre begreper som vil svare på problemstillingen.

7. Generalisering av menn

I dette kapitlet skal jeg først og fremst se hvordan en generalisert måte å tenke på, om menn, er integrert hos informantene. Dette skal jeg gjøre ved å ta utgangspunkt i og hvor informantene får en slik bevissthet fra. Jeg anser bevissthet rundt tematikken som det første steget mot å ta forholdsregler. I dette ligger en generalisering av menn hvor alle menn er forstått som potensielle overgripere. Jeg skal derfor vise til det som har gjort generaliseringen av menn aktuell for informantene. Videre skal jeg se hvordan informantene forholder seg til samfunnets definering av menn som seksuelle overgripere av barn. Dette skal jeg vise skiller grovt sett informantene inn i sine respektive grupper. De erfarne knytter det direkte til Bjugn-saken, mens studentene og de nyutdannede knytter det til kommentarer, episoder og opplevelser fra barnehagen. Dette gjør samfunnsbevisstheten til noe nært og virkelig.

7.1”Det er vi som er den store stygge ulven.”

En generell samfunnsbevissthet

Espen: Det er vel mest aktuelt for menn (...) fordi det er vi som blir berørt av det stort sett. Det er vi som er den store stygge ulven.

Espen begynner intervjuet med dette utsagnet. Dette er et representativt bilde av informantene; Menn er ansett som de som utfører seksuelle overgrep mot barn. Synet er allment og ukontroversielt. Dette støttes internasjonalt av mange teoretikere (se Angelides 2005; Eide Midtsand 1992, 1993; King 1998, 2000; Langfeldt 1998, 2000; Mills & Martino & Lingard 2004). Informantene oppfatter i store trekk dette som samfunnets syn. Selv om ikke alle er enige i dette synet, enes informantene om at dette er samfunnets oppfatning.²⁰ Endre hevder seksuelle overgrep er et problem knyttet til menn:

Endre: Så er det jo menn det dreier seg om hver gang. Du har liksom noen lærerinner i USA som det har vært et par greier om ikke sant. Men, assa, så er det jo menn, så inntrykket mitt er jo det og det kan godt hende at det er feilaktig skapt selv om jeg tror faktisk ikke det assa. Jeg tror faktisk det er menn som... er hovedgruppa.

Nils er enig i dette og hevder menn er stigmatiserte (se mer om stigmatisering i Kap. 8):

Nils: vi gutter, i manges øyne så er vi griser lissom, og mannfolk lissom det er samme ulla lissom (...) folk tenker at det er mye mer risiko

Nils oppfatter at menn er en risiko i seg selv og har karakteristikk (som ”gris”) knyttet til seg. Nils opplever at synet på menn er basert på en generalisering av menn. Når noen menn har en negativ oppførsel blir dette representativt for alle menn. Dette tror Svein påvirker hvordan mennesker ser på mannen i barnehagen:

Svein: tror det kan ligge litt i bakhuet assa... de fleste når du tenker på en overgrepsmann eller en som forgriper seg på barn så tenker man på en mann.

---

²⁰ Noen informanter hevder kvinner er underrepresentert i overgrepstatistikken og at det foreligger store mørketall på dette området, dette har jeg valgt å ikke legge så mye fokus på fordi problemstillingen min ikke dreier seg om kvinner i barnehagen eller menns oppfatning av kvinner i barnehagen som potensielle overgripere.

Svein og de andre informantene ser menn stigmatisert som overgriper. I følge Langfeldt (2000) handler dette om at synet på mannlig seksualitet er definert som en hovedårsak til problemet seksuelle overgrep mot barn. Nå blir overgrep sett på som et problem knyttet til menn, problemet er ikke lenger knyttet til den individuelle mann som tidligere (Angelides 2005, se også Eide-Midtsand 1992, 1993). Langfeldt (ibid) hevder at en av mytene vi holder oss med, er forestillingen om mannens aktive, erobrende og kroppsfokuserte seksualitet – i motsetning til kvinnens passive, mottagende og åndeliggjorte kjærlighetshunger. Når alle menn forstås bærere av en farlig seksualitet (aktiv), kan en forstå trusselen mot barn (passiv). Dette er en av årsakene til at menn generaliseres (Langfeldt 2000). Informantene har denne samfunnsbevisstheten inkorporert i seg; menn er de som utfører overgrep på barn derfor er jeg som mann en definert potensiell overgriper.

Et fellestrekk ved informantene og en direkte årsak til en internalisering av generaliseringen av menn er altså grunnet i deres kjønn. Dette vil jeg definere som et utgangspunkt for informantene. Herfra danner det seg et skille mellom gruppene hvor de har forskjellige knagger å henge sin egen tilknytning til menn i barnehagen. Dette vil jeg kalle en individuell bevisstgjøringsprosess av samfunnets holdninger til menn som overgripere. Studentene og de nyutdannede knytter sin samfunnsbevissthet til hendelser, kommentarer som de har fått fra foreldregruppen eller ansatte i barnehagen. De erfarne begrunner sin bevissthet med Bjugn-saken.

Bjugn-saken: et paradigme skifte for menn i barnehagen

De erfarne nevner Bjugn-saken som en direkte årsak til deres bevisstliggjøring av generaliseringen av menn i barnehagen. Slik de ser det er Bjugn-saken en av årsakene til at de ble bevisste om at menn i barnehagen kunne bli definert som potensielle overgripere. Espen er den eneste av informantene som har jobbet før og etter Bjugn-saken og beskriver den som et paradigmeskifte:

Espen: du kan godt si at jeg det er en tidslinje før og etter Bjugn. Før Bjugn så kunne jeg klemme barn, jeg kunne ha dem på fanget. Jeg tenkte ikke så mye på at det kunne være farlig. Jeg hadde de med på badet, svømmehallen her borte. Der dusja vi sammen, jeg hadde jo badebukse på meg da. Men, vi dusja sammen og vi var i garderoben sammen. Og det var helt naturlig. Også kom Bjugn og da blei

jeg livredd og slutta helt med å gå i svømmehall med barn. Eh.. jeg slutta å klemme barn, jeg slutta og ha barn på fanget. Jeg slutta i det hele tatt med å ha nærkontakt med barn, unntatt de gangene de la opp til det sjøl.

A: Mm

Espen: Og det har vel forfulgt meg nesten siden. Og detta er mange år siden. Jeg har aldri blitt mistenkeliggjort i barnehagan, det har jeg aldri blitt. Ingen kollegaer som har... mistenkeliggjort meg for å ha drevet med noe på kanten. Det er jo veldig bra. Men, jeg har jo tatt mine egne forholdsregler og det har jeg på en måte fulgt opp siden Bjugn-saken starta. Det er vel ikke like sterkt, men jeg har det i bakhodet allikevel. Så det har påvirket meg mentalt hele tiden og det gjør det fremdeles.

A: Mm. Men, hvem er det du har forholdsregler for?

Espen: Det er for å beskytte meg sjøl. For det kan misoppfattes av noen og det kan tolkes på vidt forskjellige måter og det er et minfelt som jeg ikke vil havne oppi. Jeg kjenner noen som har blitt fratatt stilling på grunn av indisier, bare indisier på et eller annet. Fordet atte han blei tolka feil etter min oppfatning. Nå vil ikke jeg gå noe mer inn på det for jeg har taushetsplikt. Så, det at folk tolker er nok til at jeg ikke tar fysisk kontakt slik jeg gjorde før.

Espen så selv virkeligheten av Bjugn-saken når hans kollega ble fratatt sin stilling på bakgrunn av indisier (en mistanke/ anklage uten bevis). For Espen fikk den moralske panikken rundt Bjugn-saken dermed personlig og spesifikk hendelse. Det var ikke noe som "noen" der ute i samfunnet tenkte. Det skjedde i hans nære omgangskrets, og etter Espens oppfatning kunne han like godt være neste. Som mann i barnehagen kunne han bli utsatt for det samme som alle andre menn. Han tok opp i seg en generalisert forståelse av menn. Nå vurderte han muligheten for å kunne bli sett som en potensiell overgriper. Bevisstgjøringen av den risikoen førte til forholdsregler. Ikke fordi han ble anklaget for overgrep eller at han var mistenkt i Bjugn-saken, men fordi han som mann kan bli utsatt for det samme. Erik som begynte i barnehagen et par år etter ser Bjugn-saken som en årsak til at han ble møtt med en skepsis fra noen foreldre under studentpraksisopplæringen:

Erik: nå var jeg ferdig utdanna i niognitti og det var vel rett etter det derre Bjugn greiene, må ha vært, eh jeg hugsar jeg har var i praksis en plass og da blei den problematikken tatt opp så fort jeg kom inn i barnhagan nesten (...) det var mer foreldregrupper som prata i krokane. Jeg merka ikke så mye det, det var personalet som jobba der som merka det som sa det til meg i etterkant da, atte de lurte på om jeg hadde merka noe og sånt. Men, jeg hadde ikke merka noe av det. Men, de blei stående utenfor parkeringa og prata seg i mellom og sånt så jeg blei ikke involvert i det.

A: Hva syntes du om det?

Erik: Jeg hugsar at den dagen de fortellte om det så syntes jeg det var litt... eh... ekkelt, jeg syntes det var, jeg gikk noen runder med meg sjøl og tenkte at det er det sånn det skal være framover (...) Så det vel etter den episoden at jeg har tenkt at det skal forferdelig lite til før man sitter i saksa på en måte, så da prøver jeg i hvert fall å gjøre noen sånne enkle grep da, som å ha døra oppe og kanskje stå to og to hvis det er mulig og sånne type ting. Det er ikke det at jeg, det er nok mere meg sjøl enn at det er en rutine eller noe sånt.

Erik forklarer foreldrenes skepsis med Bjugn-saken slik jeg tolker det. Saken får dermed et spesifikt ansikt og en stemme på samme måte som Espen. Foreldrenes reaksjon på Erik sin tilstedeværelse i barnehagen gjør at Erik kan vise til den spesifikke hendelsen om sin bevisstgjøring 10-15 år senere. Dette viser den sterke virkningen av episoden. Bevisstgjøringen får praktiske konsekvenser. Han definerer seg som en potensielt utsatt og tar forholdsregler. Også Endre nevner at han møtte Bjugn-saken når han begynte i barnehagen.

Bjugn-sakens virkning ligner en moralsk panikk. Menn blir offer for et skille mellom ”vi” og ”dem”, der alle menn i barnehagen kategoriseres som potensielle overgripere. De erfarne er likevel ikke i dag preget av panikk (Noe som samsvarer med Scott et al [2003] sin påstand om kort levetid). Dette uttrykker de ved at det ikke er noe man tenker like mye på i dag som de gjorde på 1990-tallet. Like raskt er de til å hevde at det fortsatt ligger i hva de kaller underbevisstheten. I følge Nordberg (2005) har likestillingen i de nordiske land motvirket mye av den moralske panikken sammenlignet med andre land. Der har de for eksempel innført en ”no-touch” pedagogikk, etter overgrepshendelser. De erfarnes bevissthet i dag, nesten 20 år etter, viser derimot at Bjugn-saken fortsatt preger dem. De føler et behov for å beskytte seg selv (”trygge-lærere”; Jones 2004), selv om det ikke er like sterkt i dag. Det kan kanskje så tvil om Nordbergs (ibid) påstand stemmer.

Bevisstgjøring fra foreldre

Felles for studentene og de nyutdannende er at deres bevisstgjøring kommer fra barnehagen. Susan Murray (1996:378) fant i sin undersøkelse at menn i barnehagen hadde andre regler og dette var til dels fordi foreldrene viste bekymring over menns nære omsorg med barn. Dette finner jeg som en av årsakene for at studentene og de nyutdannede har internalisert en generalisert måte å tenke om menn på. Nikolai knytter sin bevisstgjøring med en reaksjon som kom fra foreldre på en rask økning av andelen

menn i barnehagen (fra få til nesten halvparten menn). Foreldrene beskyldte kollegaen til Nikolai for å ha lekt ”rompelek” med et barn på stellerrommet (se mer om dette i Kap. 9.2).:

Nikolai: Det hadde vært en mann der i de siste fem seks åra også plutselig så var det halvparten menn nesten, også tok det tre måneder også kom det en sånn sak.

Nikolai ser beskyldningen mot hans kollega som en direkte sammenheng med at han var mann. Altså en direkte kjønnsdiskriminering. Nikolai sin oppfatning var at foreldrene i utgangspunktet var veldig skeptiske og reserverte til mennene som jobbet der. De unngikk menn og tok de daglige praktiske spørsmålene opp med kvinner. Etter at beskyldningen kom la de frem et krav om å plassere barnet på en avdeling uten menn. Dette avviste barnehagen. I tillegg ser Nikolai mange andre detaljer rundt beskyldningen som ikke taler i favør av at dette faktisk dreier seg om et faktisk overgrep. Mer å betrakte som en kritisk holdning til menn. Foreldrenes kjønnsdiskriminering og ubegrunnede beskyldning, ble for Nikolai avgjørende for hans bevisstgjøringsprosess. Nå kunne han bli utsatt for det samme. Dette førte til at han begynte å ta forholdsregler. Nikolai ble ikke anklaget, men på samme måte som Espen ble ”menn” en fellesnevner mellom dem. Han tok altså opp i seg en generalisert måte å tenke om menn på. Sigurd ble også bevisstgjort av foreldre. Han arbeidet som barnehageassistent og nevner en episode:

Sigurd: Foreldre ønsket... atte mannlige eh... i barnhagen ikke skulle følge datteren sin på toalettet noe som var litt vanskelig der vi var to menn og en dame som jobbet på avdelingen (...) du føler deg jo på en måte litt sånn mistenkeliggjort... det er ikke no morsomt å få på seg for det er ikke noe du kjenner deg igjen i det hele tatt (...) det var veldig ekkelt når vi liksom fikk det på oss syns jeg atte... for at du føler deg på en måte beskyldt for no...

Videre forteller Sigurd at avdelingen forsøkte så godt det lot seg gjøre å møte foreldrenes anmodning:

Sigurd: ...vi måtte trygge foreldrene på at dette hadde vi ikke no... eh... altså det var ikke no farlig at vi fulgte henne på do, vi gjorde jo ikke no annerledes enn hun kvinnlige ansatte... Så det var et krav som vi etterkom men heller jobbet litt rundt da.

Her forsøkte foreldrene å introdusere regler fordi de ikke ønsket menn i nærheten av datterens stellerromssituasjon. Hva bakgrunnen for foreldrenes intensjoner var, vites ikke.

Sigurd begrunner dette med kulturforskjeller (foreldrene var flerkulturelle) og ikke noe som dreide seg spesielt om unngåelse av overgrep. Det er vanskelig å se at denne episoden ikke har noe med overgrepssproblematikken å gjøre. Om foreldrene ønsker å hindre overgrep er ikke relevant her. Jeg vil ikke gå videre inn på diskusjonen rundt kulturforskjeller. Det som er viktig er hvordan Sigurd oppfattet situasjonen. Han følte seg litt mistenkeliggjort og ble bevisstgjort tematikken. Episoden var en direkte årsak for Sigurd sin internalisering av en generalisert måte å tenke om menn på. Han begynte å være synlig på stellerrommet. I tillegg er det interessant å se barnehagens reaksjon på anmodningen. Selv om Sigurd føler at de ble skjernet i prosessen. Kan en stille seg undrende til hvordan barnehagen kunne godta foreldrenes ønske. Det strider imot barnehagens lovverk og verdigrunnlag som skal hindre forskjellsbehandling og diskriminering på grunnlag av egenskaper som for eksempel kjønn²¹. Her kan en anta at alle menn må regnes som en større risiko for barn. For ikke å nevne hvilke signaleffekter det har til de to mannlige ansatte som er i situasjonen.

Bevisstgjøringen fra barnehagen og barnehagens ansatte

Bevisstgjøringen kan også komme fra barnehagen. Ståle sin episode viser dette da han følte at han måtte tilpasse seg noen regler i barnehagen:

Ståle: når jeg først var der og jobba i barnhage så måtte jeg på en måte forholde meg til de reglene som var og følge dem og passe på det

A: Hvilke regler er det du snakker om?

Ståle: Følte lissom at jeg måtte (...) være tilgjengelig så dem så meg heile tida og sånne ting da.

A: Mm. Det var noe du fikk beskjed om?

Ståle: Jeg fekk ikkje beskjed om å si det, men underbevist så følte jeg at jeg måtte passe på det sånn generelt da.

A: I hvilke situasjoner var det du følte du måtte...?

Ståle: Det er spesielt i de situasjonene med skifting på, skifting av bleier og sånne ting. Når det er lissom, har med nakenhet og sånne ting å gjøre så (...) gikk på det med åpenhet da. Og situasjoner der det var eh ikkje like mange ansatte på avdelinga. Jeg skulle ikkje være så alt for mye sammen med ungen. Det var og en regel fra, som var i utgangspunktet da at sku egentlig ikkje få lov til å være på tur alene med ungen og sånne ting.

---

²¹ Se KD 2006; Rammeplanen for barnehager, 1.3 Barnehagens verdigrunnlag. Barnehageloven, § 1. Formål; Barnehagen skal fremme demokrati og likestilling og motarbeide alle former for diskriminering.

Jeg vil hevde at Ståle er bevisst på samfunnets forståelse og syn på menn som potensielle overgripere. Dette gjør at han har tatt opp i seg en bevissthet som gjør at han nå må tilpasse seg noen regler. Disse er ikke like klart uttalt i barnehagen, men kontrollert med det Foucault (1977) kaller det kontrollerende blikk. Altså en forventning om oppførsel. For Svein sin del derimot ble reglene direkte uttalt av barnehagens personalet når han ikke tilpasset seg dem slik Ståle gjorde. Dette er bakgrunnen for hans bevisstgjøringsprosess:

Svein: når jeg var helt ny... begynte å jobbe i barnehagen så skulle jeg skifte bleie på en toåring var det vel også... tok jeg ho inn på stellerommet også... døra var en sånn som lukket seg igjen av seg selv også plutselig så sto jeg der inne med døra igjen og jeg tenkte ikke over det og plutselig så kom en av de andre ansatte og sa at du må ha døra åpen når du skifter. Da følte jeg jo det derre, stoler du... hva er det her for noe liksom? Følte meg litt mistenkeliggjort, men så fortalte de at det var sånn rutinene var da... de ville at det skulle være åpent da så folk kunne se inn og sånn istedenfor å... at en står på lukket rom og skifter på.

A: Hva syns du om det?

Svein: Med engang så syntes jeg det var litt sånn... fikk jeg en litt sånn kjip følelse, sånn... er det meg det er noe gærent med liksom, eller... Men, så fikk jeg vite at det var egentlig bare sånn, det var sånn det skulle være der. Det hadde ikke noe med meg å gjøre men... det var en rutine de hadde... de hadde hatt en mannlig ansatt der som hadde slutta like før jeg begynte da også tror jeg det hadde vært en eller annen sak om at en av barna hadde sagt noe hjemme at han hadde tatt på dem eller, tror det hadde vært en eller annen sånn en case da som gjorde at de måtte stramme inn rutinene rundt sånne stellesituasjoner og... jeg tror det var foreldrene som også ville det, at det skulle være åpent og sånt så folk som går forbi kan se hva som skjer der inne. Men, det ble ikke noe sak mot han karen. Det ble ikke no... jeg tror det bare var noe barna hadde sagt... hvorfor de hadde sagt det, det veit jeg ikke. Så det gjorde at de måtte endre sine rutiner da.

A: Så etter det måtte du ha opp døra?

Svein: Ja. Det gjorde jeg og (...) følte liksom at det var på en måte var et lite angrep på meg som person da. Selv om det egentlig ikke var det, hun gjorde meg bare klar på rutinene i barnhagen. Det var ikke sånn at hun trodde at jeg var en overgriper, men... det føltes litt sånn siden jeg var ny og ikke hadde fått vite det på forhånd (...) For jeg tenkte jo ikke på det i det hele tatt, at den døra gikk igjen.

A: Husker du hvordan du tenkte før du fikk den beskjedden?

Svein: Da tenkte jeg ikke no på det i det hele tatt egentlig. Assa... eller, da tenkte jeg ikke på det å bli mistenkeliggjort (...) det er noe jeg ble litt mer obs på sånn, etter at jeg fikk den beskjedden... jeg ble mye mer bevisst på hvordan andre ser på meg da.

Svein hevder umiddelbart at ”sanksjonen” ikke var direkte rettet mot han. Han sier det kun dreide seg om et regelbrudd han ikke var klar over. Jeg vil derimot argumentere i mot. Noe Svein også kommer til selv etter å ha satt ord på historien for første gang. Han hevder at det var et angrep på han som person og at dette gjorde at det følte litt som om han ble mistenkeliggjort som overgriper. Begrunnelsen Svein fikk for regelen var begrunnet med at en mann tidligere hadde fått en mistanke på seg. Dette viser hvor reelt dette er for Svein som mann og det aktualiserer tematikken for han (generalisering av menn). Det har skjedd og det kan skje igjen. Derfor har barnehagen og foreldrene sørget for å innføre rutiner (”stramme inn”) som skal hindre nye overgrep (skralleffekt; Piper og Stronach 2008). Sammenlignet med Ståle hadde Svein en mye mer direkte konfrontasjon (tvang) en Ståle sin ”myke” (underkastelse). Foucault hevder disiplinens enkelhet er bakgrunn for dens suksess, dette skjer gjennom blikket (Foucault 1977:151-152). Forskjellen kan tenkes å være at Ståle lettere oppfattet (”følte” gjennom blikk?) hva de gjeldende ikke-uttalte reglene i barnehagen var. Han tilpasset seg, internaliserte de og det var ikke nødvendig med en ”hard” sanksjon. Det var ingen som trengte å fortelle ham reglene. Svein lukket døren og visste ikke evne til å tilpasse seg etter de rådende reglene (tilpasset seg ikke etter blikk?). Dette gjorde det nødvendig med en ”hardere” og mer direkte sanksjonering fra de ansatte (se mer utfyllende om dette i Kap. 9.4).

Uavhengig av sanksjonsmetode så ledet episodene til en bevisstgjøring. Dette gjorde Svein og Ståle selvbevisste og forsiktige for hva de foretok seg. Resultatet ble det samme, internalisering av rutiner og disiplinering av seg selv. De ble normalisert (Foucault 1977), og inntok en generalisert måte å tenke om menn på. Selv om bevisstheten av å være i denne varierer.

Fellestrekk

De erfaringene informantene gjør i barnehagen blir underbygget av samfunnets definisjon av menn som overgripere. Det får altså en konkret og personlig hendelse i barnehagen. Erfaringene studentene og de nyutdannede forteller om representerer deres første møte med overgrepssproblematikken. Informantenes bevissthet får en ny form. Måten de blir bevisst viser hvordan internaliseringen av en generalisert måte å tenke om menn på fungerer. En tar opp i seg en bevissthet om at de er kategorisk forskjellige. Barnehagen er

det stedet de blir bevisste. Samfunnsoppfatningen får en nær tilknytning ved at barnehagen viser alvor og sanksjonerer. For de erfarne var det annerledes. De ser samfunnets oppfatning og Bjugn-saken som et årsaks-virknings-forhold. Det samme, eller avhengig av hverandre. Samfunnet tenker slik på bakgrunn av Bjugn-saken.

Virkeligheten av gruppenes bevissthet er ikke delt opp i helt avgrensede 'enten eller' dikotomier. Dette viser Erik sin historie hvor han ble møtt med en skepsis av foreldre slik studentene og de nyutdannede ble. Detaljene rundt Espen sin kollega vites ikke på grunn av hans taushetsplikt. Det kan tenkes at historien har bakgrunn fra at indisiene kom fra ansatte eller foreldre. Uavhengig av hvor bevisstheten kommer fra så viser tidsspennet fra 1990 tallet og til i dag en kontinuitet av bevisstgjøringen. Dette er en generalisert måte å tenke om menn på, hvor menn i barnehagen, som er i tråd med hva mange forskere hevder, er forbundet med en skepsis (King, 2000:9; Murray 1996; Smedley 1998; Sumsion 1999). Denne skepsisen vil jeg bygge videre på i neste kapittel som skal handle om mistenkeligjøring.

7.2 Oppsummering

Jeg har i dette kapittelet sett hvordan informantene er bevisste om at seksuelle overgrep mot barn er et samfunnsproblem knyttet til mannen. Jeg har også sett på likhetstrekk mellom gruppene, og i hvilken sammenheng de knytter samfunnsbevisstheten til å gjelde menn i barnehagen. Her fant jeg at studentene og de nyutdannedes bevissthet kommer fra erfaringer gjort i barnehagen. De erfarne begrunner det med Bjugn-saken som defineres som et paradigmeskifte.

Dette bruker jeg som et utgangspunkt for informantenes internalisering av en generalisert måte å tenke om menn på. Informantene viser en bevissthet om at menn i barnehagen kan være forbundet med seksuelle overgrep mot barn. Derfor kan menn i samvær med barn være utsatt for en mistanke. En slik forklaringsmodell generaliserer menn, hvor alle menn er potensielle overgripere. Dette diskriminerer menn og utpeker de til en risiko. I det neste kapittelet vil jeg bruke en generalisert måte å tenke om menn på som et bakteppe for det neste operasjonaliserte begrepet "mistenkeligjøring".

8. Mistenkeliggjøring og menn

I denne delen vil jeg ta for meg konsekvensen av hvordan synet på generalisering av menn potensielt mistenkeliggjør menn. Som forrige kapittel viste definerer informantene seg på en generalisert måte å tenke om menn på. I dette avsnittet skal jeg gå grundigere inn på hvordan denne bevisstheten gjør menn bevisste om risikoen for å bli mistenkeliggjort. Det er på bakgrunn at de er menn at mistenkeliggjøring blir aktuelt.

Opplevd mistenkeliggjøring ble i intervjuene et klart funn som gjentok seg med majoriteten av informantene. Etter å ha gjennomgått datamaterialet som foreligger for oppgaven ble det også klart at seks av ni informanter hadde opplevd en form for mistenkeliggjøring²² (se vedlegg 3: tabell 6.2, *kategorisk analyse av datamaterialet*). Dermed kan mistenkeliggjøringsbegrepet defineres som et signifikant funn blant mine informanter. Begrepet er som tidligere beskrevet et operasjonalisert begrep som bygger på en generalisering av menn (Kap. 3 og 7) og risiko teori (Beck 1992, Giddens 1991) og stigmatisering/ stemplingsteori (Becker 1963, Goffman 1963).

8.1 Mistenkeliggjøring og misforståelser

Mistenkeliggjøring handler om tvil

Mistenkeliggjøring som begrep blir, av informantene, først og fremst oppfattet som noe man må unngå for en hver pris. Å bli mistenkt eller anklaget for et seksuelt overgrep mot barn blir sett på som den ytterste konsekvens av informantene. I det daglige handler mistenkeliggjøring generelt mer om en bekymring av å ha en tvil knyttet til seg.

Endre: Assa, det skal ikke være no... det skal være trygt her, det skal være... det skal på måte ikke være no som ikke er greit. Det skal ikke være mulighet for å tru at noen driver med noe som ikke er greit. Ikke sant, den skal være helt totalt åpen

Den direkte mistanken eller anklagen er den ytterste og mest alvorlige konsekvensen som oppfattes mer hypotetisk. Den er virkelighetsnær, men legger ikke frykt som et

---

²² Om en også tar med samtliges bevissthet rundt mistenkeliggjøringsproblematikken og dets aktualitet kan alle informantene sies å ha en eller annen form for bevissthet om at de kan, om de er "uheldige" (noen vil si uforsiktede), bli anklaget for et seksuelt overgrep.

utgangspunkt. Hadde den gjort det, hadde det vært en sterk moralsk panikk som hadde gjort forholdsreglene mer omfattende, og frykten hadde hatt en større bevissthet. Informantenes fortellinger hadde vært mer ekstreme og det hadde vært vanskelig å arbeide i barnehagen hvis en skulle være redd for å bli anklaget for et seksuelt overgrep hele tiden. Dette illustrerer Sigurd:

Sigurd: jeg kan ikke akkurat si at jeg går rundt og er redd hver dag for å bli mistenkt for at jeg er en overgriper når jeg jobber i barnhage. Da hadde jeg ikke... ville jobbe i barnhage tror jeg... men det er klart atte ting kan jo misforstås.

Det er ikke slik at informantene går rundt og frykter det verste til en hver tid. Det dreier seg mer om en bekymring for misforståelser som en er redd for at kan føre til en tvil om deres intensjoner.

Redd hva andre kan tro - ”Man vil jo ikke bli sett på som en som driver og tafser”

En misforståelse kan være det Nils beskriver som en frykt for hva andre kan tro:

Nils: det er alt fra at det kan være ei lita jente som driver og tar å kledd av seg og driver å tar og ser og funderer sant også mannen bare 'ah hva skal jeg gjøre for no? Nå må jeg hente Gunn lissom eller Berit eller whatever' sant for det er lissom ikke en sånn situasjon som du har lyst til å gå inn i på grunn av hva som kan oppstå hvis det er noen andre som kommer inn der og observerer deg da kanskje. Dem kan tro noe annet enn det er som foregår da. Så det er hele tida den derre... frykta.

Svein er også bevisst at andre kan tro du gjør noe galt :

Svein: Når barna kommer og setter seg på fanget eller... kysser deg på kinnnet assa sånne ting som de gjør spontant ikke sant. Da er det også sånn... hvis jeg ser at noen ser på meg for eksempel så bare... "ok hva skal jeg gjøre nå? Skal jeg si at hun må slutte med det eller skal jeg... reise meg opp å gå og gjøre noe annet eller..." Ja man blir jo litt sånn obs på det da, man vil jo ikke bli sett på en som driver og tafser.

Frykten eller bevisstheten Nils og Svein snakker om er direkte forbundet med en stigmatisering som overgriper. Barnets nakenhet utløser en potensiell farlig situasjon hvor de ser risikoen for hva andre vil tro om deres tilstedværelse. De vil ikke være

forbundet med et stigma hvor en kan risikere å bli mistenkeliggjort (stigmatisert; Goffman 1963). De er bevisste denne risikoen.

”Men hvis du tenker sånn så er jo det et faresignal”

For informantene kan mistenkeliggjøring dreie seg om at andre kan få kjennskap om din bevissthet. Noe som kan føre til en misforståelse om hvorfor du har en bevissthet rundt problematikken. Informantene deler seg her grovt sett i to varianter basert på mengde refleksjon. Dette er et skille som har med erfaring å gjøre. Noen informanter, som består av alle de erfarne, to nyutdannede og en student, hevder å ha reflektert mye rundt temaet. De vektlegger viktigheten av åpenhet og dialog for å fjerne tabuet om overgrepssproblematikken i barnehagen. Det presiseres at jo vanskeligere det er å prate om jo viktigere er det. De er absolutt påvirket av fokus på likestilling jamfør Nordberg (2005) og Lillemyr et al (2008). De resterende informantene som ikke ser problematikken som personlig relevant, hevder å ikke ha reflektert mye rundt problematikken. De er skeptiske til om åpenhet om temaet er viktig for å fjerne tabuet. Åpenhet i samtalen er forbundet med en risiko for mistenkeliggjøring. Det å vise et ønske om å ta opp tema eller å vise en interesse for feltet kan føre til feiltolkninger og misforståelser. Noah som nå vektlegger åpenhet som prinsipielt viktig erindrer hans tanker om en ubehagelig følelse rundt bleieskift i studentpraksis. Dette var noe han ikke delte med øvingslæreren:

Noah: ...jeg ville nok vært redd for det å komme og si 'du jeg synes det er litt ubehagelig' også ville jeg ha tenkt at han kanskje da ville tenkt 'men du, hvis du tenker sex der så er det galt' det ville jeg kanskje ha vært redd for da og ikke sant... At han skulle tro rett og slett atte... her er det noe galt.

Noah hevder han ikke har opplevd mistenkeliggjøring og han tar ikke forholdsregler. Dette er et bevisst valg han har tatt. Noah er den eneste av mine informanter som hevder dette og skiller seg markant ut. Nå er ikke dette en oppgave som kan dra generaliserte slutninger på bakgrunn av statistiske data og vurdere signifikansen av dette. Men jeg har tatt et valg å ikke fokusere på Noah sin avstand fra forholdsregler. Som en begrensning av oppgaven og for å fokusere på de informantene som har tatt forholdsregler. Dette kunne ha vært gjort annerledes med vekt på hvorfor og hva som gjør Noah til et ”godt” eksempel.

Nils snakker om en redsel han har nå for å ta opp temaet i personalgruppa. Han er redd de vil feiltolke hans intensjoner.

Nils: du har lissom ikke lyst til å være kobla til i det hele tatt sant. Det er kanskje derfor jeg ikke har lyst til å prate om det også. Det er jo derfor man ikke... føler det naturlig å ta det opp i en, på personalmøte whatever lissom... bare sånn helt ut av det blå for det atte... tenk om lissom om det skulle bli misforstått den veien lissom så veit jeg ikke hva en skulle ha gjort lissom

Bare det å ta opp problemet er forbundet med mistenkeliggjøring. Nils ser også muligheten for at kollegaene kan føle seg mistenkeliggjort ved å ta opp temaet. Begge antar at de tenker annerledes og unormalt. De ser en risiko for at deres tanker vil bli sett på som unormale og med mistanke slik Goffman (1963) beskriver å være stigmatisert. Det er bevisstheten om en risiko for at noen kan anta at de kan være bærere av slike diskrediterte egenskaper (andrehånds ikke-informasjon; Beck 1992). Det har ikke skjedd, men det kan. Ubehaget rundt tematikken i seg selv er forbundet med en bevissthet for mistenkeliggjort. Dette utvider mistenkeliggjøringen til å gjelde enhver form for involvering. All involvering er forbundet med en bevissthet for mistanke og en får en catch-22 situasjon; enten blir det for mye eller for lite bevissthet.²³ Det kan derfor se ut som om bevisstheten om mistenkeliggjøring forhindrer disse informantene, i barnehagen, å løfte frem tematikken. Det er forbundet med en risiko for å bli mistenkeliggjort.

Misforståelser og menn

De to forrige avsnittene dreier seg om at andre kan misforstå dine intensjoner. For informantene er det en rekke områder som og kan lede til misforståelser. Endre sier dette handler om mannen:

Endre: det spørs hva vi ser etter her i verden ikke sant, det spørs hva vi legger merke til, det spørs hva vi... hvis barn forteller ikke sant også... så... så antar jeg det at det er lettere og plutselig være lydhør...eh... altså signalene en får når det gjelder hvis det hadde vært en mann tilstede og de på en måte har vært i omsorgssituasjoner som høres noe... eh... suspekte ut... så... tror jeg det er lettere å tenke skjevt mot en mann faktisk enn det er mot kvinner tror jeg. Det er ikke noe formidlende omstendigheter på det

---

²³ Catch-22 is logical paradox arising from a situation in which an individual needs something that can only be acquired by not being in that very situation; therefore, the acquisition of this thing becomes logically impossible. http://en.wikipedia.org/wiki/Catch-22_%28logic%29. Nedlastet 10.5.2011.

Det er en bred oppfatning at foreldre og andre er mer lydhøre om barn nevner dem (et mannlige navn). Det blir knyttet til en risiko om misforståelse (mistenkeligjøring).

Espen: Jeg kan jo gi et eksempel da. På hvordan ting kan tolkes. Det var bare, det var også mange år siden. Jeg hadde gjort et eller annet, jeg hadde forstrekt en muskel i låret. Og da var hele låret nedover her (peker fra innsiden av låret og ned under kneet) det var helt rødt, brunt, eple-rødt tror jeg det var (...) for jeg måtte gå med krykker, også viste jeg ungene hva som var grunnen til at jeg gikk med krykker. Og da viste jeg det såret nedover her og da var det et barn som gikk hjem. Det var et tospråklig barn, da gikk det barnet hjem og sa atte Espen han kledde seg naken i barnehagen i dag (...) og da kom faren tilbake og sa atte hva i allverden er det som foregår her. Misforståelse, tolkning (...) Så det er ganske mange episoder man skal være forsiktig med, man bør egentlig tenke hvordan kan dette oppfattes når jeg gjør det på den måten, det er årsak virkning

Espen har en virkelighetsnær bevissthet rundt realiteten av misforståelser. Han har selv opplevd hvordan hans eget navn satte i gang en reaksjon hos foreldre som ville ha en forklaring. Dette er noe av årsaken til at han tar sine forholdsregler. Og ikke å være i stand til å forklare at spørsmålet blir en risiko, derfor er han forsiktig.

Nikolai sin opplevelse illustrerer dette hvor foreldrene til et barn hevdet at hans kollega hadde utsatt deres barn for et overgrep. Barnet hadde hevdet å ha lekt noe som ble kalt ”rompelek” på et stellerom med den mannlige førskolelæreren (se Kap. 7 og 9). For Nikolai er denne episoden noe han anser som et uttrykk for at menn har en annen potensiell betydning:

Nikolai: ...dette kunne akkurat like gjerne vært meg som det var han (...) han kunne like gjerne ha sagt mitt navn (...) sånn som jeg oppfatta historien var at han fortalte om noe som hadde skjedd i barnehagen, tok med en av de mannlige ansatte tilfeldig det er sånn helheten er i mitt hodet da. Og i forhold til at barnet ikke hadde noe særlig forhold til (kollega) så følte jeg at han kunne ha valgt mitt navn liksom. Han kjente mitt navn og visste hvem jeg var og det er jo ikke en så stor barnehage. Det kjente jeg på.

Informantenes fortellinger viser hvordan generalisering av menn potensielt mistenkeligjør (stigmatiserer; Goffman 1963) mannen. Nikolai følte mistanken var grunnet i at foreldrene i utgangspunktet var skeptiske til menn. Derfor var mistanken rettet mot alle menn i denne barnehagen.

Bevissthet om hva barn kan si

Informantene tror at misforståelsene av hva barn kan si er en risiko ved å være mann i barnehagen. Det er knyttet en risiko for hva barna kan si. Dette er noe Svein er bevisst på:

Svein: Du veit jo aldri hva... de sier når de er hjemme og hvis... ja hvis man for eksempel har... en badedag da hvor barna bader i stampen for eksempel ute eller folk er nakne og... de sier et eller annet hjemme og noen andre på jobben har sett at du har vært sammen med de når de har vært nakne... det blir ditt ord mot barnets ord på en måte. Da er jo skaden allerede skjedd føler jeg da.

A: Mm. Ja, tror du deres ord hadde veid tyngre enn ditt?

Svein: Nei... det tror jeg egentlig ikke men samtidig når barnet sier det så hadde... følt at folk kanskje hadde sett litt annerledes på meg da. Selv om jeg hadde hatt god samvittighet inni meg så føler jeg at, ja skaden allerede er skjedd da. Da blir du liksom mistenkeliggjort med engang. Heldigvis så har ikke de skjedd, håper ikke det skjer heller.

For Svein blir mistenkeliggjøring derfor et spørsmål om hvordan barn uttaler seg om deg. Dette er ikke uten videre ubegrunnet siden mye litteratur påpeker at man skal tro barna når de forteller om overgrep. Noe veilederen fra Utdannings- og forskningsdepartementet og Barne- og familiedepartementet (2002) viser: ”barnas interesser bør veie tyngst i avgjørelser om en ansatt er skyldig for et overgrep mot barn eller ikke” (ibid:8). Dette er noe Erik er bevisst på. Han tror at foreldrene vil reagere annerledes om barnet sier hans navn i forbindelse med berøring på barnets intime steder. Dette gjelder også om barnet skulle ha vært utsatt for et seksuelt overgrep. Da tror Erik at han kan komme opp som potensiell overgriper:

Eirik: I en stellesituasjon så tror jeg foreldrene reagerer annerledes om de hører barnet si at en mann har tatt dem på tissen enn en dame eller om et barn er seksuelt misbrukt utenfor barnehagen og navnet ditt kommer opp så er det skadelig.

Erik antar han kan bli sett som en mulig overgriper om barnet snakker om deg i situasjoner som i utgangspunktet ikke har noe med han å gjøre. Han er bevisst om risikoen for å bli anklaget for noe han ikke har gjort. Når en vet at barn i barnehagen kan gå i barnehagen i 5-6 år er det ikke rart om førskolelærerens navn kommer ofte opp. Nettopp fordi han er en stor del av barnets liv. At bevisstheten også gjelder her viser hvor vidtgående denne tankegangen er.

Informantene handler ut ifra en generalisert måte å tenke om menn på. Det er en bevissthet om å unngå at ditt navn blir nevnt i forbindelse med aktiviteter som kan føre til mistanke. En må ta hensyn til hva som kan bli sagt og hva som kan bli misforstått. Begge definerer det som en ”skade” eller ”skadelig for dem”. Det ligger allerede i definisjon ”å være skadet” en innebygd betegnelse på at du er merket (stemplet som Goffman 1963 ville ha sagt). Er du skadet er det for sent (mer om dette i 9.7). Tenkelig vil menn unngå situasjoner de anser som risikofylte situasjoner som kan føre til misforståelse. Nils snakker om dette:

Nils: Spørsmål fra barna lissom som du kanskje helst, du har ikke lyst til å svare på nesten bare for at du er redd for at dem skal snakke til mammaen sin og si at han sa det og det var veldig morsomt lissom og sånt no, så kan dem tolke noe annet ut fra det som jeg har, det som har blitt sagt da. Så det trenger ikke å være aktiviteter, det kan være forespørsel sant, det kan være spørsmål som du er mer var på grunn av... at du kan tenke den veien da.

Generalisering av menn gjør informantene mer bevisste om risikoen misforståelsene kan få. Dette er å handle ut i fra et risikoperspektiv slik Giddens (1991) hevder vårt samfunn kjennetegnes av. For mennene blir den stigmatiseringen til en kalkulert risiko man kan havne i, altså en såkalt andrehånds ikke-informasjon (Beck 1992). Informantene blir bevisste om alt som kan skje, ikke nødvendigvis hva som har skjedd. Informantene antar at de kan bli mistenkeliggjorte på bakgrunn av hvordan de antar at virkeligheten er satt sammen. Men de kan også vise til spesifikke hendelser som gjør forståelsen og bevisstheten virkelighetsnær. De tenker innenfor risikoens rammer (Beck 1992 og Giddens 1991), men det er ikke uten videre ubegrunnet.

8.2 Mannens omsorg og nærhet mistenkeliggjort

Informantenes beskrivelser om mistenkeliggjøring handler ofte om situasjoner hvor omsorg og nærhet til barn blir mistenkeliggjort (sanksjonert). Erik og Noah nevner episoder med unge gutter som hadde en litt for nær eller intim omgang med barn. Det vekket oppsikt i personalet. Noah diskuterte dette intervjuet i forkant med sine kollegaer. De nevnte en ung mannlig assistent som de hadde reagerte på fordi han hadde en for tett

og nær oppførsel mot barna. Dette gjorde at han ikke fikk forsette i jobben, fordi de ikke var villige til å ta risikoen det medførte:

Noah: på den barnehagen jeg jobber nå så er det en på en annen avdeling som prata om at de hadde en vikar en stund som de syns, som de reagerte litt på for han hadde en egen måte å være med barna på som var litt for tett, litt for nært på en måte og... etterhvert tok de jo bare og la være å ansette han noe mer fordi han var bare vikar, fordi de var liksom... de skjønnte ikke helt hva det var da men de var ikke villige til å ta en risk i forhold til det der. Og det er en sånn type oppførsel i så fall da så man kan se assa du begynner kanskje ikke å være helt den voksne omsorgspersonen men nærmer deg litt mer barna på en sånn... ja barnemåte...

Dette viser hvordan assistenten brøt (regelbrudd) en grense for hvordan omsorgen skulle utføres mot barn. Kollegane vurderte assistenten som en for stor risiko og anså muligheten for at han kunne ha feil intensjoner. Derfor ble han ikke tilkalt igjen (sanksjon). En kan stille seg undrende til om den riktige løsningen var å fjerne ham. Hva hvis han var en overgriper? Hva hvis han ikke var? Enten ble han diskriminert og urettferdig behandlet. Eller så lot barnehagen en med overgrepsintensjoner gå fri til en annen arbeidsplass. Erik forteller også om en ung gutt som hans kollegaer reagerte på. Han antar at reaksjonen ikke hadde vært den samme om det var en jente og hentyder til at reglene kan være kjønnsbestemt.

Erik: ...det var lærling som var her, veldig ung da. Det var folk som satt spørsmålstegn ved han da, fordi atte han satt seg ned... særlig jenter da... mm, og... ja, kosa med de da og sånn, tvinna de litt rundt håret og var litt sånn litt i den derre, i sin egen verden da. På en måte... Som blei sett litt rart på... eh, gi de et nuss på kinnnet eller sånn, sånn som jeg mener atte damer gjør hele tida som ikke blir reagert på hele tida...

A: Ble det noen gang tatt opp med han?

Erik: Ja. Det blei det.

A: Hva skjedde?

Erik: Da skjerpan seg litt selvfølgelig. Jeg trur ikke det var noe bevisst handling heller fra han sin side... Men, jeg trur kanskje det atte hadde det vært en jente på samme alder hadde det ikke blitt reagert på den måten, mulig jeg... ikke sikkert alle er enige i det altså. Det er min personlige mening.

Fra Erik sitt synspunkt ble de ansatte mistenksomme når gutten hadde en uvanlig oppførsel. Dette ble oppfattet som et avvik og de ønsket ikke å ta noen risiko.

Konsekvensen ble også her en sanksjon. Samtidig gjelder ikke reglene for kvinner. Begge

episodene viser barnehagens reaksjon på gutter som viser ”unormal” atferd. Dette er risikovurderinger (Giddens 1991) som tas. En vil være på den sikre siden og ønsker ikke å ta noen sjanse. Guttene blir stigmatisert og ansett som en potensiell overgriper (Goffman 1963).

Ekskluderer ”snålinger”

Historiene viser at assistentene ble sett på som ”snålinger”, noe som viser deres stempeling (Becker 1963). Det hentyder også til en slags standardisert oppførsel som syntes å være gjeldende i barnehagen når det kommer til menn og nærhet (se også andre funn Svein 7.1 og Espen 8.1). I så fall er dette en veldig sterk sanksjonering av omsorg og nærhet som er paradoksalt fordi dette er stedet hvor nettopp dette skal foregå. Er oppførselen forskjellig fra normalen er dette gjenstand for mistenkeliggjøring. Vil ikke dette utelukke personer med en alternativ omsorgsrolle? ”Snålingene” stemples som avvikere (for tett og tvinner hår). De har ikke gjort seg inneforstått med de gjeldende sosiale spillereglene og normene for akseptabel oppførsel.²⁴ De blir sett på som annerledes og potensielt farlige for barn. De må dermed holdes under oppsikt (mistenkes). En forsøker enten å kvitte seg med personen eller å endre oppførselen (normaliseres; Foucault 1977). Men, kan det være at de bare var veldig glad i barn og viste dem mye kjærlighet?

8.3 Mannens atferd er avvikende

Alle informanter hevder overgrep er noe som knyttes til menn. Det kan derfor være rimelig å anta at informantene opplever en potensiell anklage som en risiko. Howard Becker (1963) forklarer at avvik skapes gjennom andres reaksjoner og det er ikke objektivt gitt hva som er avvikende. Risikoen for hva man kan mistenkes for vil derfor avhenge av andre. Samme atferd kan oppfattes som normal i en sammenheng (mann skifter bleie på sine barn), men avvikende i en annen (mann skifter bleie på barn i barnehage). Noah sin kamerat ble mistenkeliggjort fordi han var mann og skiftet bleie:

---

²⁴ Dette kunne ha vært forklart med det King (2000) og Sargent (2005) hevder at om menn (”snålingene”) har en feminin oppførsel så vil de bli sett på som ”unormale” menn. Men på grunn av oppgavens avgrensing vil jeg ikke gå inn å diskutere en dikotomisk forståelse av femininitet/ maskulinitet.

Noah: Jeg diskuterte med en annen kamerat av meg som sa at når han skulle skifte bleier så måtte han ha døra åpen for at de andre ansatte liksom kunne se litt inn og ha en viss oversikt over hva som skjedde, det er jo greit nok, men det var bare han det gjaldt fordi det var bare han som var en mann da og jeg syns det var... han syns det var helt greit for han argumenterte for at "ja men det er jo menn som begår overgrep på den måten der" så det syns han var helt greit. (...) Men fordi da den styrern hadde lagt fram det på en sånn litt ålreit måte og han kanskje var litt gira på å få jobben og sånn så hadde han syns at det hørtes rimelig ut.

For Noah sin kamerat var regelen spesifikt for han som mann i denne barnehagen. Det viser hvordan en stereotypisk oppfatning av menn (generalisering av menn) mistenkeliggjør og diskriminerer mannen. Becker sier visse typer atferd aksepteres når den utføres av en bestemt person, men ikke av en annen (Becker 1963: 11-13). Hvis en forstår aksept som hva som er normalt kan en definere kjønn som variabel for bestemt person. Med utgangspunkt i Noah sin fortelling kan atferden "bleieskift" aksepteres (uten krav) når den utføres av en bestemt person (kvinne). Når en mann gjør det så aksepteres det om det innføres synlighet (med krav). Aksepten avhenger altså om Noah sin kamerat etterfølger kravet eller ikke.

Kun for menn

Erik sin fortelling viser også hvordan en bestemt person kan utføre en viss type atferd. I hans tilfelle var inkluderingen av en kvinne befriende:

Erik: Det var et barn som... hadde sagt til sin far da... det var ei jente som ha... at jeg hadde tatt ho på tissen. Det var vel det beskyldninga gikk på... uten og... at det blei no... store greier av det (...) så plutselig så var det andre damer og sånn og som blei nevnt i samma også blei det på en måte bare ho som tulla og tøysa da, på en måte, den jenta. Det er litt sånn derre, atte så lenge det er... jenter som blir anklaga for det så blir det ikke gjort no med, hadde det vært enda en mann som hadde fått de klagene der så hadde det blitt en stor sak ut av det, det er jeg ganske sikker på. Men... plutselig så var det noen damer som hadde tatt de på tissen og da var det ikke så farlig lenger.

Dette viser Becker sin teori om at visse type atferder aksepteres forskjellig. Erik påpeker at dette dreide seg om et bleiebarn med et lite utviklet ordforråd. Derfor var det en del av arbeidsrutinene at Erik sin atferd var å ta på tissen til jenta under bleieskift og vask. Dette ble i utgangspunktet ikke "akseptert" og det ble stilt spørsmålstegn til om atferden var

normal når jenta hadde gjengitt handlingen. Derimot når jenta også nevnte en kvinne, ble atferden ”ta på tissen til jenta” en normal og akseptert atferd. Nå dreide det seg om vask, samt tull og tøys fra jenta sin side. Fordi han er mann ble uttalelsene koblet opp mot overgrep, men bare det at det var kvinner involvert senere, eliminerte tvilen om at overgrep kunne ha funnet sted. Dette viser hvor kjønnsstereotyp og kjønnsdiskriminerende denne tenkningen kan være. Kvinnens involvering ”frigjorde” Erik fra mistenkeliggjøringen (stigmatisert; Goffman 1963). Helge Svare (2009) sier dette er fordi mannens berøring har en potensiell annen betydning enn en kvinnelig. Erik og Noah sine fortellinger belyser dette og viser at menn i barnehagen kan mistenkeliggjøres fordi de har en potensiell fare knyttet ved seg. Noe som bekrefter mannens ”unaturlige” posisjon i barnehagen (King, 2000:9; Murray 1996; Smedley 1998; Sumsion 1999).

8.4 Oppsummering

Jeg har i dette kapittelet sett på mistenkeliggjøring som fenomen og hvordan mine informanter oppfatter det. Først så jeg på misforståelsene som kan føre til en stigmatisering. Hvor informantene antar ”andres” reaksjon på deres tilstedeværelse. Her oppfatter menn seg som utsatte for hva som blir sagt om dem og i hvilken situasjon andre kan se dem i. Videre så jeg på informantenes bevissthet om nærhet til barn som en arena der mistenkeliggjøring kan forekomme. Spesielt de som har en annen omsorgsrolle enn hva som er ansett normalt kan mistenkeliggjøre menn. Til slutt så jeg på mannens atferd som mistenkeliggjort og potensielt farlig for barn.

Mistenkeliggjøringen som forekommer hyppigst blant informantene er en hendelse som først og fremst kjennetegnes med et møte med en regel. Denne gjelder i hovedsak for menn i barnehagen. Spesielt er mennenes omsorgsrelasjoner med barn under en potensiell mistanke, hvor en er bekymret for å ha en tvil knyttet til seg. Majoriteten av informantene har blitt bevisst mistenkeliggjøringen etter at de begynte i barnehagen.

Mistenkeliggjøringen ser ut til å dreie som om å bli misforstått, samt en redsel for å være stigmatisert. Forholdsregler vil også i denne sammenheng være nært tilknyttet

mistenkeliggjøringsbegrepet. Informantenes begrunnelse for å ta forholdsregler er forankret i en unngåelse av å bli mistenkeliggjort. Dette skal jeg se nærmere på i det neste kapitlet.

9. Forholdsregler

I det forrige kapittelet så jeg på den kalkulerte risikoen av å bli mistenkeliggjort (å være stigmatisert). I dette kapitlet skal jeg se hva konsekvensen av en slik inkorporert bevissthet blir når man blir nødt til å ligge i forkant av stigmatiseringen og følge de spillereglene som foreligger for menn i barnehage, nemlig forholdsregler. Funnene av forholdsregler er fremtredende i datamaterialet og gjelder åtte av ni informanter. Ser en på tabell 6.2 (se vedlegg: tabell 6.2 *kategorisk analyse av datamaterialet*) dreier de seg om en risikobevissthet (risikosamfunnet; Giddens 1991 og Beck 1992) å være synlig (panoptikon; Foucault 1977), unngå situasjoner som kan misforstås (stemplingsteori; Becker 1963, Goffman 1963) og ha en handlingsmåte som ikke vekker grunn til mistanke eller misforståelse (normaliserende sanksjon; Foucault 1977).

Jeg har valgt å dele forholdsreglene inn i tre deler; *nakenhet* (stellerom), *synlighet* (panoptikon) og *systematiske forholdsregler*. De to første danner en mer individuell form for forholdsregler, mens den siste er forholdsregler integrert som en del av barnehagens virksomhet. Deretter vil jeg se hvordan forholdsreglene fungerer som en normaliserende og disiplinerende sanksjon. Jeg vil også ta for meg informantenes refleksjoner rundt det irrasjonelle og avbalanserte forholdet de har til forholdsregler, og forklare hvorfor de allikevel ser seg nødt til å ta forholdsregler. Derfor inneholder kapitlet de tidligere operasjonaliserte begrepene som et siste oppsummerende kapittel.

9.1 Forholdsregler og stellerom

Som mange av informantenes utsagn allerede har påpekt er stellerrommet utelukkende det stedet (rommet) som gjentar seg hos informantene. Her kan det være behov for å ta noen forholdsregler om synlighet for å unngå misforståelser. Derfor vil jeg se nærmere på stellerrommet. Her ser jeg det mest hensiktsmessig å dele inn informantene etter hvilken gruppe de tilhører.

Erfarne:

Spesielt i stelleromssituasjonene er de erfarne informantene bevisste på å ta forholdsregler. Espen begrunner dette med at:

Espen: bleieskift og toalettsituasjoner i det hele tatt er jo en, arena hvor andre kan tro, tolke at det bedrives et eller annet på kanten... Så derfor har jeg aldri igjen døra heller når jeg skifter bleie på barn.

Espen arbeider innenfor et panoptisk system (Foucault 1977) som sikrer at han er synlig og har sitt på det rene. En kan sette likhetstegnet til det Alison Jones (2004) definerer som ”trygge-lærere”. Også Erik begrunner synlighet slik:

Erik: i skiftesituasjoner og sånt så har jeg døra oppe, eh...tror kanskje det er det jeg er observant på sjøl er at jeg skal på en måte ha folk som ser meg hele tida. At jeg ikke kan, på en måte, gjøre noe gærent. Eh, noen ganger så går jo ikke det men, men hvis det lar seg gjøre så gjør jeg gjerne det. (...) Jeg er ganske trygg på atte, de jeg jobbar sammen med har... eh... sett meg store deler av dan, det her handlar om sånne... eh... skiftesituasjoner og sånn.

Erik viser en internalisering av en generalisert måte å tenke om menn på. Han definerer seg selv som en fare som må være synlig. Han begrunner panoptikonet slik det er ment, selvregulerende og selvobserverende og sørger for å ha ryggdekning ved å holde seg synlig. Endre er også bevisst på dette:

Endre: hvis jeg hadde en stellesituasjon inne på badet så var døra oppe. Hvis ikke det var to der ikke sant så var døra oppe inn til badet. Sånn, på en måte det jeg på en måte foretok meg skulle være synlig...

Motivet blant de erfarne syntes å gå igjen der alt som skjer inne på stellerrommet må være synlig. De erfarne er veldig tydelige og klare på at de tar forholdsregler og hvorfor.

Nyutdannede:

De nyutdannende er ikke like godt representert blant de som tar forholdsregler på stellerrommet, men også her finner jeg eksempler. Nikolai er i en særstilling blant informantene. Han har opplevd at hans venn og kollega ble anklaget for et seksuelt overgrep av foreldrene til et barn i barnehagen (se også Kap. 7.1, 8.1 og 9.2). Dette hadde en stor påvirkning på Nikolai som førte til at han begynte å ta forholdsregler:

Nikolai: Ja, ja noen få forholdsregler tar jeg helt klart, sånn som blant annet det

og ikke lukke den døra... men... hvis du hadde spurt meg for to år siden så hadde jeg sannsynligvis sagt at jeg hadde flere forholdsregler og at jeg også trodde at jeg kom til å ta flere framover (...) men det har på en måte lagt seg mere enn jeg hadde forventet da... inni meg... bekymringen min er ikke så stor som jeg forventet at den skulle bli så jeg tar nok mindre forholdsregler og jeg vet ikke om jeg tar mindre forholdsregler enn jeg burde.

Døren Nikolai referer til er døren til stellerrommet som var det rommet hvor den anklagen mot hans kollega hadde skjedd. Nikolai oppfatter sine forholdsregler nærmest som et minstekrav.

Studentene

For studentene er det ikke like klart uttalt at de tar forholdsregler av noen bestemt årsak. Men, i intervjuet kommer allikevel det tydelig frem at stellerrommet også utpeker seg blant denne gruppen. Svein ble gjort oppmerksom på forholdsregelen synlighet i en stellesituasjon (se Kap. 7.1). Dette har ført til at han har tatt med seg praksisen videre. Han begrunner det med et praktisk hensyn, ikke sikkerhet:

Svein: Assa jeg har jo vært i praksis i to andre barnhager også da... der har jeg hatt døra åpen, eh... men det har også vært litt med at det har vært andre barn utenfor som har ventet eller skal sitte og ventet på å bli skifta. Ikke bare for at folk skal se inn men at jeg kan se hva som foregår der ute og. Men... ja, egentlig ikke tenkt sånn nå må jeg ha opp døra eller så tror de at det skjer no der inne.

Dette er noe som går igjen hos studentene. De er ikke bevisste og kopierer mer eller mindre de reglene som foreligger. De er ikke opptatt av å være ”trygge-lærere” (Jones 2004). De forsvarer mer eller mindre forholdsreglene ukritisk:

Svein: ... hvis jeg hadde liksom fått sånne beskjeder at noen vil at den skal være igjen... prøvd å forklare hvorfor vi har døra åpen. At det er en grunn til det, det er ikke fordi vi er keene på at det skal lukte dritt men... det er en grunn til at vi gjør det... tenker jeg.

Svein har ikke noe klart svar på hvorfor døren skal være åpen. Jeg tror det er grunn til å anta at Svein tar forholdsregelen synlighet uten å ha reflektert så mye over det. Det har blitt en internalisert arbeidsmetode som han på den ene siden sier han kan arbeide uten. På den andre siden forsvarer han den ukritisk. Selv om Svein hevder å ha følt seg litt mistenkeliggjort viser han ikke mange tegn til motstand. Tvert i mot syntes det som om

han har forståelse av at menn og kvinner behandles ulikt i arbeid med barn. Det vitner om en total aksept for åpen dør og synlighet. Ideen om å lukke den er utenkelig. For Svein er dette den praktiske realiteten i barnehagen som han har tilpasset seg, og han opererer mer ubevisst som den ”trygge-læreren” (ibid). Ståle som opplevde, på samme måte som Svein, å møte et krav om synlighet når han begynte i barnehagen mener han fulgte dette prinsippet mer før:

Ståle: tidligere så følte jeg lissom at det var mye meir behagelig lissom å ha åpen dør og føle at ok nå stoler faktisk alle rundt meg på meg og sånne ting.

Ståle snakker om hvordan det var før tross at han er student. Det er viktig å påpeke at Ståle (20-25 år), tross sin studenttilværelse, har arbeidet i barnehagen fra han var ung tenåring som lekehjelp og assistent. Dette gjør Ståle til en ”erfaren” student noe som skiller han fra de andre studentene. Ståle viser hvordan han ble ansett som ”en som kan stoles på” fordi han hadde døren åpen. Tillitten er betinget, noe han er klar over og ønsker at andre er synlige:

Ståle: ... du ken på en måte ikkje... alltid stole på folk el så det er jo... det dukker plutselig opp saker i media og sånne ting som gjør det, gjør det veldig usikker på liksom, ka som faktisk kan skje der ute da.

Ståle mener at alle kan ikke stoles på. Han måtte bevise sin uskyld og det skal gjøre også. Dette er et bilde av en virkelighet hvor en ikke automatisk kan gå god for de du ikke kjenner. Bilde av den ukjente som begår seksuelle overgrep mot barn viser hvor lite kunnskap som finnes om realiteten og omfanget av problematikken (Se Kap 1: *Nøkkeltall*).

Nakenhet på stellerrommet

Hva er det som gjør at stellerrommet skiller seg ut fra andre rom eller situasjoner i barnehagen? Erik mener det er det som foregår inne på stellerrommet som er av avgjørende betydning:

Erik: ...barn kan komme hjem å si atte 'han Erik han tok meg i tissen', for å si det sånn. Og da som foreldre så hadde jeg lurt selvfølgelig på hva det herre her var... da ser jeg jo det atte det faren for en beskyldning er mye større der da enn og sitta aleine på et rom for eksempel, for å si det sånn. (...) det er klart det er andre settinger i en barnehage hvor en er aleine med barn... en kan lese aleine på et

rom, sånne type ting. Det er ikke noe problem med egentlig.

Stellerrommet blir et rom som krever egne regler, mens andre rom ikke har samme ”beskyttelse” eller overvåkning. Stellerrommet blir ansett som det stedet der overgrep kan skje. Faren for beskyldning og misforståelse skjer lettere her (se også Kap 8.1). Hvorfor føler informantene at de må sørge for å være sett på stellerrommet, mens andre rom er fritatt mer fra regelen? Noen av informantene poengterer at synlighet og ikke å være alene med barn fint kan gjennomføres på andre rom hvor man for eksempel leser med barn.²⁵ Noe som kan tyde på at det er selvet rommet som avgjør om det er forbundet med risiko.

Svein: Ja i stelle... i stellesituasjonen siden da er jo barna nakne og holdt jeg på å si, mens man står jo der. Eh... altså det er det første jeg tenker på ellers er det jo sånn alt som har med når de er nakne egentlig.

Selve stellerrommet er et rom som alle andre rom, derfor må det nødvendigvis være det som foretas inne på det rommet, nemlig nakenhet som Svein sier. Altså, årsaken til at rommet er ansett som en større risiko er nakenhet eller mer presist nakne barn.

Ståle: Det er spesielt i de situasjonene med skifting på, skifting av bleier og sånne ting. Når det... har med nakenhet og sånne ting å gjøre så er det veldig ofte at, måtte lissom, særlig i de situasjonene der det va, gikk på det med åpenhet da.

Nakenhet og misforståelser

Thore Langfeldt (2000) mener menn er mer engstelig rundt nakne barn. Noe synligheten i stelleromssituasjonene kan se ut til å handle om. Unngå misforståelser rundt nakne barn. Bevisstheten om synlighet ser ut til å gjelde alle situasjonene der barn er nakne. Stellerrommet blir derfor utpekt naturlig, men når nakenhet skjer utenfor stellerrommet gjelder bevisstheten om misforståelser også her:

Nikolai: jeg velger... velger som oftest og ikke... eh... være med på en lek hvor barn velger å kle av seg (...) jeg tror jeg ikke kunne gått inn der og satt meg ned sammen med dem og spurt hva de holdt på med. Tanken ville jo da først gå til ”hva forteller de hjemme?”. For med engang en voksen kommer inn og anerkjenner og sier atte... undrer seg rundt det så kanskje det er det jeg kan fortelle om hjemme også. (...) Den tanken... tror jeg er spesifikt fordi jeg er mann at jeg tenker, jeg tror ikke så veldig mange damer der jeg jobber i hvert fall da

---

²⁵ Ståle forteller at han fint kunne være alene med barna under sovesituasjonen (se også Kap. 7.2).

ville ha tenkt sånn. Men som mann så føler jeg, jeg veit ikke jeg... føler meg liksom... i hvert fall sånn etter den saken føler seg litt mer sånn utsatt da.

Forholdsreglene og bevisstheten til Nikolai speiler hendelsen to år tidligere med de restriksjonene han har på seg selv. For Nikolai er menn stigmatisert og potensielt utsatt for overgrepssanklager i situasjoner som omhandler: nakne barn, alene med barn, stellesituasjonen eller situasjoner som kan misforstås av andre. Redselen for stigmatiseringen finner vi også hos Svein:

Svein: Man er jo redd for å bli sett på som det da selv om man ikke er det. Det kan jo hende at man, ja trekker seg unna, ikke gjør sånne skifte bleier fordi he: "å hun tror da at jeg alltid skifter bleier fordi jeg vil se barna nakne ikke sant", assa... Redd for å gjøre no gærent da som skal stille deg i et dårlig lys.

Svein og Nikolai ønsker ikke å komme i en situasjon hvor de kan risikere å bli stigmatisert. Derfor må man ta forholdsregler. Nakenheten er altså det som gjør stellerrommet til en arena hvor man tar forholdsregler. Dette kan være tilknyttet naturen av arbeidet, at dette er dritt-arbeid rett og slett, tørke bæsje. Det stinker og man må få bort alt fra kriker og kroker. Men allikevel er det tydelig slik informantene beskriver det at det er noe en har tenkt på som en tabuisert handling. Dette ubehaget forstår jeg som to ting i kulturen. Det ene er at for en mann å oppholde seg med nakne barn er knyttet til noe seksuelt. For det andre at en voksen mann skal være ytterst forsiktig med det samme. To tabuer på en gang. Det er ikke slik at de avstår fra å gjøre det, for de vet at dette tilhører jobben og må bare venne seg til det og gjøre det. De gjør det dermed til en praktisk situasjon, selv om kulturen leverer bilder som de også har - en voksen seksuell situasjon.

9.2 Synlighet (panoptikon)

Den andre forholdsregelen som også har gått igjen i de forrige kapitlene er behovet for å være synlig. Dette har selvfølgelig en sammenheng med nakenheten i stellerrommet, men har også en generell regel knyttet til seg.

Forholdsregelen synlighet ser jeg som et panoptikon. Måten jeg benytter meg av Foucault (1977) sitt panoptiske begrep er forskjellig fra hvordan det originalt var ment for å

overvåke kriminelle i fengselet. Bentham (1791) konstruerte det for de som allerede var definert som kriminelle og potensielt kunne begå vold mot tingene eller menneskene rundt seg. Likheten i denne sammenheng er overvåkningen og den normaliserende og pedagogiske effekten den har i barnehagen, som skal sørge for at du ikke skal gjøre noe kriminelt (utføre overgrep på barn). Du blir overvåket fordi du er en potensiell fare. Altså, du må overvåke mennene fordi de er potensielle overgripere. De er ikke dømt tidligere, men det er risikoen for at de er i stand til å utføre et overgrep som utløser et behov om overvåkning. Overvåkningen får en dobbel virkning, den sørger for å avdekke overgrep og den normaliserer oppførselen. Samtidig er det en absurd motsetning her, fordi det har å gjøre med omsorg i barnehagen. Informantene er ikke dømte fanger, men befinner seg i en av de ”mykeste” institusjonene. Hvor kontrasten til fengselets ”hardhet” blir en total motsetning.

”Jeg vil at det skal være veldig åpent da.”

Som jeg beskrev tidligere i kapittelet er synlighet viktig i stelleromsituasjonen. Denne bevisstheten kan også gjelde en mer generell synlighet som ikke omhandler nakenhet. Endre har denne arbeidsmåten helt indoktrinert i hverdagen:

Endre: jeg vil ikke gjør noe med noen... uansett hva det er så vil jeg ikke gjøre noe med noen aleine inne på rom som på en måte ikke er oversiktlig... og det kan være helt, som jeg sier å bytte bleier og gjøre en aktivitet som går på å lage påskekyllinger holdt jeg på og si. Altså... hvis du skjønner tegninga mi. Jeg vil at det skal være veldig åpent da.

For Endre er oversiktligheten viktig, synligheten er for han en generell retningslinje for all praksis i barnehagen. Panoptikonet blir den førende arbeidsmåte en ikke kan klare seg uten. Det er noe grunnleggende og urokkelig ved den. Denne måten å tenke på er også noe Sigurd deler. På spørsmål om hvordan Sigurd ville ha reagert om barn tok han på intime soner, utdyper han hvordan han ville ha forklart barna om egne private grenser. Han presiserer også at denne hypotetiske situasjonen ville ha vært annerledes enn en stelleromsituasjon fordi:

Sigurd: ...da trur jeg kanskje det blir helt annerledes enn den bleieskifts eller bleieskiftscenario da fordi atte da, da er du, du blir sett hele tiden så du kan jo ikke gjøre no galt (...) Du blir jo, assa alle ser jo, det er ingen ting som kan mistolkes eller fordi at ting blir jo sett. Det er jo... andre voksne ser deg, mange

andre barn som ser det...

Det er dette panoptikonet handler om. Er du sett av andre (også barn²⁶) kan du ikke gjøre noe galt og ingenting kan mistolkes (panoptikon; Foucault 1977). Synligheten dreier seg her om ikke å være alene slik Sigurd påpeker:

A: har du noen tanker om hvordan man skal unngå seksuelle overgrep i barnhagen

Sigurd: ... assa... er man to og to voksne sammen hele tiden så vil det mest sannsynlig ikke skje med mindre man er to voksne som på forhånd har planlagt atte... skal gjøre overgrep. Men... det vil jo være veldig... det vil nok være veldig prevantivt.

Systemet og tenkemåten er basert på en måte å bevise sin uskyld på. I utgangspunktet er du en potensiell overgriper om du ikke gjør deg synlig med disiplinering og selvovervåkning.

Nikolai sin fortelling

Som tidligere nevnt (se Kap. 7.1 og 8.1), har Nikolai opplevd en mer direkte mistenkeliggjøring på kroppen enn noen andre av informantene. Hendelsen skjedde to år tidligere, et halvt år etter at han var ferdig utdannet. Nikolai sin historie gir derfor en unik mulighet til å få innblikk i holdningene, tankene, følelsene og reaksjonsmønsteret til en mannlig førskolelærer. Han har opplevd noe mange av det mine informanter er bevisste på å unngå. Ut ifra det analytiske arbeidet fra datamaterialet omkring Nikolai, kom panoptikon til syne som en internalisert bevissthet. Derfor vil jeg benytte Nikolai sin historie til å belyse hvordan panoptikonet fungerer som en forholdsregel (sikkerhetsanordning) i barnehagen.

Historien til Nikolai handler om hans nære venn og kollega som ble anklaget for å ha misbrukt et barn i barnehagen. Det var foreldrene til barnet som etter samtale med barnet kom til barnehagen med beskyldningen om at kollegaen til Nikolai hadde lekt noe som barnet kalte "rompelek". Stedet dette hadde skjedd var et stellerom med fritt innsyn, som i seg selv gjorde beskyldningen usannsynlig:

---

²⁶ Nikolai hevder blant annet at han nylig hadde tatt med flere barn inn på et lukket rom og skiftet bleie. Men han presiserer at han trolig ikke hadde gjort dette med bare ett barn. Jones (2004) og Tobin (1997) hevder den trygge læreren kan være alene med mange barn i et lukket rom fordi dette er en del av den panoptiske sikkerheten hvor mange barn "ser" hva læreren foretar seg.

Nikolai: ...det badet har to dører hvor begge dørene har glass så det er praktisk talt umulig å gjøre noe inni der uten at det blir sett. Det kunne ikke stemme fordi assa eller det kunne jo stemme men lite sannsynlig at noe vil foregått på et rom hvor det er fire vinduer da. Og dette stilte jo foreldrene seg forundrene til da, men det var et annet bad da på andre sida av huset hvor døra ikke har glass hvor det er mulig å lukke døra og de sier at han har kanskje blanda. (...) Det var det første foreldrene sa at hvis det ikke er badet på X avdeling så er det vel badet på Y (avdeling) da for der er det ikke noe vindu på døra, at han bare hadde sagt feil. Det har jo ført til at man har hatt fokuset på det badet ... hvor man ikke kan se hva som foregår.

Foreldrene tvilte altså fordi rommet hadde fritt innsyn og rommet ble til et sted hvor overgrep ikke kunne skje. Derfor ble mistanken og forklaringen at barnet hadde blandet rommene, og mistanken ble på rommet uten innsyn. Altså det rommet som ikke hadde panoptiske egenskaper. På grunn av dette ”avvikende” rommet har målet vært å utbedre og gjøre det oversiktlig (panoptisk):

Nikolai: Vi har... som en mål på utrustningsplanen vår at det skal bli vindu på den badedøra også på andre sida av huset som gjør at man ”å ja det var det vi skulle ha gjort ja, tenke på det igjen”. Jeg er aldri på den... sjelden på den sida av huset og skifter bleier eller no sånt no som gjør at jeg lukker noe dør hvor barna kler av seg men jeg velger... velger som oftest og ikke... eh... være med på en lek hvor barn velger å kle av seg.

Barnehagen ble gjort oppmerksom på et avvik (rom) som kunne være et potensielt åsted for overgrep. Derfor ble det et mål å utbedre dette (skralleeffekt; Piper og Stronach 2008). I tillegg til målet om å utbedre har dette endret Nikolai. Han har tatt opp i seg forholdsregler som er knyttet til de spesifikke anklagene som ble fremlagt. Utformingen av selve rommet representerer derfor en utrygghet for Nikolai:

A: dere hadde som mål å sette inn vindu på den... Vil du si det er en slags forebyggelseaktikk for å unngå seksuelle overgrep?

Nikolai: Ja... både og... tanken med det er tror jeg først og fremst betrygge oss som jobber der på at det ikke vil mistenkeliggjøres på noe vis da. At det er en forebygging for oss og ikke... de få gangene jeg har vært inne der med et barn så har jeg syns det har vært ubehagelig at døra lukkes igjen. Man tørker bæsje og skifter bleier og er sammen med barn som er naken... det føles rart og døra er som oftest på gløtt liksom. Sjelden jeg går forbi der og den døra er lukket når det er noen der inne. Men om det er ment som et tiltak tror jeg... det er ikke ment som det. Det vil vel kanskje ha en slags sann prevantiv effekt hvis det skulle være no, fordi en sann situasjon hvis det skulle oppstå no så er... det den mest naturlige stedet at det oppstår kanskje, jeg vet ikke.

De to tabuene som ble beskrevet tidligere (se Kap. 9.1) gjør seg også gjeldende her i tillegg til ubehaget rommet medfører.

Den ”trygge-læreren”

Å gjøre rommet mer synlig blir sett på som et direkte tiltak som skulle hjelpe personalet fordi rommet i seg selv innehar en aktivitet som kan forbindes med et overgrep. Det er spesifikke tiltak som et vindu som skal hjelpe og trygge personalet, fordi rommet uten vindu sprer tvil. Tankegangen er: alle ser deg = du har tillit. Tillit i et panoptisk system vil, ifølge Jones (2004), vise hva det egentlige problemet er: en skal fjerne en hver tvil fordi det kan skje overgrep. Altså alle (menn) er potensielle overgripere (”generalisering av menn”). Jones (ibid) hevder at å operere med et panoptisk system betyr å være den ”trygge-læreren”. Den er ikke begrunnet med andre rasjonelle motiv enn hensynet til egen sikkerhet:

A: føler du at det er riktig at du ikke skal lukke den døra?

Nikolai: ...ikke tenkt så veldig mye gjennom det. For barnets del... så kunne det vært fint å lukka døra tenker jeg. Og kunne lukket den døra og stengt omverden ute når man har en til en kontakt med en voksen som stellebordsettingen er veldig positiv syns jeg da, spesielt med små barn som man får tid alene med hvor man får blikkontakt veldig naturlig og sånne ting... hvis man alltid har noen som flyr ut og inn der, lyder og ting så forstyrrer så... at folk er i vindu eller noe sånt no så... ja jeg kunne gjerne ha lukket døra for barnets skyld og for min skyld også for å ha en til en kontakt.

Nikolai reflekterer godt over gode grunner til å ha døra lukket, men har den åpen allikevel. Dette var noe jeg ønsket å komme til bunns i og spurte mer utfyllende. Da kom den egentlige grunnen til at Nikolai føler han må ha døren åpen. Den er begrunnet med redsel for mistenkeliggjøring:

A: Hvorfor er ikke det nok til å lukke døra holdt jeg på å si. Det høres jo veldig fornuftig ut...

Nikolai: Ja, ja ja... det føles fornuftig... det føles... nei det er vel redselen for å bli mistenkeliggjort da. Redselen for at jeg akkurat i den settingen som denne her historien skjedde i... akkurat bak denne døra her vet ingen hva som skjer annet en de som er her inne (...) Men jeg tror kanskje at før den saken her at jeg hadde lukket døra, fint lukket døra i større grad.

Her er det en direkte årsak-virkning-hendelse til Nikolai sine forholdsregler. Han tar forholdsregler for å unngå mistenkeliggjøring. Nikolai har ikke stilt seg kritisk til det fordi han kjenner et ubehag med å være alene med barn eller å ha døren lukket. Derfor er synligheten utelukkende positiv (rasjonelt begrunnet). Å arbeide uten dette vil gjøre at han føler seg mistenkeliggjort.

Panoptikonets paradoks

Sumsion (1996:378) fant i sin undersøkelse at arbeidsrutinene i barnehagen var lagt opp slik at menn ble skånet fra mistenkeliggjøringen. Store deler av teorien rundt ”no-touch” pedagogikken fra Anglo-landene anbefaler et sikkert og trygt miljø for både å fjerne overgrep mot barn og sikre en trygg tilværelse for læreren. Dette blir ansett som positivt av og for læreren (se Skelton 1994; Sumsion 1999:465). En kan hevde ut ifra Nikolai sin erfaring at synligheten er utelukkende positiv og trygger hans hverdag. Rommet der barnet sa overgrepet hadde skjedd ble ansett som et rom det ikke var sannsynlig at noe slikt kunne foregå. Rommet gir trygghet. At det ble tolket ditt hen at barnet hadde blandet rommene er ikke poenget. Det kan bare videre bekrefte at også det andre rommet burde ha samme vilkår som rommet der overgrepet var utenkelig. Altså kan en eliminere all tvil og gjøre de ansatte trygge ved å gjøre barnehagen panoptisk. Hvorfor er dette problematisk når det fjerner mistenkeliggjøring? Hovedargumentet mot synligheten er paradokset det skaper, som sitat fra Svein så elegant illustrerer.

Svein: fra den ene siden skal man overvåke alt, assa det ville kanskje vært eh... den beste måten for å forhindre det da at man faktisk alltid ble filmet for da blir du jo caught red handed (tatt på fersken, klare bevis) hvis du gjør no, men samtidig hvis jeg blir overvåket hele tiden så ville jeg jo også følt at ”faen hvorfor driver de og følger med på alt jeg driver med”, da ville jeg ha følt meg mistenkeliggjort med engang. Men man kan liksom ikke, ja sette opp kamera overalt og hele tiden stå og følge med når noen skifter. Man kan ikke drive og overvåke hverandre heller.

Jones (2004) hevder at når synlighet er ansett som en nødvendighet for å forsikre seg mot mistenkeliggjøring vokser paradokset frem når de samtidig blir mistenkeliggjort fordi de trenger å være synlig. Det er spenningen mellom lærernes uskyldighet (her foregår det ikke noe) og deres krav om overvåkning (se! Her foregår det ikke noe) som skaper det paradokset Alison Jones (2004) beskriver. Behovet for alltid å være på den

sikre siden er en antagelse av at de ansatte allerede er potensielle overgripere. Lærernes rykte blir allerede mistenkeliggjort ved at de nettopp ”trenger” å bli observert. For å kreve synlighet er å innrømme at lærerne allerede trenger å bli sett fordi noe kan komme til å skje. Jones hevder at krav om overvåkning stempler lærerne som potensielle forbrytere. Dette er med på å opprettholde og skape en sosial angst i samfunnet. (ibid).

9.3 Fire systematiske forholdsregler

Til nå har forholdsreglene blitt definert som personlige restriksjoner en setter på seg selv for å unngå mistenkeliggjøring. Den siste forholdsregelen derimot har en mer systempreget form. De består av et sett av systematiserte og organiserte grep som er implementert i barnehagen. I dette avsnittet skal jeg se på disse:

1. ”MENNESKEKJENNERKUNNSKAP”

Den første vil jeg definere som en type ”menneskekjennerkunnskap”. Den inngår i barnehagen som en del av lærerens opparbeidelse av profesjonalitet. Også her ligger det en forskjell basert på erfaring.

Studentene vil ha kunnskap

Studentene snakker om en enighet som burde oppnås innad i personalgruppa som en forsikring på at overgrep ikke kan skje. Dette kan skje ved at personalet blir enige om å dra i en felles retning.

Ståle: at alle på en måte er enige om ein løsnung for barnehagen her da... ja også at dem veit at på en måte 'ok sånn oppfører vi oss ovenfor hverandre i de situasjonene for og ikkje virke mistenklig da'

Ståle beskriver en felles arbeidsmåte som fungerer i henhold til den normaliserende sanksjon (Foucault 1977). Ideen er at alle oppfører seg likt og ulikhet blir oppdaget (avvik) og sanksjonert umiddelbart. Dette er med på å skape trygghet for Ståle, noe Svein også ønsker seg med klare retningslinjer:

Svein: hvis man har et felles, hvis alle de voksne trekker i samme retning da... hvis man har en klar måte å arbeide på da, så... folk kjenner hverandre og folk stoler

på hverandre så tror jeg det er... eh... bra for å forebygge det... jeg tror bare en må ha klare arbeidsrutiner, ha snakket om det på forhånd om hva man gjør hvis man kommer i en sånn situasjon eller ser no... ser noe som man vil reagere på.

Studentene vil altså ha et felles grunnlag som jeg vil se som en forholdsregel. De inngår i et medlemskap av fellesskapet og dermed eliminerer de å være den stigmatiserte mannen (Goffman 1963). De går ikke inn på spesifikke krav, men etterspørselen er der.

Nyutdannede kritiserer og vil ha kunnskap

De nyutdannede derimot har mer konkret krav. De ønsker seg en kunnskap for å kunne avdekke overgrepene. De vil lære seg hva man skal se etter for å forebygge seksuelle overgrep i barnehagen. Nils synes dette er viktig, men er kritisk til om det lar seg gjøre:

Nils: ...og det kanskje å lære seg etter hva en skal se etter da lissom, men det tror jeg, det tror jeg er så vanskelig. Det tror jeg er vanskelig og, både oppdage og... og i det hele tatt skape seg en mistanke, da tror jeg det skal gå ganske langt bare for og gjøre det lissom. For å si fra til noen at du tenker det om andre tror jeg er, det tror jeg er veldig... veldig tabu lissom

Nikolai tror også seksuelle overgrep kan stanses ved at man vet hvem som gjør det og hvordan det oppstår:

Nikolai: ...i hvert fall vet ikke jeg det, hva er det som gjør at det... foregår seksuelle overgrep da. Det... er det sikkert masse forskning på det som jeg ikke har peiling på i det hele tatt men som... sannsynligvis er det eneste stedet man kan forebygge da. Hvordan oppstår det? Hvorfor oppstår det? Hvem gjør det og... at nærmere forskning på det. At folk blir møtt tidlig der det er...

Noah mener en slik kunnskap burde læres under utdanningen og at ansatte i barnehagen burde kurses i dette for å kunne hindre overgrep:

Noah: ...jeg kan se for meg at de kanskje har noen typer leker som er litt mere... som ikke er så vanlige for andre voksne å ha. Assa jeg vet ikke jo ikke helt for nå føler jeg ikke at jeg har sett det her, at jeg har møtt noen andre som... sånne folk noen gang... så jeg er jo ikke helt sikker på hvordan atferd jeg skal se etter og det er ikke noe som ligger veldig langt foran i hjernen min når jeg tenker det er... Men jeg tror nok absolutt at det kan... på høgskolen eller at barnehagen selv kan ta initiativ til å kurses liksom i hva som er risikoatferd og hvordan type mennesker kanskje som holder på. Det tror jeg nok de kunne vært flinkere på (...) hva som er risikoatferd for voksne... det finns vel en eller annen sånn... mal på hvordan type mennesker som gjør... hva man kan se etter hvis man gjør sånn og sånn i

kombinasjon med det og det så bør man... da bør man tenke litt på det her kan det hende at er en... jeg tenker uten at jeg vet så mye så tenker jeg at det finns helt sikkert det. Sånn personlighetstyper eller sånne modeller som de jobber etter. Fordi de har sikkert intervjuet veldig mange overgripere.

Det er interessant at studentenes ønske blir til et krav fra de nyutdannede. De felles retningslinjer og kunnskap handler om å vite hva slags oppførsel seksualforbrytere har. Slik kan en avdekke og stoppe det (skralleeffekt; Piper og Stronach 2008). Det de etterspør er en standardisert oppførsel som skal gjelde ansatte i barnehagen når det kommer til nærhet. Distansering fra den stigmatiserte overgriperen har blitt enda større for de nyutdannende; ”vi er med på å avdekke overgripere”, altså vi er ikke overgripere.

Erfarne har kunnskap

De erfarne snakker også om en felles retning i personalgruppa. Forskjellen er at de er bevisste på hvordan de får frem denne retningen. De møter etterspørselen fra studentene og de nyutdannede ved å hevde at de har kunnskapen for å avdekke overgripere. Her er det to av de erfarne som skiller seg markant ut ved at de snakker om en type magefølelse de bruker. De definerer det ikke som et verktøy for å se etter noe mistenkelig. Det er heller ikke noe en har i bakhodet, da blir det hysteri og overfokusering. Det snakkes om en magefølelse eller en slags taus kunnskap for å vurdere de ansatte:

Endre: så får en jo på en måte også en føling etter hvert på hvem en ansetter i forhold til hva som er trygt og hvilket nivå vi på en måte ligger på når vi skal snakke om ting som blir på et voksent plan. Når en på en måte opplever at en har den type ansatte så... er nødvendigheten for å snakke om det ikke så stor på en måte. Altså den er nødvendig å snakke om det, men en trenger ikke å gjøre det så fryktlig ofte.

Dette er en kunnskap som kommer med erfaring:

Endre: Jeg er vel lært meg veldig godt opp til og... se når noe ikke stemmer... jeg kjenner disse forskjellige mennesketypene... Og ved og på en måte kunne lese mennesker så mener jeg... jeg tenker atte min... kall det trygghet da eller... for å kunne se ting på en måte gjør at jeg, jeg trenger ikke å holde det varmt hele tiden for at jeg ser når... noe ikke er riktig... og hva som er farlig og hva som er ufarlig, det får du på en måte en erfaring på ikke sant.

Dette er noe jeg vil beskrive som en profesjonalitet med normative retningslinjer (Foucault 1977 og Goffman 1963) slik Endre viser til med sin erfaring. Det gjør han

kvalifisert til å se an om personer sammen med barn har feil intensjoner. Samme kunnskap mener også Espen at han har:

Espen: nå har man jo politiattest da, alle må vise politiattest når de begynner i jobb. (...) Poliattiattest tror ikke jeg er god nok forsikring, for det kan hende at noen barn påvirker nyansatt på en annen måte en det vedkommende kanskje har trodd. Det er ikke alle som ser det sjøl heller, at de er tiltrukket av barn Ikke alle som er klar over det selv. Jeg har kjent en pedofil engang i tiden jeg og han var ikke klar over det selv... han dreide det ditt hen at barn trenger kjærlighet. Så det er mange måter å fortrenge det på. Mange unnskyldninger, til slutt så tror man på det selv. (...) Man ser jo vedkommende i situasjoner med barn og hvis det er, hvis det er episoder hvor man har mistanke om at her har vedkommende gått for langt så melder man jo ifra. Man skal ikke ha det i bakhodet for da man inne på det med hysteriet igjen... Men, og hvis man ser en episode så melder man i fra. Men man går ikke inn for å... inn for å lete etter tegn på at vedkommende er tiltrukket av barn. Da har man gått litt for langt. Jeg mener at man skal være såpass erfaren og profesjonell at ser man episoder så skal man, da veit man at her det noe muffens.

De erfarne lærerne hevder å ha hva jeg har kalt en ”menneskekjennerkunnskap”. Det vil langt på vei videreføre Jones (2004) definisjon av den ”trygge-læreren”. Den vil avdekke mennesketyper med feil intensjoner, en væremåte som er mistenkelig eller personer som ikke er klar over at de har feil intensjoner i samvær med barn. Deres ferdigheter er en ekstra sikkerhet som handler om en opparbeidet profesjonalitet de har inntatt. Profesjonaliteten er den overordnede føring som distanserer de erfarne fra å være stigmatisert som overgriper.

Menneskekjennere

Ferdighetene og forståelsen av mennesketyper er en dyktighet bare de erfarne hevder å ha ervervet. De nyutdannede kritiserer utdanningssystemet for å ikke ha tilført dem en slik ”menneskekjennerkunnskap”. Studentene antar å tilegne seg det med erfaring. Likheten er at de vet at de ikke vet. Noe som utgjør en tydelig forskjell når de erfarne hevder å besitte kunnskapen. I følge Foucault (1980) vil dette danne et maktforhold med de som vet (erfarne) og de som ikke vet (studenter og nyutdannede). Dette er noe informantenes mange fortellinger fra deres første møte med barnehagen viser tydelig (se Kap 7.1).

Kunnskapen som de erfarne har opparbeidet seg (profesjonaliteten) forsikrer at de ansatte kan stoles på. Retningslinjene, føringene eller reglene fellesskapet følger er makthavernes

kunnskap. Kunnskapen avdekker avvikene, som de unge ”snålingene” (se Kap 8.2). Det er en total distansering fra stigmaet ”overgriper”. En danner en tankemåte om at ”vi” er de trygge og ”dem” er de farlige (jf Cohen 1972). De ansatte blir ansett som trygge (”vi”) når de tar opp i seg de felles retningslinjene (profesjonell), som i Svein sitt tilfelle hvor han blir bedt om å ha døren åpen til stellerrommet

A: har du tatt med deg den praksis med åpen dør videre?

Svein: Ja, altså det er noe jeg ble litt mer obs på sånn, sånne ting da etter at jeg fikk den beskjeden.

Svein tilpasset seg retningslinjene og ble den ”riktige” type ansatt som tar forholdsregler. Dette henger sammen med den normaliserende sanksjon (Foucault 1977). Å vite hva slags oppførsel som er forbundet med en overgriper betyr også å ha kunnskap om hva slags oppførsel som ikke er forbundet med en overgriper. Hvis en har en annen oppførsel en normalen er dette gjenstand for mistenkeliggjøring. Dette handler om å ta opp i seg en profesjonalitet i jobben hvor en tar sikkerhet på alvor (Jones 2004, Tobin 1997). Profesjonaliteten blir også å kunne avdekke overgripere. Samtidig er det paradoksalt når en vet at de som er eksperter på overgrepssatferd strides om hva som forårsaker overgrep og hva slags type mennesker som er overgripere (Holtmon Resaland 2008).

Ytterligere stigmatisering

Informantenes distansering fra stigmaet på bakgrunnen av forholdsregler er et tankekors. Er det ikke slik den Anglo-baserte ”no-touch” pedagogikken fungerer? Hvor det foreligger klare retningslinjer for oppførsel som skal sørge for at barn ikke blir utsatt for overgrep, og at de ansatte skal sikres mot mistenkeliggjøring for overgrep. Noah som er den eneste av informantene som ikke tar forholdsregler begrunner det slik:

Noah: ...jeg har ikke lyst til å stemple menn som overgripere, potensielle overgripere bare fordi de har det kjønnnet. Så jeg er ikke noe interessert i å ta masse forholdsregler i forhold til det der der. Assa det er ikke... det vil bare skyte meg i foten syns jeg som mann i barnehage og aldri fremtidige menn og de må drive og forholde seg til den tingen der.

Noah sin påstand er i tråd med mye av kritikken som har kommet mot at forholdsregler skal være betryggende. Tobin (1997) har vist at slike regler fører til mer rom for

misforståelser og til mer stigmatisering. Dette vil utelukke personer med en alternativ omsorgsrolle (slik ”snålingene” ble fjernet).

2. ÅPENHET

Den andre systematiske forholdsregelen jeg vil beskrive er åpenhet som blir ansett som et viktig unngåelsestiltak for å unngå overgrep. Spesielt de erfarne vektlegger dette og ser en åpenhet i personalgruppe som kanskje den viktigste unngåelsesfaktoren for overgrep.

Endre: det er en form for åpenhet og tørre på en måte å sette ord på noe som eventuelt... eh, eller ta det fram igjen for diskusjon. Og det er nok en styrke som gjør at en tenker, ikke tenker på det som noen trussel eller noe sikkerhetsrisiko på en måte (...) det er en åpenhet da som gjør at... ikke trenger å ta opp det skyldspørsmålet overhodet... jeg føler at jeg egentlig er lenge før det spørsmålet egentlig dukker opp eller problemstillingen. Jeg føler vel at du skal bevisse din uskyld så må du på en måte ha være en mistanke... Vi er ikke redd for å snakke om det, samtidig som vi har et miljø og en åpenhet som gjør at vi ikke har no behov for å drive og på en måte... tillegge den biten så særlig stor risiko...

Åpenheten (synligheten) som beskrives er en måte å unngå mistenkeliggjøringen på. Retorikken er klar; åpenheten sørger for at ingen har noe å skjule – ingen mistenkeliggjøres (jf panoptikonet; Foucault 1977). Forutsetningen for dette er i midlertidig ikke uttalt, nemlig at alle må ta forholdsreglen synlighet og alle må være normalisert. Når alle følger samme arbeidsmetode er ingen mistenkelige (som felles retningslinjer). Dette er noe Endre har innført i barnehagen som detaljerte sikkerhetstiltak som skal gjelde for alle ansatte

Endre: mye av disse tiltaka som gjør automatisk at du kanskje blir skjerma, de er jo inne som sikkerhetstiltak allerede på et vis som gjelder alle. Så jeg har noen sikkerhetstiltak i barnhagen her som på en måte tilsier at det er... du får ikke lov til å dra aleine med et barn langt over gjerde på en måte. Eh... du får ikke lov til, altså da skal det være to. Det er aldri, det er aldri en i barnhagen her som åpner om morran, det er alltid to. Eh, og det er alltid to som er igjen.

Systemet er basert nettopp på den normaliserende sanksjonen med regler som sørger for at avvik blir rettet opp. De ansatte ser det ikke som noe annet valg enn å følge reglene og tilpasse seg disse. Det er en systemanordning som tenker innefor risikoens termer, basert på en andrehånds ikke-informasjon (Beck 1992). De ansatte blir risiko-bevisste gjennom reglene. Risikosituasjonene som kan oppstå er allerede tatt høyde for, det eneste den

ansatte trenger å gjøre er å følge reglene om åpenhet og unngå sanksjonering. Ut ifra Jones (2004) argumentasjon vil slike sikkerhetstiltak (forholdsregler) sørge for to ting. For det første at de ansatte tar opp i seg en risikobevissthet (jf Beck 1992), og for det andre vil de fungere som normative tekster (Foucault 1977 og Goffman 1963). Det vil skape den ”trygge-læreren” (Jones 2004) som inngår som en del av den profesjonelle orienterte risiko-bevisste læreren.

3. VANDELSATTEST – ”den er ikke hundre prosent”

Den tredje systematiske forholdsregelen er den mest åpenbare. Samtlige informanter støtter utelukkende politiattesten som kreves for å arbeide i barnehagen. Samtidig ser de på den som ufullstendig og ikke en fullverdig indikator fordi den bare avdekker dømte forhold (se også Kap 9.3: *Espen*). Dette bruker Sigurd for å forsvare forholdsregelen de mannlige ansatte hadde på en sommerleir om og ikke være alene med jenter:

Sigurd: det eneste du trenger er å skrive en søknad og ha plettfri vandel på en måte, det er da i forhold til da barn... du kjenner jo ikke noen av de du ansetter på en måte

Sigurd hevder vandelsattesten ikke var et godt nok grunnlag for å kjenne (stole på) de ansatte. Dette er også en oppfatning som støttes av informanter fra samtlige grupper. Politiattesten blir oppfattet som en ufullstendig forsikring som bare dekker de verste:

Sigurd: du har jo disse vandelsattestene som skal leveres, det er jo en viktig bit... det er jo med på å sile ut hvertfall det verste da.

Også Endre har en slik innstilling:

Endre: selv om de på en måte har en politiattest så er det ikke dermed sagt at de er trygge, altså politiattesten i dag er jo ikke, den er ikke hundre prosent, det betyr jo bare at de på en måte ikke har vært dømt for noe.

Endre opererer med en høy sikkerhetsmargin, og en kan spørre seg om innstillingen hundre prosent sikker alltid vil kreve å ha håndfaste bevis sånn forholdsreglen forutsetter. Dette er en kontrast til de mer tradisjonelle tillitssystemene som å gi folk tillit og ansvar (Giddens 1991). Nettopp oppløsningen av det tradisjonelle tillitssystemet hevder Scott (2003) førte til mer usikkerhet og mistillit hvor en mistet tilliten til autoriteter som skapte sannheten, nå er alle mistenkt. Vandelsattesten er et minstekrav blant informantene. Den

er altså ikke et godt nok bevis for å vite at de ansatte kan stoles på (ikke er potensielle overgripere). En slik holdning kan kanskje forklare hvorfor informantene tar forholdsregler, da de må bevise at de ikke er det.

”Jeg er litt fan av litt sånn strengere skikker”

Derfor vil samtlige av informantene ha strengere krav, øke sikkerheten og vanskeliggjøre muligheten for at overgrep mot barn i barnehage kan skje.

Ståle: ...jeg er litt fan av litt sånn strengere skikker, sånne vurderinger får å få lov til å jobbe i barnhage. Som ikkje berre går på seksuelle overgrep men som er lissom utvida... i forhold til litt andre kriminelle ting og.

Spesielt er det et fokus på at nyansatte og vikarer som kommer inn i barnehagen tilhører en risikogruppe.

Noah: Det tar litt tid og få den vandelsattesten for det første så mange vikarer som kommer innom leverer jo aldri vandelsattest og det syns jeg er litt sløvt fordi jeg kan tenke meg hvis det finns... de folka som holder på med overgrep og sånn de er sikkert gjerne ofte vikarer som er innom en kort tid og... også ut igjen. Så det burde vært lettere syns jeg og få... politiet burde gjort det mindre tungvint å få en sånn... attest.

Noah har erfart og sett muligheten for hvordan potensielle overgripere kan utnytte en treghet i systemet. Dette forteller også Ståle som også kjente et sterkt ubehag knyttet til å ikke ha vandelsattest:

Ståle: ... så da jobba jeg i barnhage tre fire uker uten attest sånn fra politiet. Og det følte e var litt ubehagelig faktisk, det er liksom ”ok nå har ikkje jeg noe sånt på papiret at jeg aldri har gjort no”, jeg kunne ha vært ken som helst som kom inn barnhagen her og bare jobba i fire uker også stakk av igjen lissom. Der følte jeg meg veldig ubehagelig, at jeg på en måte ikkje hadde no sånn fast lissom liggende på at jeg ikkje, ikkje har gjort no noen gang.

Det har fått Ståle til å bli oppmerksom på et forhold der overgripere kan operere.

Ståle: jeg vet at e og ville blitt mistenkelig hvis det kom en... ja begynte å jobbe i barnhage uten politiattest. For jeg veit at jeg ville blitt litt sånn ekstra påpasslig hvis jeg hadde en ansatt som ikkje hadde innlevert politiattest da og da ville jeg nok ha følgt litt ekstra med.

Bevisstheten om potensiell risiko er så internalisert at individene har tatt opp i seg et ansvar hvor de forsøker å avdekke potensielle avvik (skralleeffekt; Piper og Stronach 2008).

4. BARNEHAGENETTVERKET

Den siste systematiske forholdsregelen utvider panoptikonet i barnehagen til å gjelde noe som ligner et sikkerhetsnettverk. Dette fungerer som et hinder mot uønskede personer:

Endre: jeg tror vel det atte hvis du som mann i dag er mye mere utsatt enn ei dame og jeg trur gutta er såpass få atte har du vært et par steder... så går jungeltelegrafene ikke sant. Hvis det plutselig har vært en liten sak eller jeg tror ikke, jeg vet. Men, det er fordi atte du har kollegaer som på en måte gjerne vil at du skal ha skikkelige folk hos deg når du først på en måte ansetter.

A: Du sier du vet. Er det noe episoder eller?

Endre: Nei... i enten en referanseøyemed eller, eller at jeg har selvfølgelig som daglig leder så har jeg på en måte en form for gruppe rundt meg som er lojale kollegaer av X, altså daglig ledere i andre barnhager. Og som vi samarbeider tett med hverandre i form av... utleverer ikke alle yrkeshemmlighetene selvfølgelig, men... når det gjelder dette med folk så er vi, ganske ærlige. Enten så får du tilbakemelding på at dette bør du sjekke ut eller 'jeg vet atte'. Det har vært veldig få ganger... jeg har vært borti en eneste gang hvor det var snakk om atte jeg tror atte akkurat i forhold til den vedkommende så... har det foreliggi en undersøkelse. Altså, politiet har gjort en etterforskning. Det har jeg vært borti en eneste gang og det er sikkert normalt i forhold til gjennomsnittet. Men, jeg har ansatt folk i elleve år og da snakker du om fryktlig mange mennesker som en har vært innom.

A: Var det en som skulle jobbe...

Endre: Det var en som hadde søkt. En som søkte som, som på en måte ikke ble kalt inn på intervju heller. Jeg synes det var litt for voldsom sak så jeg lot det være, rett og slett.

A: Hadde han søkt hit eller hadde han søkt andre steder?

Endre: Nei, han søkte hit. Så det er jeg som har undersøkt'n.

Endre er tydelig på at gruppen ikke eksisterer kun for å avdekke potensielle overgripere eller personer med en tvilsom fortid. Den er mer som en hjelp til alle aspekter som har med barnehagens virksomhet å gjøre. Uansett formålet bak gruppen så er realiteten at den har fungert som en sikkerhetsventil når det kom til nyansettelser og den kan gjøre det igjen. Jeg vil definere gruppen som et nettverk fordi ideen synes å være at medlemmene i gruppen har kontakter utover hverandre hvor ikke alle kjenner hverandre. Anslaget av hvor stort et slikt nettverk er og om det finnes flere nettverk som knytter seg sammen til et stort vites ikke for sikkert. Barnehagemiljøet er lite (som Endre sier) og finnes det et

slikt nettverk så vanskeliggjør det ytterligere å komme inn i en barnehage om du har vært involvert i en sak. (se Kap. 8) Med andre ord så kommer ikke tvilen tiltalte til gode og det viser hvor utsatt og sårbar en er hvis en blir anklaget for overgrep. I historien til Endre så forligger det også en tvil om rettferdigheten og sannheten virkelig har kommet frem i politisaken. Altså en tvil til politiattesten. Barnehagens nettverk er også noe Noah er inne på. Han hevder aldri å ha fått jobb i en barnehage uten å kjenne noen personer innenfor.

Noah: Det er en annen ting assa... jeg har aldri så og si fått en jobb i noe barnehage eller omsorgsyрке noen gang uten og hatt en fot innafor i form av at jeg kjenner en eller har blitt kjent med en eller annen en annen i systemet som kan tipse meg inn. Det er veldig vrient å få seg jobb hvis ikke du kjenner en eller annen person... den som kjenner noen blir alltid valgt først uavhengig av kvalifikasjoner... og det snakkes det ingenting om. Folk tenker vel at det er tryggere da når de kjenner en eller annen selv om det er jo ikke no garanti det.

Endre og Noah sine beskrivelser kan minne om skillet mellom det Cohen (1972) hevder kommer av moralsk panikk; ”vi” og ”dem”, der ”vi” er de noen kjenner (har tillitt) ”dem” er alle andre (har ikke tillitt).

Oppsummering av 9.3

Å være profesjonell betyr reflektert og bevisst alle aspekter ved egen tilværelse. De har ikke råd til noe annet. Den profesjonelle har kunnskap om karakteristikkene overgripere har. De erfarnes ”menneskekjennerkunnskap” avdekker potensielle ”ukjente” overgripere. Studentene og de nyutdannede ønsker klare føringer for atferd. Slik vil en unngå mistenkeligjøringen en ”ukjent” praksis vil ha. Barnehagens sikkerhetsnettverk, slik Endre og Noah beskrev, er en forsikring om å utelukke den ”ukjente”? Alt i alt handler dette egentlig om å ta forholdsregler slik at den stigmatiserte (ukjente) mannen ikke skal kunne begå overgrep i barnehagen. Når en ikke er inneforstått med barnehagens rutiner og regler betyr det å være stigmatisert som ukjent (ikke tillit). Den ukjente hviler på et dikotomisk forhold der kjent inneholder tillit. Et forhold som kan minne om fremmedfrykt. Ved å internalisere forholdsregler og tilpasse seg vil en ta opp i seg et ”kjent” (tillit) stempel (Becker 1963 og Goffman 1963). Er nettverket og ”menneskekjennerkunnskapen” en del av barnehagens indre justis? Både Endre og Noah sine utsagn vitner om at barnehagens ”seende øye” (panoptikon; Foucault 1977) . Det ser

utover barnehagens areal for å forsikre seg om at personer som antas å ha feil intensjoner for å arbeide i barnehage lettere blir oppdaget. Jo flere medlemmer jo bedre.

Disse systematiske forholdsreglene finner man igjen i en veileder om hvordan man skal gå frem om man mistenker en ansatt i en barnehage for seksuelle overgrep. De anbefaler en rekke forebygningstiltak som ligner de systematiske forholdsreglene jeg har beskrevet. Hovedbudskapet er å organisere og drive virksomheten slik at en minsker risikoen for at barn kan bli utsatt for seksuelle overgrep. Men de foreslår også konkrete ting som å ha enighet om hvor de felles grensene går (Felles retningslinjer) for fysisk kontakt, uakseptabel oppførsel og overgrepssadferd. Samt å ta opp overgrepssproblematikk i intervjusituasjonen for å tydeliggjøre den jobbsøkendes bevissthet og holdning til tema (menneskekjennerkunnskap) (se Utdannings- og forskningsdepartementet, Barne- og familiedepartementet 2002:20-21: *Mistanke om ansattes seksuelle overgrep mot barn*).²⁷

9.4 Den normaliserende sanksjon

Den generelle røde tråden som synes å ligge til grunne for alle de tre forholdsreglene er en ide om en norm. En måte å være sammen med barn på som er akseptabel og en som er sett på som mistenkelig. Et viktig poeng i Foucaults (1977) idé om normalisering, er hvordan mennesker underkaster seg regler. Ved å motsette seg dem, kan det føre til tvang og stigmatisering. Følgelig har man to valg, underkastelse eller tvang. Dette vil jeg illustrere med bevisstgjøringen Ståle og Svein opplevde som tidligere beskrevet i kap.

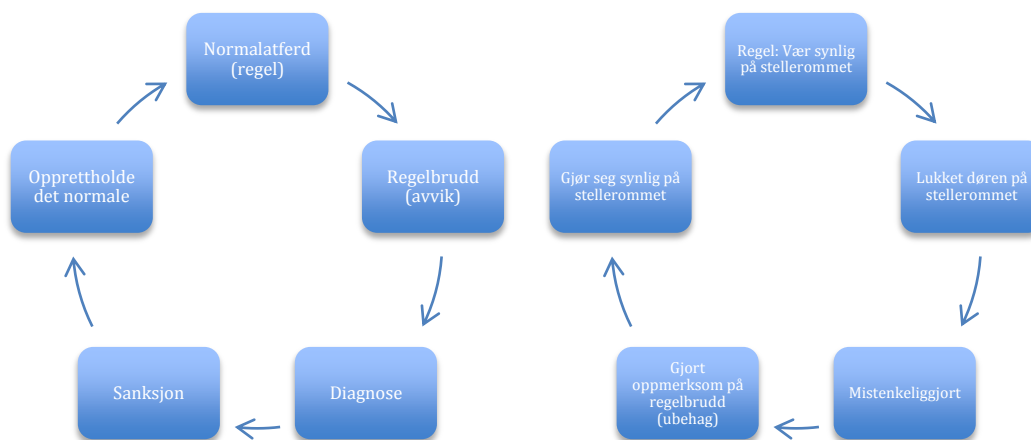
7.1. Ståle er et eksempel på underkastelse og Svein på tvang. Foucault sier at underkastelsen utøves av makten ved at det skapes en definisjon av det normale. De som avviker fra denne blir sett på i et negativt lys. Ståle oppfattet ”det normale” og internaliserte forholdsregler om synlighet og ”ikke være alene med barn” for å unngå å bli sett på som unormal og bli stigmatisert. Han unngikk dermed den normaliserende sanksjonen. Ståle oppfattet stigmatiseringen som en konsekvens av å ikke følge reglene, derfor tilpasset han seg. Han ”så” den normaliserende sanksjonen og unngikk den ved å

---

²⁷ http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/dok/veiledninger_brosjyrer/2002/mistanke-om-ansattes-seksuelle-overgrep-.html?id=275370.
Nedlastet 28.04.2010

ikke bryte noen regler. For Svein (se figur 9.1) derimot ble tvang en nødvendighet. Når han lukket døren til stellerrommet ble dette til et regelbrudd (avvik). Barnehagen hadde innført regler etter at det hadde skjedd et mulig overgrep der før. Svein ble ansett som en fare og mistenkeliggjort (diagnose) og ble bedt om å holde døren oppe (sanksjon). Svein kjente et ubehag og en følelse av å bli beskyldt for noe. Ved å bli gjort oppmerksom på regelbruddet tok han opp normalatferd ”synlighet på stellerrommet” (oppretholde det normale). Han ønsket ikke å bli sanksjonert igjen får å unngå det ubehag sanksjoneringen medførte. Ståle sto på utsiden av den normaliserende sanksjon. Han så konsekvensene og tilpasset seg. Svein havnet på innsiden og ble tvunget gjennom den normaliserende sanksjonen (figur 9.1; ”sirkelen”). Begge to rettet seg etter retningslinjene og internaliserte dem. De begynte å overvåke seg selv og opprettholdt dermed det normale i form av regelen. Denne prosessen kaller Foucault normalisering (ibid 1977).

Figur 9.1: Normalisering (tvang) av Svein:

Figur 9.1 (høyre) tar utgangspunkt i figur 5.1 (venstre) og viser hvordan Svein ble tvunget til å ta forholdsregler på stellerrommet (se også Kap. 7.1).

Internalisert

Både Ståle og Svein internaliserte de reglene de møtte for å beskytte seg fra mistanken (stigmatiseringen; Goffman 1963). Det gjelder også de fleste andre informanter. For noen av informantene kan det se ut som om forholdsreglene har blitt en rutine:

*A: Du sier at du har døra oppe og du vil ha folk skal se deg, ikke hele tiden men...
Erik: Det var nok mere bevisst handling før, nå har det blitt en mere rutine.*

For andre er det noe en ikke tenker på hele tiden, men som allikevel er der:

Sigurd: Assa jeg, jeg kan ikke akkurat si at jeg går rundt og er redd hver dag for å bli mistenkt for at jeg er en overgriper når jeg jobber i barnhage... Da hadde jeg ikke eh... ville jobbe i barnhage tror jeg. Eh... men det er klart atting kan jo misforstås.

Noe som kan begrunnes i tematikkens tyngde slik Nikolai hevder:

Nikolai: jeg vet ikke om det er en slags overlevelsesmekanisme... det var så sterkt at man ikke kunne gå rundt og tenke på den

Nikolai tegner bildet av en problematikk som har et så alvorlig og konsekvensfylt utfall at den vil tyngde tilværelsen i en så signifikant grad at den ikke er til å leve med. Det forsterker inntrykket av mistenkeliggjøring som stigmatisert. Det kan forklare hvorfor en tar forholdsregler, for å slippe tyngden mistenkeliggjøring medfører. Synspunktet deles av Endre som hevder det er noe en har tenkt mye på før. Det gjør at en tenker lite på det i dag:

Endre: det er klart at det første året der så møter du jo... tanken... ikke sant, det er klart du gjør det. Og det forma meg vel kanskje... altså jeg trur det at i dag så tenker jeg veldig lite på det fordi at jeg kanskje på en måte tenkte mye på det da, ikke sant. Sånn at det på en måte blir en del av måten en jobber på etterhvert.

Informantene har risikoen som en ramme for deres forholdsregler. Den ”trygge-læreren” (Jones 2004) har ført til en internalisering av bevisstheten. Slik har de blitt ”normalisert” i den forstand at en har tatt opp i seg arbeidsmåter som er i tråd med en selvbeskyttende praksis. Forholdsreglene har blitt vane og fullstendig normalisert.

9.5 Refleksjoner om forholdsregler

Når informantene drøfter problematikken overgrep i barnehagen og reflekterer over forholdsreglene så dukker det samtidig opp en motstand eller kritisk refleksjon. En poengterer sine gode intensjoner (de vet de har gode hensikter), men at andre kan misforstå disse (se Kap. 8). Dette er en av årsakene til at man tar forholdsregler.

Argumentene deres gjør på mange måter forholdsreglene irrasjonelle og ulogiske. Endre

sier han aldri har opplevd mistenkeliggjøring. Allikevel så anser han forholdsregler som nødvendige:

Endre: Jeg følte meg overhodet ikke utsatt i det hele tatt... eh, har aldri gjort det egentlig. Så det er litt sånn paradoksalt da at en på en måte gjør et par sånne små forholdsregler samtidig ikke føler seg utsatt ikke sant. Så, altså det er, den er jo litt sånn sær.

Studentene setter spesielt spørsmålstegn til hvorfor døren til stellerrommet må være åpen. For Svein forårsaket det en ulogisk situasjon som ikke stemte overens med hva han synes var fornuftig.

*A: Så etter det måtte du ha opp døra?
Svein: Ja. Det gjorde jeg og. Men... jeg synes det var litt rart da for det lukta jo møkk i hele garderoben... når folk kom inn og sånn...*

Ståle argumenter mot døren fordi det hadde vært det til barnets beste:

Ståle: om du lissom skulle ha lukka døra for å unngå det bråket da.

Det er dermed ikke grunnet i et behov for å gi trygghet til barna slik Ståle setter spørsmålstegn ved (Erik nevner også dette). Heller ikke av det praktiske hensynet (lukt). En kan stille spørsmålstegn til om stelleromsituasjonene lar hensynet til lærerens synlighet overgå barnets rett til privatliv og praktiske hensyn. Andre ulogiske hensyn som nevnes er for eksempel kravet Sigurd fikk fra foreldrene. Han fikk ikke lov å følge datteren på toalettet, men dette var praktisk umulig å gjennomføre:

Sigurd: altså det var ikke no farlig at vi fulgte henne på do, vi gjorde jo ikke no annerledes enn hun kvinnlige ansatte og atte vi hadde et... eh dagsrytme som tilsa at det var en umulig gjennomføring... For at vi faktisk var to menn.

Uegnet arena

Barnehagen blir også ansett som et uegnet sted for overgrep blant informantene. Endre som tar en generell forholdsregel om synlighet og ikke å være alene med barn er klar på at barnehagen ikke er stedet som tiltrekker overgripere:

Endre: ... hvis du har uærlige hensikter så har jeg en opplevelse av at barnhager kanskje ikke er den... mest utsatte arenaen. Hvis du tenker deg litt om også så er det veldig... få saker da... det er sjeldent du er borti saker som omhandler

seksuelle overgrep i barnhage... det kan være mørketall der altså det... men, jeg ville anta at hvis det var mere utbredt så ville det være flere saker som dukka opp for dette er et betent område (...) du ser jo hvis det skjer noe i en barnhage. Hvis et barn forsvinner i skogen (...) har blitt utsatt for en ulykke så blåses det opp... Og jeg ville anta at vi hadde sett mye mer av de reportasjene... hvis det hadde vært et stort omfang.

Endre er bevisst på forholdsregler og tematikken. Han viser trygghet, men realiteten er at han heller ikke vet mye om hvor aktuell problematikken er. Forholdsreglene har en ”confirmation bias” over seg (Oswald og Grosjean 2004). Selv om han ikke tror overgrep i barnehagen er et reelt problem, så diskuterer han med seg selv og prøver å lage seg en forestilling om at dette faktisk finnes gjennom å nevne mørketall.

Menn er ikke seksualforbrytere

Espen er skeptisk til om folk flest ser på menn som seksualforbrytere selv om han er bevisst på hvordan han oppfører seg etter Bjugn-saken:

Espen: Jeg tror ikke flertallet ser på menn som seksualforbrytere, tilbakemeldinger fra nærmiljøet og foreldre og sånn sier jo atte det er positivt at det er en mann her... masse fine tilbakemeldinger på det og atte det er veldig fint at det er en mann i barnehagen. Så jeg tror ikke flertallet går rundt og tenker på at man har en skjult agenda.

Jeg vil hevde at informantene absolutt er preget av den likestillingsdiskursen Nordberg (2005) beskriver. Den fungerte som en motstand mot den moralske panikken som oppsto rundt på begynnelsen av 1990-tallet. Studentene stiller seg undrende til den praktiske logikken av forholdsreglene. De erfarne viser en reflektert og rasjonell tankegang rundt hvor sannsynlig seksuelle overgrep i barnehagen egentlig er (se Kap. 1; *Nøkkeltall*). Derfor er det et paradoks at åtte av mine ni informanter tar forholdsregler.

9.6 ”Derfor skal man holde sin sti ren”

Kan ikke la det være noen tvil

Årsaken til at informantene tar forholdsregler selv om de reflekterer over dem og ser dem som irrasjonelle, er risikoen en ikke ønsker å ta ved å la det være rom for den minste tvil. En risiko som de ser som slutten på deres yrkeskarriere og som et verst tenkelig scenario på alle plan. Det er bred enighet om at hvis det først har blitt framsatt

en tvil så er det ingen vei tilbake. Det vil alltid være en usikkerhet knyttet til deres uskyld uansett hvordan en eventuell sak ville ha gått. Espen begrunner sine forholdsregler med en frykt for å bli assosiert som en avviker, pedofil.

Espen: Når man først har blitt anklaget for noe, så blir det liggende der, som en sånn tvil om "er han litt sånn? er han litt pedofil? har han gjort det?". Det vil alltid ligge der tror jeg. (...) Så når man har blitt beskyldt for noe så blir det nok liggende der resten av livet oppi hodene på folk. Som en liten tvil. Derfor skal man holde sin sti ren.

Forholdsregelen Espen tar opererer i et polarisert forhold til mistenkeliggjøring. Å ta forholdsregler er å unngå mistenkeliggjøringen (stigmatiseringen; Goffman 1963). Den dikotomiske dynamikken oppfattes som trygt og utrygt. Tryggheten gir en normalitet som forutsetter rutiner, regler og retningslinjer for å unngå mistenkeliggjøringen (utryggheten). Utryggheten blir oppfattet (bekymringen) og forbindes med det begrepet opererer rundt, nemlig overgriper. Å bli mistenkeliggjort oppfattes som et permanent stempel av personen som overgriper. Stempelet er ikke-reversibelt og en blir øyeblikkelig dømt og stigmatisert.

Erik: jeg har jo tenkt masse på atte det er lite som skal til da, for atte det egentlig så er jeg ferdig i barnehagan.

A: Hva mener du?

Erik: ...egentlig kan jeg komme på kant med en på jobben her jeg som kan si at jeg har antasta noen barn også da er jeg ferdig i, barnehagesektorn helt og holdent. Det er ingen som vil ha folk som har, selv om jeg blir frikjent og selv om de ikke får noe på meg så er det jo ingen som vil ha meg i jobb igjen allikavæl.

Dette er en bred oppfattning blant samtlige av informantene.

Ståle: ... hvis det ikkje skulle skje så er det veldig uheldig for da kunne du aldri jobbe i barnhage igjen.

Også blant informanter som ikke har opplevd mistenkeliggjøring er dette en bevissthet:

Nils: Skulle du bli mistenkt for no sånt no så... the end lissom, det er det siste du har lyst vil at skal skje når du jobber i en barnhage uansett liksom... uansett om du bare blir mistenkt for det lissom... du veit at andre folk snakker om det bak ryggen din om atte du har gjort no og om du kanskje kan holde på med noe sånt no...

Forholdsregler for å unngå stempling

Ingen av historiene gir en uskreven tillitt som en i utgangspunktet har. Det er noe en må fortjene og opptjene hvis du følger reglene. Bekymringen er å være assosiert som avviker og bli stigmatisert. Resultatet blir å unngå bekymringen ved å ta enkle forholdsregler. Stigmatiseringsteorien viser til hvordan noen egenskaper blir sett på som mindre fordelaktige (Goffman 1963). Det er bevisstheten om denne forvandlingen som gjør at informantene viser varhet eller tar forholdsregler. Når andre får kjennskap til at en person har slike diskrediterte egenskaper blir personen gjort om i deres øyne fra å være en alminnelig person til å bli en avviker (stemplet; Becker 1963).

Sigurd: ... til en viss grad så er det sikkert lurt til en annen så mistenkeliggjør det mer.

På bakgrunn av dette så forsvarer informantene forholdsregler fordi tanken på en beskyldning eller en tvil vil ha dramatiske konsekvenser. Det blir regnet som utrygt og en risiko de ikke er villige til å ta. Dette tilskriver informantene som ”trygge-lærere” (Jones 2004). Jones (ibid:53) hevder det kombinerer profesjonalitet med en trygg praksis. Profesjonaliteten består av å beskytte seg selv ved å ikke utsette seg selv for risiko som forutsetter noen forholdsregler. Det ligger i bevissthetens natur at motsetningen ”utrygg” er lite attraktiv. Det er derfor ikke sett på som et onde, men som en nødvendighet for det er slik virkeligheten er. Det gjør det levelig å arbeide i barnehagen.

9.7 Oppsummering

En av årsakene til forholdsreglene er lærernes oppfatning av samfunnets generalisering av menn. Derfor er de også under mistanke når andre menn er under mistanke. Hvis en ser det i et generelt helhetlig perspektiv kan en utelukkende knytte forholdsreglene til kravet om å bli sett. Eller mer presist at en alltid har muligheten til å bli observert. Enten ved å ha en åpen dør til stellerrommet, eller å være to ansatte til stede når en omgås nakne barn. Dette overvåknings- og forsikringsbehovet fungerer som et panoptikon (Foucault 1977). Det å arbeide uten dette blir sett på som en risiko og er assosiert med en utrygghet.

Men, det er ikke noe man tenker på hver dag. Det har blitt en vane en ikke tenker over lenger. Samtlige sier at synlighet er noe de har tenkt mye på i begynnelsen av sin karriere, på grunn av møte med barnehagemiljøet og samfunnets oppfatninger av menn. Over tid har refleksjonene blitt til mer rutine som en ikke tenker over lenger (normalisert; Foucault 1977). Dette er rutiner som gir trygghet. Rutiner som så langt har fungert som en sikkerhet med gode resultat. Rutiner som beskytter. Med rutiner menes med andre ord synlighet. Jones sier: "visibility becomes routine, normal and 'comfortable.'" (Jones 2004:62). Det er slik de reflekterer over forholdsreglene de tar. Det er utelukkende for å beskytte seg selv mot misforståelser og feiltolkninger som kan skje.

Disse forholdsreglene er basert på de to første kapitlene *generalisering av menn* og *mistenkeligjøring*. Her blir informantenes bevissthet om å være generalisert knyttet mot bilder av stereotyper av menn som overgripere. Dette gjør mistenkeligjøring til en risikabel stigmatisering. Informantene som tar forholdsregler tenker innenfor risikoens termer (Giddens 1991 og Beck 1992). Mulighetene for misforståelser kan føre til mistenkeligjøring for seksuelle overgrep (stigmatisering; Becker 1963 og Goffman 1963). For å unngå dette blir resultatet å ta forholdsregler. Primært har jeg sett disse unngåelsestaktikkene av mistenkeligjøring som tre forholdsregler. Den ene knyttet til nakenhet som representerer en høyere risiko for mistenkeligjøring. Den andre, også knyttet opp til den første, hvor synligheten blir viktig for å unngå mistenkeligjøring. En tar opp i seg en panoptisk væremåte hvor en alltid sørger for å være observert. Spesielt relevant er det i stellerrommet fordi rommet hadde nakenhet. Men forholdsreglene gjaldt også generelt for andre områder i barnehagen. Jeg viste hvordan panoptikonet i barnehagen fungerte tillitskapende for informantene og hvordan det kategorisk mistenkte. Jeg så på de mer systematiske retningslinjene som foreligger i barnehagen. Dette hevder jeg er med på å skape bevisstheten om forholdsregler. Barnehagen inneholder felles retningslinjer som er en del av en profesjonalitetsforståelse hvor intensjonen er å avdekke overgrep, overgripere og risikoelementer. Disse kan potensielt være farlige for barnehagens sikkerhet. Dette sørger for at de ansatte i barnehagen tar opp en arbeidsmåte som er ansett som sikker ("trygge-lærere"; Jones 2004). Jeg viste at informantene har en irrasjonell holdning til forholdsregler. Allikevel ser de

nødvendigheten fordi den minste tvil kan forårsake en stigmatisering som anses som et verst tenkelig scenario, både yrkesmessig og privat.

10. Avsluttende refleksjoner

I innledningen beskrev jeg min egen opplevelse av å bli mistenkeliggjort. Det denne oppgaven viser er at min historie ikke er unik. Gjennom min empiriske data har jeg vist at mine informanter tar forholdsregler for å unngå mistenkeliggjøring for seksuelle overgrep mot barn. Dette skyldes for det første at informantene er klare på at samfunnet definerer menn som de som utfører seksuelle overgrep av barn, samt en bevissthet om at menn blir generalisert. Når de i tillegg møter mistenkeliggjøring i barnehagen blir en slik forståelse den etablerte virkeligheten de må forholde seg til. Bevisstgjøringen av samfunnets syn blir integrert som en del av det å være mann i barnehagen. Hvis de ikke tar forholdsregler er de potensielt risiko-utsatt for å kunne bli mistenkeliggjort for et seksuelt overgrep mot barn. Det blir det faktiske forhold en må forholde seg til (*fait accompli*).²⁸ Slik jeg bedømmer det er forholdsreglene utelukkende pragmatisk og ikke en idealistisk arbeidsmåte. De nyutdannede og studentene anså ikke at de hadde noe annet alternativ enn å tilpasse seg, og kopiere regler og normer de ble pålagt i barnehagen. De erfarne så heller ikke andre alternativer enn å ta sine forholdsregler som en strategi for selvbeskyttelse, i en tid med høyt fokus på tematikken. Likheten til min egen opplevelse er gjennomgående.

Jeg mistenker

I denne undersøkelsen har jeg sett på en liten del av det å være mann i barnehagen. Min undersøkelse har kun undersøkt en gruppe utvalgte informanter som har uttalt seg om problematikken rundt mistenkeliggjøring. Historiene er gjennomgående like og beskriver en ytterst negativ side ved å være mann i barnehagen. Dette sår tvil om virkeligheten er slik den er forespeilet i rammeverket som beskriver dem. Derfor vil jeg rette søkelyset på hvordan det kan ha seg at den virkelighetsbeskrivelsen, jeg har funnet med mitt materiale er så ulik. Siden oppgaven mangler en generaliseringsvaliditet vil jeg følgelig kalle det en mistanke av følgende: barnehagen, utdanningsinstitusjonen og barnehageforskningen.

---

²⁸ An accomplished fact, something that has already occurred; a done deal. (*The Oxford Essential Dictionary of Foreign Terms in English*. Ed. Jennifer Speake. Berkley Books, 1999.)

1. Barnehagen

De erfarne hevder Bjugn-saken hadde alvorlige ringvirkninger som førte til hysteri og frykt (moralsk panikk). Saken hadde en stor virkning på menn i barnehagen på 1990-tallet (Langfeldt 2000). De måtte ta forholdsregler for ikke å bli mistenkeliggjort (stigmatisert; Goffman 1963). Jeg vil hevde at de forholdsreglene de erfarne informantene tar i dag er gamle vaner og rutiner (internalisert). Dette kan spores tilbake til en tid med moralsk panikk hvor det følte riktig å legge føringer på hva som var trygt og utrygt. ”Paradigmeskiftet” som *Espen* kaller det, gjør at tradisjonen (i form av regler) av den moralske panikken, føres over en betinget trygghetsfølelsen på kommende generasjoner av førskolelærere. Som jeg viste er profesjonaliteten studentene og de nyutdannede inntar, gjennomsyret av systematiske og normative føringer som gir trygghet og fjerner stigmatiseringen. En blir normalisert og følgelig sørger man for å presentere seg som normal (selvovervåkning; Foucault 1977). Dette er en av mine forklaringer på hvorfor bevisstgjøringen skjer hos studentene og de nyutdannede når de kommer ut i barnehagen. Noe som kan sees av deres mange møter med mistenkeliggjøring tross en kort arbeidserfaring. Det er her de møtte problematikken som gjorde at de begynte å ta forholdsregler. Det er derfor rimelig grunn til å mistenke barnehagemiljøet som en sentral årsak for videreføringen av mistenkeliggjøringen.

2. Utdanningsinstitusjonen

Ingen av informantene har diskutert problematikken i løpet av utdanningen. Det rettes kritikk mot institusjonen for å være for harmonirettet og bare ta for seg de positive sidene ved å være mann i barnehagen. Fra mine resultater vil jeg hevde den manglende refleksjonen viderefører tabuet av den problematikken vi ikke snakker om. En overlater til studenter og nyutdannede å hankses med disse problemstillingene.

Overgrepssproblematikken informantene har møtt i denne oppgaven må bli sett som en alvorlig brist mellom paradigmen; praksis og teori. Fra et logisk synspunkt vil det være mange aspekter, problemstillinger og konflikter en møter i praksis som ikke vil bli drøftet i teori eller i løpet av lærerutdannelsen. Ingen av informantene har i løpet av studietiden reflektert eller drøftet problematikken. De har ikke hatt mulighet til å forberede seg over de problemstillinger de kan møte i barnehagen, selv om dette er noe de uttrykker et ønske

om. Dette kan hentyde til at uvitenheten også gjelder i utdanningsinstitusjonen. Når en møter det i praksisoppholdene og i yrkeslivet virker det hensiktsmessig å sette søkelyset også her.

3. Barnehageforskning

Som kapittel 2 viste brukte mange nordiske forskere den moralske panikken i Anglo-landene som et eksempel på hvor bra menn har det sammenlignet med England (se Kap. 2.2; beskrevet som en sykkelig mistenkeliggjøring av menn). Jeg har ingen grunn, intensjon eller vilje til å hevde at mine informanter ikke har det bra. Det tror jeg de har, men at de også forholder seg til den ”sykelige” mistenkeliggjøringen er noe som denne oppgaven viser. Jytte Juul Jensens (1998) beskrivelse av den engelske mistenkeliggjøring av menn har store likhetstrekk med det jeg finner blant mine informanter:

”Mennene skal ikke ha fysisk kontakt med barn, ikke sitte med dem på fanget, ikke skifte bleie alene. En av strategiene har vært vitnestrategien, det er alltid en kvinne med når det blir skiftet bleie.” (ibid:96).

Det er god grunn til å anta, støttet med funn fra denne oppgaven, at det ikke er grunnlag for å hevde at det finnes strenge regler for fysisk kontakt i Norge. Selv om ”menneskekjennerkunnskapen” kan tyde på at ”snålingene” (alternative omsorgsroller) opplever sanksjonering av en oppførsel som ikke er godtatt. Følgende kan ikke sies om spørsmålet om synlighet som har et sterkt likhetstrekk til funnene i denne oppgaven. Synligheten (”vitnestrategien” = panoptikon) som Juul Jensen lister opp har jeg et stort grunnlag for å kunne hevde at mine informanter følger for å ikke bli mistenkeliggjort for seksuelle overgrep. Dette er et av oppgavens hovedfunn og det tegner bildet av en virkelighet i norske barnehager som virker ukjent og fremmed også for forskere. Men kanskje ikke så mye for de 9.3 % menn som arbeider i barnehagen?

10.1 Forholdsregler internalisert

Tryggere med forholdsregler

Hvis en ser på mine forventede resultater før datainnsamlingen regnet jeg ikke med at de erfarne tok forholdsregler. Jeg antok at erfaringen hadde gjort dem til trygge menn i barnehagen. Men som jeg har vist har dette blitt snudd på hodet hvor de erfarne er tryggere som et resultat av å ta forholdsregler. Altså en betinget trygghet.

Forholdsreglene har blitt fullstendig internalisert og normalisert hos de erfarne fordi de har en pragmatisk innstilling. Noe jeg også finner hos studentene og de nyutdannede, men her skjer det annerledes. Som jeg har vist er ikke den moralske panikken som var gjeldende når de erfarne utviklet sine forholdsregler like tilstede i barnehagen i dag. Det gjør at studentene og de nyutdannede tar sine forholdsregler på et annet grunnlag.

Bevisstgjøringen som jeg viste kommer fra erfaringer og opplevelser de har gjort i barnehagen. De ulike veiene leder alle til målet, forholdsregler. Dette er et fellestrekk hvor informantene ser seg selv i risikosituasjon, og har beskyttet seg selv mot misforståelser. Skulle det oppstå en tvil så vil det bety å bli mistenkeliggjort (da er det allerede for sent).

Allikevel må man ha flere tanker i hodet på engang. Det er ikke slik at informantene opplever at de opererer i et minefelt. Forholdsreglene blir sett på som minimale og overkommelige. Samtidig som de har en substansiell praktisk betydning. Det er en pragmatisk tilpasning av virkeligheten og handler for det meste om å ha døren åpen på stellerrommet. Det handler her om å bli sett i et rom som har nakne barn, og som kan forbindes med et seksuelt overgrep. Å ikke bli sett kan føre til misforståelser og mistenkeliggjøring. Den åpne døren til stellerrommet betyr en bekreftelse av tillitt, noen kan se og det gir tillitt "se her, ingenting å skjule" (Jones 2004). Dette samsvarer med panoptikonets logikk (Foucault 1977). De "sikre-lærerne" (Jones 2004) trenger ikke kontinuerlig overvåking fordi de blir sin egen engstelige observatør. Overvåkningen har blitt internalisert. Den observerte trenger ikke å være konstant overvåket fordi han stadig ser seg selv. Jones (ibid) beskriver det som å være i en fiskebolle. Den er ikke sett

igjennom hele tiden, slik informantene heller ikke er observert hele tiden. Foucault sier det slik:

He who is subjected to the field of visibility, and who knows it, assumes responsibility for the constraints of power; he makes them play spontaneously upon himself; he inscribes in himself the power relations in which he simultaneously plays both roles; he becomes the principal of his own subjection.
(Foucault, 1975: 202)

Den pragmatiske innstillingen at en er trygg med forholdsregler, er en betinget trygghet som hviler på samme logikk som ”du er tryggere med våpen i hånd”. Dersom det skapes et inntrykk at menn i barnehage må ta forholdsregler for å kunne hevde sin uskyld så vil det bidra til mer utrygghet. En slik utrygghetsfølelse vil først og fremst gå utover trivselskvaliteten til menn i barnehage. Risikoen for at flere blir anklaget vil også øke.

10.2 Andre mulige årsaker til mistenkeliggjøring

De fleste informantene referer til hva intervjuet dreier seg om som ”det”, ”temaet”, ”problemet”, ”noe” eller lignende. Ordet ”overgrep” brukes meget forsiktig og man er påpasselige med å få fram at det er noe de tar sterk avstand fra når man bruker det. Så hva er det vi ikke snakker om her? Ser en på bevisstgjøringen som førte til forholdsreglene for informantene, så fikk ikke studentene og de nyutdannede vite den virkelige årsaken til forholdsregler om synlighet. På samme måte uttaler ikke de erfarne den egentlige årsaken til at de begynte å ta forholdsregler. Å si: ”Du kan ikke være alene med barn fordi vi vil være 100 % sikker på at du ikke seksuelt misbruker barn” eller ”jeg er ikke alene med barn fordi jeg ikke vil at noen skal tro at jeg seksuelt misbruker barn” ville være å beskyldt noen for å være overgriper eller å innrømme at det kan være grunn til å tro at du er en potensiell overgriper. Det tar aldri en slik form hevder Jones (2004). Hun sier det kamouflerer seg mer i høflige toner hvor reglene og rutinene gjelder alle. I følge Foucault (1999) er det vi ikke snakker om, noe vi snakker om hele tiden. Så, ifølge Foucault, de som tar forholdsregler snakker om ordene ”seksuelle” og ”overgrep” hele tiden. Følgelig hevder Jones (2004) når lærere tar forholdsregler så betyr det:

Teachers as a group are potential sexual predators is the unspeakable and

outrageous truth, and the unspoken secret. (...) To speak this truth, of course, is to speak an absurdity, and as a result contemporary professional 'good, safe practice' rests on its silence – because to speak an absurdity is to challenge it. (Jones 2004:64).

At forholdsregler og tausheten er en forståelse av å snakke om seksuelle overgrep tror jeg som Jones ikke er daglige uttalelser. Jeg tror ikke det er hemmelighet. Informantene viser tydelig hva dette handler om. De snakker om at menn er forstått som potensielle seksuelle overgripere av barn. Jeg vil si at ”hemmeligheten” er penetrering. Når man tar i bruk ordet i denne sammenheng skaper det noen veldig ubehagelige bilder. Jeg tror det er viktig å komme til bunns i hva som egentlig menes med ordene “det” og “temaet”. Samt, hvorfor mine informanter har et pragmatisk forhold til forholdsregler når seksuelle overgrep i barnehagen er noe som faktisk ikke eksisterer (se Kap. 1: *Nøkkeltall*). Langfeldt (2000) og Blumenthal (1992) mener mannens seksualitet er direkte forbundet med mannens anatomi, hans erigerte penis. Dette er selve symbolet på seksualitet og følgelig noe kvinner ikke har (ibid). Den eneste kroppslige forskjellen mellom menn og kvinner når det gjelder evne til å begå seksuelle overgrep er den erigerte penis, selv om det juridisk sett er mange former for seksuelt overgrep som ikke krever en ereksjon.²⁹ Den moralske panikken i Bjugn-saken handlet om dette. Der ble det påvist at jenter i barnehagen hadde skader i underlivet etter samleie, men senere har påstanden om å påvise samleie blitt falsifisert (Wiig og Brøgger 2003). Dette viser en av kjennetegnene på moralsk panikk hvor trusselen eller faren overdrives i forhold til en mer realistisk tilnærming (disproportionality) (Tompson 1998: 9). Retorikken blir, bare menn kan seksuelt misbruke barn. Kvinnen utelukkes biologisk fordi hun ”ikke kan” seksuelt utnytte barn (kvinner kan ikke penetrere). Dette kan være den usagte hemmeligheten Jones (2004) snakker om.

---

²⁹ Juridisk definisjon av seksuelle overgrep (framgår av straffelovens Kap. 19 om seksuallovbrudd): Utuktig atferd, Blotting, vise pornografi o.l., Utuktig handling, Seksuell berøring av den utsatte eller at den utsatte må berøre overgriper seksuelt, Utuktig omgang, Onanering av kjønnsorganer, samleie o.l.

10.3 Stien må tråkkes opp videre

Et lite håp for fremtiden for menn i barnehagen

Svein: Det er første gang jeg prater om dette her da. Det eneste vi har jo snakket liksom om det positive med å ha menn i barnhager og det tema her har jeg liksom ikke satt no særlig ord på før da og det er jo egentlig et område som jeg har veldig lite, jeg føler ikke at jeg har no særlig erfaring på området heller. Så derfor kunne, jeg mener at det hadde vært lurt å hatt litt om det på skolen faktisk. Det er et ganske aktuelt tema da. Men det er jo liksom et litt sånn vanskelig tema å prate om og syns jeg... det er viktig, det er viktig arbeid du driver med syns jeg... jeg føler meg litt mer reflektert nå enn når jeg kom, men samtidig så noe jeg kanskje vil prøve å få litt mer kunnskap om eller lese litt mer om.

Om oppgaven så bare har hjulpet Svein til refleksjon og være bevisst rundt disse problemstillingene er noe av formålet med oppgaven allerede innfridd. Nemlig å belyse et problemorientert perspektiv for menn i barnehagen som det har vært lite fokus på tidligere. King (1998, 2000) hevder, dette vil bidra til å rydde opp i og langt på vei fjerne den mistenkeliggjøringen som foreligger om menn i barnehagen. Både for å bedre de mannlige lærernes forhold, men også for å sikre rekrutteringen av menn til et yrke som har 9 % menn. Noah sin motstand mot å generalisere menn i barnehagen og Svein sin gryende refleksjon kan kanskje være et tegn på at menn i barnehagen vil finne nye måter å definere seg på. Mattias Gardell (2011) hevder at når grupper opplever å bli stigmatisert vil gruppen i begynnelsen se dette som et utgangspunkt, men det vil også føre til en motstand. Gardell sier det vil føre til en fremvekst av likestillings- og rettighetsgrupper som forsøker å motvirke stigmatiseringen. Man kan for eksempel se på fremveksten av interessegrupper for menn (Reform), menn i barnehagen (MIB). De er kanskje med på å dempe stigmatiseringen og kategoriseringen, ved at man får mer kunnskap og kjennskap til den stigmatiserte.

10.4 Veien videre

Mine funn er ikke representative, men de kan være en indikasjon på at menn befinner seg i en særstilling i barnehagen. Jeg kan ikke utelukke at de funn som er forelagt i oppgaven kan reproduseres med en undersøkelse som omfatter kvinner og den samme

problemstillingen. Ut ifra et teoretisk utgangspunkt er det allikevel rimelig å anta at kjønn er en gyldig og aktuell variabel. Allikevel ville det ha vært gunstig å gjøre en komparativ studie på dette.

Denne oppgaven baserer seg på datamateriale hvor informantene selv forteller hvilke forholdsregler de tar. Jeg tror det hadde vært interessant å undersøkt om menn (spesielt nye) i barnehagen tar mer forholdsregler enn det de faktisk er klar over selv. De erfarne forteller har det blitt en rutine å ta forholdsregler (er rutiner og vaner noe en kanskje ikke vil definere som forholdsregler?). Derfor ville det ha vært interessant å gjennomført en observasjonsstudie av menn i barnehagen, supplert med intervju. Dette kunne ha avdekket ytterligere forholdsregler eller mer presist om menn har en mindre fysisk arbeidsmåte med barn, sammenlignet med kvinner. Kan det være sånn at barnehagen er ekstremt kjønnsstereotypisk, hvor menn har mindre fysisk kontakt med barn (sjeldnere barn på fanget, klemmer ikke på barn like ofte osv.)? En undersøkelse kunne ha kartlagt dette og svart på hvorfor det er slik og ikke minst hva betyr dette for barna, barnehagen og likestilling?

Jeg vil anbefale å sette av tid i utdanningsinstitusjonen og i barnehagen hvor både menn og kvinner kan snakke spesifikt om tanker rundt mistenkeliggjøring for seksuelle overgrep. I kapitel 8.1 viste jeg at å ha tanker om tematikken er en redsel for å bli misforstått. Derfor kan man ikke forvente at noen vil løfte fram dette temaet selv. Det må være lov til å diskutere seksuelle overgrep, som alt annet, uten å få beskyldninger om mistenkeliggjøring tredd nedover hodet på seg. Men da må man diskutere sak og så lenge man gjør det på en fornuftig måte er det positivt. Hvis man begynner å forestille seg at dette er representativt for hvordan alle menn er så har man gått over en grense. En skal ikke være redd for å sette frem tanker som en ellers ikke ville ha hatt og dermed bidra til hysteri. Denne oppgaven viser at menn sannsynligvis vil oppleve dette eller har opplevd dette i barnehagen. Skulle det bli hysteri er det desto viktigere å snakke mer om det til en får et godt og reflektert forhold rundt det. Samtidig skal en også være skeptisk til at alle er mistenkelige mot menn. Det vil være å overdramatisere virkeligheten og ikke se hvordan realiteten er satt sammen.

Litteraturliste

Angelides, S. (2005). *The Emergence of the Paedophile in the Late Twentieth Century*. University of Melbourne.

Baagøe, Nielsen, S. (2003). "Mænd søges! – om de herskende forståelser af behovet for mænd i daginstitusjoner". I: Hjort, K & Baagøe, Nielsen, S. (Red.), *Mænd og omsorg*. København: Hans Reitzels Forlag.

Baggøe, Nielsen, S. (2005). *Manlighet i fokus : en bok om manliga pedagoger, pojkar och maskulini tetsskapande i förskola och skola...* Stockholm: Liber.

Bakken, R. (2001). *Modermordet*. Oslo: Universitetsforlaget.

Bakken, R. (2004). *Mann i ingenmannsland*. Oslo: Fagbokforlaget.

Beck, U. (1992). *Risk society : towards a new modernity*. London: SageBeckers.

Bentham, J. (1791). *Panopticon*. London: Dublin.

Berg, A. (2006). *Barns forhold til de voksnes sosiale kjønn*. Masteroppgave ved NTNU.

Berrill, M. (2002). *Paedophiles and deviants: exploring issues of sexuality, masculinity and normalization in male teacher candidates` lives*. I: Kissen, R, (Red), *Waiting for Benjamin: sexuality, curriculum and schooling*. Boulder, CO: Rowan & Littlefield.

Berulfsen, B. (1999). *Fremmedord og synonymer blå ordbok*. Oslo: Kunnskapsforlaget.

Bittner, M. & Cooney, M. (2001). *Men in early childhood education: Their emergent issues*. *Early Childhood Education Journal*, 29, s. 77-82.

Black, J. (1999). *A dictionary of economics*. Oxford: Oxford University Press.

Blumenthal, B. (1992). De som ikke vet hvor grensen går har trøbbel. Menn – barn og kroppskontakt: temanummer. *Sinnets helse*. 1, s. 137.

Bratterud, Å., Emilsen, K., & Lillemyr, O. F. (2006). *Menn og omsorg: i familie og profesjon*. Bergen: Fagbokforlaget.

- Bredesen, O. (2000). *Kule, analytiske og rå*. Hovedoppgave i sosiologi. Universitetet i Oslo.
- Bredesen, O. (2004). *Nye gutter og jenter- en ny pedagogikk?* Cappelen akademiske forlag: Nordisk ministerråd.
- Buckingham, D. (2000). *After the death of childhood. Growing up in the age of electronic media*. Oxford: Blackwell Publishers.
- Cameron, C. (2001). Promise or problem? A review of the literature on men working in early childhood services' *Gender, Work and Organisation*, 8, s. 430-451
- Cameron, C., & Moss, P. (1998). *Men as carers for young children: An introduction*. In: Owen, C., Cameron, C., & Moss, P. (Red.), *Men as workers in services for young children: Issues of a mixed gender workforce*. London: Institute of Education, University of London.
- Cameron, C., Moss, P. & Owen, C. (1999) *Men in the nursery: gender and caring work*. London: Sage.
- Christensen, E. & Agerlund, Pedersen, D. (2004). *Vold mod børn. En undersøgelse af omfang og håndtering af fysisk vold mod børn – baseret på litteraturgennemgang og interview med sagsbehandlere*. København: Socialforskningsinstituttet
- Cohen, S. (1972). *Folk devils and moral panics : the creation of the Mods and Rockers*. London: MacGibbon & Kee
- Connell, R. (1995). *Masculinities*. Cambridge: Polity Press.
- Eide, A. (2008). *Hva gjør menn som gruppe mer utsatt for mistenkeliggjøring av seksuelle overgrep mot barn?* Bacheloroppgave i Førskolelærer: Høgskolen i Oslo.
- Foucault, M. (1977): *Overvåkning og straff*. Gyldendal, Oslo.
- Foucault, M. (1980). *Power/knowledge : selected interviews and other writings 1972-1977*. Brighton: Harvester Press

- Foucault, M. (1999). *Seksualitetens historie*. Oslo: EXIL.
- Friis, P. (2006). *Temahefte om menn i barnehagen, om å rekruttere og beholde menn i barnehagen*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Furedi, F. (2002). *Paranoid parenting: Abandon your anxieties and be a good parent*. London: Penguin.
- Gardell, M. (2011). *Islamofobi*. Oslo : Spartacus.
- Giddens, A. (1990). *Modernity and self-identity : self and society in the late modern age*. Cambridge : Polity Press.
- Glaser, V. & Storli, R. (2006). *Motivasjon, trivsel og opplevelse av handlingsmulighet blant mannlige førskolelærere og lærere i Sør-Trøndelag*. Arbeidsrapport ved DMMH.
- Goffman, E. (1963). *Stigma : notes on the management of spoiled identity*. N.J. : Prentice-Hall
- Gullvåg, Holter, Ø. (1998). ”En mer barnevennlig mannlighet?” I: Askland, L. & Sataøen, S. (Red.) *Hva skal vi med menn?: Om betydningen av menn i pedagogisk arbeid med små barn*. Pedagogisk Forum: Oslo
- Hearn, J. (2004). ”From hegemonic masculinity to the hegemony of men”. *Feminist Theory*, 1, s. 49-72.
- Hellevik, O. (1980). *Forskningsmetode i sosiologi og statsvitenskap* Oslo: Universitetsforlaget.
- Helweg, Larsen, K. & Larsen, Bøving, H. (2002) *Unge trivsel år 2002: en undersøgelse med fokus på seksuelle overgrep i barndommen*. København : Statens Institut for Folkesundhed
- Hoel, M. (1997). *Female dominated occupations in the caring sector in Norway: report to the OECD Expert Group on Female Dominated Occupations*. Oslo: Institute for Social Research

- Hoem, A. (2000). *Sosialisering*. Gyldendal, Oslo.
- Holter, G. (1989): *Menn*. Utgitt i samarbeid med Mannsrolleutvalget. Oslo : Aschehoug.
- Jacobsen, D. (2000). *Hvordan gjennomføre undersøkelser? : innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Jacobsen, D. (2003). *Forståelse, beskrivelse og forklaring : innføring i samfunnsvitenskapelig metode for helse- og sosialfagene*. Kristiansand : Høyskoleforlaget.
- Jensen, J. (1998). *Menn i daginstitusjoner – Et europeisk perspektiv*. I: Askland, L & Sataøen, S (Red.), *Hva skal vi med menn? : om betydningen av menn i pedagogisk arbeid med små barn*. Oslo: Pedagogisk forum
- Jensen, K. (1999). *Moderne omsorgsbilder*. Ad Notam.
- Jones, A. (2001). *Touchy subject: Teachers Touching Children*. Dunedin: University of Otago Press
- Jones, A. (2004). *Social anxiety, sex, surveillance, and the "safe" teacher*. British Journal of Sociology of Education. 31, s. 53-66.
- Jones, A. & McWilliam, E. (2005). *An unprotected species? On teachers as risky subjects*. British Educational Research Journal. 31, s. 109-120.
- King, J. (1998). *Uncommon caring: learning from men who teach young children*. New York: Teachers College
- King, J. (2000). *The problem (s) of men in early education*, i: N. Lesko (Red.) *Masculinities at school*. Thousand Oaks: CA Sage.
- Kruuse, E. (1996). *Kvantitative forskningsmetoder i psykologi og tilgrænsende fag*. København: Dansk psykologisk forlag.
- Kunnskapsdepartementet (2006). *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.

- Kunnskapsdepartementet (2007). *Strategi for rekruttering av førskolelærere til barnehagen 2007-2011*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Kunnskapsdepartementet (2008). *Handlingsplan for likestilling i barnehage og grunnopplæring 2008-2010*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Kunnskapsdepartementet, (2005). *Lov om barnehager*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Kunnskapsdepartementet, (2006). *Om menn i barnehagen, om å rekruttere og beholde menn i barnehagen*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Kunnskapsdepartementet, (2006). *Veileder for utforming av barnehagens utearealer*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Kunnskapsdepartementet, & Sosial- og helsedirektoratet (2006). *Helse, miljø og trivsel i barnehagen*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Kvale, S. (1997). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Ad notam Gyldendal.
- Langfeldt, T. (1998). *Seksualitet og menn i barnehagen*. I: Askland, L & Sataøen, S (Red.), *Hva skal vi med menn? : om betydningen av menn i pedagogisk arbeid med små barn*. Oslo: Pedagogisk forum
- Langfeldt, T. (2000). *Barns seksualitet*. Oslo: Pedagogisk forum.
- Lingard, B. & Douglas, P. (1999). *Men engaging feminisms: pro-feminism, backlashes and schooling*. Buckingham: Open University Press
- Lorentzen, J. (2005) ”Mannsforskningens historie”, *Idéhistorisk tidsskrift*, 3, s. 3-16.
- Lorentzen, J. (2006). *Kjønnforskning: en grunnbok*. Oslo: Universitetsforlaget.
- McWilliam, E. (1996). *Touchy Subjects: A Risky Inquiry into Pedagogical Pleasure* *Author(s)*. *British Educational Research Journal*, Vol. 22, No. 3, s. 305-317.
- Midtsand, Eide, N. (1992). *Den kriminaliserte phallos*. *Menn - barn og kroppskontakt: Temanummer. Sinnets helse*, 137, s. 18.

- Midsand, Eide, N. (1993). *Å forhindre seksuelle overgrep er ikke barnas ansvar*. Seksuelle Overgrep, s. 151: 22
- Miljøverndepartementet og Kommunal- og regionaldepartementet. (1985). Plan- og bygningslov.
- Mills, M. & Martino, W. & Lingard, B. (2004). *Attracting, recruiting and retaining male teachers: policy issues in the male teacher debate*. British Journal of Sociology of Education, 25, s. 355-369.
- Murray, S. (1996). "We all love Charles": men in childcare and the social construction of gender, *Gender and Society*, 10, s. 368-385.
- Nordberg, M. (2001). "'Livet är skönt. Det beror ju på det en gör det till.' Tommy, Lars och Åke – tre män i kvinnedominerade yrken". I: Ekenstam, C., Johansson, T. & Kuosmanen, J. (Red.), *Sprickor i fasaden - maskuliniteter i förändring*. Hedemora: Gidlunds
- Nordberg, M. (2005). *Jämställdhetens spjutspets? : manliga arbetstagare i kvinnoyrken, jämställdhet, maskulinitet, femininitet och heteronormativitet*. Göteborg: Arkipelag
- Oswald, M, E., Grosjean, S. (2004). "Confirmation Bias". I: Pohl, Rüdiger, F. (Red.), *Cognitive Illusions*.
- Piper, H., Stronach, I. (2008). *Don't touch!: the educational story of a panic*. New York: Routledge
- Pringle, K. (1998). *Men as workers in professional childcare settings: An anti-oppressive practice framework*. I: Owen, C., Cameron, C., & Moss, P. (Red.), *Men as workers in services for young children: Issues of a mixed gender workforce*. London: Institute of Education, University of London.
- Resaland, Holtmon, K. (2008). *Menneske eller monster? Pedofili i den faglige og offentlige diskurs*. Hovedoppgave i psykologi: Universitetet i Oslo.

- Ryen, A. (2002). *Det kvalitative intervjuet : fra vitenskapsteori til feltarbeid*. Bergen: Fagbokforl.
- Sargent, P. (2005). The gendering of men in early childhood education. *Sex Roles*, 52, s. 251-259
- Sataøen, S. O. (2008). *Mannlege førskulelærarar gjennom fire tiår 1977-2007: Rapport frå eit kartleggingsprosjekt ved førskulelærerutdanninga Høgskulen i Sogn og Fjordane*. Sogndal: Høgskulen i Sogn og Fjordane.
- Scott, C. (2003). 'Etichs and knowledge in the contemporary University'. *Critical Reviews in International Social and Politcal Philosophy*, 6, s 93-107
- Scott, S., Jackson, S. & Backett, Milburn, K. (2001). *Swings and roundabouts: Risk anxiety and the everyday worlds of children*. I: Jones, A. (Red.), *Touchy Subject; Techers touching children*. Dunedin: University of Otago press.
- Showalter, E. (1992). *Sexual Anarchy: Gender and Culture at the Fin de Siecle*. London: Virago.
- Skelton, C. (1994) Sex, male teachers and young children, *Gender and Education*, 6, s. 87-93.
- Skelton, C. (2001). *Schooling the boys: Masculinities and primary education*. Buckingham: Open University Press.
- Skelton, C. (2009). 'Failing to get men into primary teaching: a feminist critique', *Journal of Education Policy*, 24, s. 39 – 54
- Slottemo, H., G. (2000). ”Menn og maskulinitet – en oversikt over et forskningsfelt”, *Kvinneforskning*, 2, s. 35-54.
- Smedley, S, (1998). Perspectives on male primary teachers, *Changing English*, 5, s. 147-159.
- Stortingsmelding nr. 16 (2001-2002). Kvalitetsreformen Om ny lærerutdanning
Mangfoldig - krevende – relevant

Stortingsmelding nr. 39 (2001-2002). *Oppvekst- og levekår for barn og ungdom i Norge.*

Stortingsmelding nr. 53, (1992-1993). *Seksuelle overgrep mot barn. Eit overgrep er eit for mykje.*

Stortingsmelding nr. 8 (2008–2009). *Om menn, mansroller og likestilling.*

Stortingsproposisjon nr. 1. (2004).

Stundal, A. M. (2000). Mannleg omsorg i barnehage. Høgskulen i Sogn og Fjordane, Avdeling for lærarutdanning, Sogndal.

Sumsion, J. (1999). *Critical Reflections on the Experiences of a Male Early Childhood Worker.* Gender and Education, 4, s. 455-468.

Svaleryd, K. (2004). *Likeverd: en tanke- og handlingsbok for likestillingsarbeid med barn og unge.* Oslo : Gyldendal akademisk

Svare, H. (2009). *Menn i pleie og omsorg: brødre i hvitt.* Oslo : Universitetsforlag

Svendsen, L. (2007). Frykt. Oslo: Universitetsforlaget.

Sverdrup, Berg, S. (1980). *Mannlige studenter og førskolelærere i studium og yrkesliv.* Nesttun: T.S. Berg

Scott, S, & Thomson, R. (1990). *Learning about Sex.* London: The Tufnell Press.

Tobin, J. (1997). *Making a place for pleasure in early childhood education.* New York: Yale

Utdannings og forskningsdepartementet, Barne og familiedepartementet. (2002). *Mistanke om ansattes seksuelle overgrep mot barn.*

Vassdal, G. (2007). *En historisk anaylyse av barnehagens fysiske miljø.* Hovedoppgave i pedagogikk, NTNU.

Wiede, Aasland, M. (2004). *"-si det til noen-": en bok om seksuelle overgrep mot barn og unge.* Kristiansand: Høyskoleforl.

Wiig, C., Brøgger, J. (2003). *Hekseprosess : Bjugn-saken i et juridisk og kulturhistorisk perspektiv*. Trondheim : Communicatio forl.

Williams, C. L. (1992). The glass escalator: Hidden advantages for men in the female professions. *Social Problems*, 39, s. 253–267.

Ærø, L. (1998). *Rekruttering og utdanning av enn til arbeid med barn*. I Askland, L & Sataøen, S (Red.), *Hva skal vi med menn? : om betydningen av menn i pedagogisk arbeid med små barn*. Oslo: Pedagogisk forum.

Vedlegg 1. Informasjonsskriv

Forespørsel om deltakelse i en pedagogisk undersøkelse

Takk for at du svarte positivt på forespørselen. Her kommer mer utfyllende opplysninger om prosjektet. Jeg heter Anders Menka-Eide og studerer pedagogikk ved Universitetet i Oslo (UiO). Jeg holder nå på med den avsluttende masteroppgaven. Foreløpig arbeidstittel på prosjektet er: ”Tar menn i barnehagen forhåndsregler for å unngå og bli mistenkeliggjort for seksuelle overgrep.” I den forbindelse skal jeg gjøre intervjuer som vil danne det empiriske grunnlaget for oppgaven. Det er jeg som skal gjennomføre intervjuene. Min hovedveileder er Jørgen Lorentzen, Dr.art. i litteraturvitenskap og seniorforsker ved Senter for tverrfaglig kjønnsforskning, Universitet i Oslo.

Tema

Tema for oppgaven er om menn i barnehagen tar forhåndsregler for å unngå mistenkeliggjøring av seksuelle overgrep. Et overordnet mål for oppgaven er å undersøke hvilke holdninger, erfaringer og tanker disse mennene har i forhold til mistenkeliggjøring av seksuelle overgrep.

Innhold

Spørsmålene i intervjuene vil ikke dreie seg generelt om det å være mann i barnehagen, men kartlegge hvor aktuell mistenkeliggjøringen av menn i barnehage er.

Gjennomføring

Jeg planlegger å intervju 9 menn, tre førskolelærerstudenter, tre førskolelærer med 1-2 års erfaring og tre førskolelærere med mer enn 8 års erfaring. Intervjuene kan gjøres et sted informanten måtte ønske. Intervjuene vil ta omtrent 1 time. Jeg vil veldig gjerne benytte båndopptaker under intervjuene så sant det er i orden for informanten. Dette vil være til stor nytte for meg når jeg skal skrive ned og analysere intervjumaterialet. Det er selvsagt frivillig å være med å informanten har mulighet til å trekke seg når som helst før prosjektslutt uten å måtte begrunne dette. Dersom dette skulle skje vil alle opplysninger om informanten bli slettet.

Anonymisering

Alle opplysninger vil bli behandlet konfidensielt og vil bli anonymisert. Dette innebærer

at opplysninger og fortellinger informantene gir ikke skal kunne gjenkjennes av noen. Dersom sitater gjengis i den endelige masteroppgaven vil disse bli presentert med oppdiktete navn. Lydopptak og datamateriale destrueres ved prosjektslutt. Både jeg og min veileder er under taushetsplikt. Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskaplige datatjeneste. Prosjektslutt er satt til 01.05.2011.

Noen bakgrunnsspørsmål

Alder: _____

Sivilstand: _____

Barn: _____

Utdannelse: _____

Antall år som førskolelærer/ student: _____

Annen erfaring med barn: _____

Antall menn i barnehagen/ skolen: _____

Til slutt

Jeg vil personlig takke deg for ditt velvillige samarbeide. Som nevnt innledningsvis vil jeg renskrive intervjuet på grunnlag av tape og notater. Deretter vil jeg tilsende deg intervjuutskriften så raskt som mulig, for gjennomlesning og redigering. Som jeg også informerte om tidligere vil resultatene være anonymisert og jeg vil sende deg en kopi av masteroppgaven når den er ferdig. Jeg håper du er villig til å delta som informant i dette prosjektet. Jeg tar med dette brevet til intervjuet, hvis du ikke vil fylle det ut på forhånd. Hvis du lurer på noe er det bare å ta kontakt på telefon eller e-post.

Vennlig hilsen,

Anders Menka-Eide, Tlf xxxxxxxx, e-post: xxxxxxxx

Vedlegg 2. Intervjuguide

Innledende spørsmål

- Hva betyr det for deg at det er flere menn i barnehagen/ skolen?
  - o Ville situasjonen vært annerledes hvis ikke?

Hoveddel

- Når en vet at allmennoppfattningen er at de fleste overgrep mot barn skjer av menn, hvordan tror det påvirker menn i barnehagen?
  - o Hvordan tror du samfunnet ser på menn i barnehagen?
- Er det noen situasjoner du vil si er forbundet med en større risiko for mistenkeliggjøring for noe uanstendig?
  - o Noen spesielle foreldre eller ansatte en må passe seg mer for?
  - o Er det like mye fysisk kontakt rundt hentetid?
- Hvordan reagerer du hvis barna tar på deg/ eller du tar på dem på intime steder (kosestund, massasje, bleieskift, vask, do)??
  - o Kan det gjøre deg/ har det gjort deg ukomfortabel?
  - o Tenker du?: ”Dette skal jeg egentlig ikke like”.
  - o Er du redd for at barn kan si ting som andre (foreldrene og ansatte) kan misforstå?
- Hvordan ville du ha reagert på å ha blitt anklaget for et seksuelt overgrep mot et barn?

- Hvordan skal man unngå at seksuelle overgrep skjer i barnehagen?

Avslutningsspørsmål

- Har du pratet om disse temaene i løpet av utdanningen eller i barnehagen, evt. med andre?
  - Hva ble snakket om? / Hvorfor tror du ikke det har blitt snakket om?
  - Er dette bare noe som gjelder menn?
- Oppfølging til svar, hvis forholdsregler:
  - Føler du at ”det” setter en begrensning for din pedagogiske virksomhet?
    - Føler du deg som en dårligere pedagog?
- Dukk det opp nye ting i løpet av intervjuet som du ikke var klar over eller ting du for første gang satte ord på?
  - Følte du deg reflektert rundt disse problemstillingene?

Vedlegg 3. Tabell 6.2, kategorisk analyse av datamaterialet

<u>Navn</u>	<u>Opplevd mistenk</u> ³⁰	<u>Type mistenk</u> ³¹	<u>Bakgrunn</u> ³²	<u>Risiko</u> ³³	<u>Type forholds.</u> ³⁴	<u>Overgripere er</u> ³⁵
<i>Espen</i>	Ja	Personlig og gruppe	Foreldre som misforsto barnets fortelling.	Ikke synlig, misforståelser. Ferdig i barnehagen.	Synlighet i stellerrommet, ikke initiativ kroppskontakt	Menn og kvinner
<i>Erik</i>	Ja	Personlig og gruppe	Uro blant foreldre fordi han var mann	Ikke synlig, misforståelser. Ferdig i barnehagen.	Synlighet i stellerrommet.	Menn og kvinner
<i>Endre</i>	Nei	Nei (Gruppe)	Nei (Møtte problematikken som en følelse)	Ikke synlig, misforståelser. Trolig ferdig i barnehagen.	Generell synlighet.	Menn, trolig kvinner
<i>Nils</i>	Nei	Nei (Gruppe)	Nei (Møtte problematikken som en følelse)	Ubegag i begynnelsen rundt bleier, misforståelser. Ferdig i barnehagen.	Unngår aktiviteter som kan misforstås	Personlige egenskaper
<i>Nikolai</i>	Ja	Personlig og gruppe	Kollega og venn ble beskyldt.	Ikke synlig, misforståelser.	Generell synlighet.	Personlige egenskaper
<i>Noah</i>	Nei	Nei (Gruppe)	Nei (Møtte problematikken som en følelse)	Ubegag i begynnelsen rundt bleier. Usikker om han er ferdig i barnehage.	Nei	Menn
<i>Svein</i>	Nei/ Ja	Gruppe (Regel)	Lukket døren til stellerrommet og ble snakket til.	Nakenhet, misforståelser. Usikker om han er ferdig i barnehage.	Synlighet i stellerrom	Menn og kvinner
<i>Sigurd</i>	Nei/ Ja	Gruppe (Regel)	Møtte regelen; ikke alene med jenter. Foreldre ønsket ikke at menn skulle skifte bleie på datter.	Nakenhet, ikke synlig. Ferdig i barnehagen.	Synlighet i stellerrom (Generell)	Menn og kvinner
<i>Ståle</i>	Nei/ Ja	Gruppe (Regel)	Møtte regelen; vær synlig og ikke alene med barn.	Nakenhet, ikke synlig, misforståelser. Ferdig i barnehagen.	Synlighet i stellerrom	Personlige egenskaper

³⁰ Studentene sier de ikke har opplevd mistenkeliggjøring. Jeg hevder derimot at de har opplevd en mistenkeliggjøring av menn som gruppe.

³¹ **Personlig:** En hendelse hvor en føler seg beskyldt eller anklaget. **Gruppe:** Møter en atmosfære som mistenkeliggjør mannen.

³² Dette er erfaringer informantene har hatt med tematikken.

³³ **Ikke synlig:** Å være uobservert med barn, spesielt på stellerrommet. **Misforståelser;** faren for å feiltolke barns utsagn eller feiltolkning av en situasjon. **Nakenhet:** Bleieskift eller annet. **Ferdig i barnehagen:** Hvordan en hypotetisk anklage ville ha påvirket arbeidssituasjonen.

³⁴ Samtlige forsvarer også forholdsreglene. Synlighet betyr og alltid å ha muligheten for å være observert i omgang med barn.

³⁵ **Menn:** "Tradisjonelt" syn på overgrep. **Menn og kvinner:** Likt som "menn", men antar at mørketall og definisjonsspørsmål om overgrep er årsaken til at kvinner ikke er forbundet med overgrep. Vil inkludere kvinner også. **Personlige Egenskaper:** Vil ikke generalisere, tror det avhenger av person, ikke kjønn.

Vedlegg 4. Respondentvalidering.

Hei informant,

Jeg har nå transkribert og analysert intervjuet jeg gjennomførte med deg og som avtalt vil jeg sende deg en kopi. Jeg beklager at dette har tatt veldig lang tid, men jeg ønsket å gjøre ferdig analysene før jeg sendte deg transkripsjonen. Vedlegget jeg sender deg er en så ordrett gjentakelse av samtalen etter min tolkning fra et lydopptak og av metodiske grunner er det anonymisert. Til informasjon så er grammatikk og ordreting ikke vesentlig da transkripsjonen skal være tilnærmet likt talespråket. Når det er sagt så kan det allikevel forekomme noen uforutsette stavefeil siden transkripsjonen er skrevet på en datamaskin i utlandet uten et norsk retteprogram, men dette vil bli rettet opp i senere. Jeg vil også understreke at transkripsjonen er et konfidensielt dokument som ikke vil bli brukt som vedlegg eller publisert offentlig, det er kun brukt som hjelp til min analyse og oppgaveskrivning og vil destrueres etter at sensur for oppgaven foreligger.

For å forsikre en høyest mulig korrekt gjengivelse vil jeg oppfordre deg til å lese gjennom transkripsjonen og bekrefte validiteten.

Igjen, tusen takk for at du stilte opp som informant for min oppgave. Etter planen skal oppgaven leveres i Mai og etter at sensuren foreligger vil jeg sende deg en kopi.

Med vennlig hilsen

Anders Menka-Eide

Harald Hårfagres gate 29
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47-55 58 21 17
Fax: +47-55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr. 985 321 884

Jørgen Lorentzen
Senter for tverrfaglig kjønnsforskning (STK)
Universitetet i Oslo
Postboks 1040 Blindern
0315 OSLO

Vår dato: 13.09.2010

Vår ref: 24892 / 3 / AMS

Deres dato:

Deres ref:

KVITTERING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 31.08.2010. Meldingen gjelder prosjektet:

24892 *En kartlegging av mannlige førskolelæreres og førskolelærerstudenters holdninger og tanker rundt frykten for mistenkeliggjøring av seksuelle overgrep.*
Universitetet i Oslo, ved institusjonens overste leder
Behandlingsansvarlig *Jørgen Lorentzen*
Daglig ansvarlig *Anders Menka-Eide*
Student

Personvernombudet har vurdert prosjektet og finner at behandlingen av personopplysninger er meldepliktig i henhold til personopplysningsloven § 31. Behandlingen tilfredsstiller kravene i personopplysningsloven.

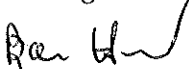
Personvernombudets vurdering forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, vedlagte prosjektvurdering - kommentarer samt personopplysningsloven/-helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, http://www.nsd.uib.no/personvern/forsk_stud/skjema.html. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://www.nsd.uib.no/personvern/prosjektoversikt.jsp>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 01.05.2011, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Bjørn Henrichsen

Anne-Mette Somby

Kontaktperson: Anne-Mette Somby tlf: 55 58 25 83
Vedlegg: Prosjektvurdering
Kopi: Anders Menka-Eide, Vestlisvingen 66, 0969 OSLO

Det skal ikke innhentes direkte personidentifiserende opplysninger, men lydopptak skal behandles på pc. Ombudet finner derfor at prosjektet er meldepliktig.

Utvalget er mannlige førskolelærere og førskolelærerstudenter. Førstegangskontakt er opprettet av studenten gjennom eget nettverk. Personvernombudet forstår at det vil gis muntlig informasjon om prosjektet i henhold til vedlagt intervjuguide. Informasjonen til deltakerne må suppleres med følgende:

- Navn og kontaktinformasjon til student og veileder
- At det er frivillig å delta og at man kan trekke seg når som helst uten å gi en begrunnelse
- At lydopptak og ev. andre personopplysninger vil bli slettet dersom man trekker seg
- At lydopptak slettes senest ved prosjektslutt 1. mai 2011

Innen prosjektslutt 1. mai 2011 skal datamaterialet anonymiseres. Det innebærer at lydopptak, og ev. andre indirekte personidentifiserende opplysninger, slettes.